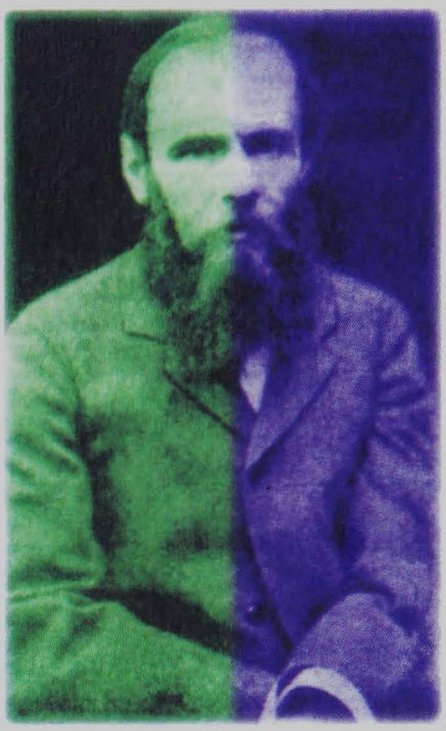
dostoyevski

ÖTEKİ

ROMAN

Öteki
ROMAN

Yapım
ÖTEKİ AJANS

Kapak Tasarımı
KORAY ARIKAN

Redaktör
SEVAL BOZKURT

Baskı ve Cilt
ÖTEKİ MATBAASI

Birinci Basım
1997
İkinci Basım
TEMMUZ 1999
Üçüncü Basım
OCAK 2004

YÖNETİM YERİ
Konur Sokak 12/15
Kızılay/ANKARA
Tel: 0312 418 67 88
Fax: 0312 418 66 57

ISBN 975-8012-63-0

Fyodor Mihayloviç Dostoyevski

ÖTEKİ

Türkçesi
Serpil DEMİRCİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Küçük bir memur olan Yakov Petroviç Golatkin uyandığında saat sekize geliyordu. Gerindi, esnedi ve sonunda uzun süren dinlendirici bir uykunun ardından gözlerini açtı. Bir iki dakika kadar sanki uyanıp uyanmadığından emin değilmiş gibi yatakta hareketsiz uzandı. Çevresindekilerin gerçek mi yoksa karmakarışık rüyalarının bir devamı mı olduğunu bilememişti. Ama kısa bir süre içinde Bay Golatkin'in duyuları günlük izlenimleri kaydetmeye başladı. Her şey, küçük, dağınık odasının isli ve tozlu, yeşil duvarları, maun konsol, maun taklidi sandalyeler, kırmızı masa, soluk yeşil çiçekli kırmızımsı muşamba sedir ve bir gece önce aceleyle çıkarıp sedirin üzerindeki yığına fırlattığı giysileri, hepsi ona tanıdık geliyordu artık. Sonra karanlık, tatsız, gri bir sonbahar günü, kirli camlardan içeri öylesine kötü ve sevimsiz bir şekilde girdi ki Bay Golatkin'in bir peri ülkesinde değil de Petersburg'un Şestilavoçnaya Caddesi'nde büyük bir binanın dördüncü katındaki dairesinde yattığına hiç kuşkusu kal-

madı. Bu önemli durumu keşfeden Bay Golatkin sanki uyandığına pişman olmuş gibi tekrar o peri ülkesine dönmek umuduyla gözlerini kapattı ama hemen sonra kafasında dönüp duran tutarsız ve dağınık düşüncelerden doğan bir fikirle yataktan fırladı ve konsolun üzerindeki küçük, yuvarlak aynaya koştu. Oradaki görüntü ilk bakışta hiç dikkati çekmeyen önemsiz bir karakterin mahmur, zayıf ve belirli bir yansıması olduğu halde, görüntünün sahibi bu yansımadan memnun kaldı.

"Bugün bir sorunum olsa halim ne olurdu?" dedi Bay Golatkin içinden. "Ya bir aksilik olup da yüzümde acayip bir sivilce çıksaydı ya da ona benzer tatsız bir şey olsaydı! Ama neyse ki pek fena görünmüyorum. Şu ana kadar her şey yolunda."

Her şeyin yolunda olmasından duyduğu memnuniyetle Bay Golatkin aynayı yerine koyup, çıplak ayakla ve üzerinde yatarken giymeye alışık olduğu kıyafetle pencereye gitti. Dikkatli bakışlarla avluda bir şeyler aradı. Orada gördükleri de memnuniyet verici olmalıydı ki hoşnut bir gülümsemeyle yüzü aydınlandı. Uşağı Petruşka'nın kullandığı küçük bölmeye şöyle bir bakıp uşağın orada olmadığından emin olduktan sonra parmaklarının ucuna basarak masaya gitti, çekmecelerden birinin kilidini açıp içini altüst etti. Sonunda sararmış bazı kâğıtların ve diğer pisliklerin altından eski yeşil bir cüzdan çıkardı. Dikkatle açtı, yüzünde saklayamadığı bir sevinçle en gizli bölmelerine kadar dikkatle inceledi, içindeki yeşil, gri, mavi, kırmızı rengârenk paralar da aynı memnuniyet ve tatlılıkla Bay Golatkin'e bakmış olmalılar ki açık duran cüzdanı yüzünde bir gülümsemeyle masanın üzerine koydu ve büyük bir zevkin belirtisi olarak enerjik bir halde ellerini ovuşturdu. Güven verici para tomarını aldı, bir gün öncesinden beri belki yüzüncü kez, her birini iki parmağı arasında gıcırdatarak saymaya başladı.

"Yedi yüz elli ruble!" diye fısıldayarak, derin bir soluk aldı. "Yedi yüz elli ruble. İyi para!" dedi, memnuniyetinin heyeca-

nıyla sesi titriyordu. Para destesini sıktı, yüzüne bir gülümseme yayıldı. "Çok çok iyi bir para! Hem herkes için iyi bir miktar! Bu parayı küçümseyen kimse var mıdır acaba? İnsanı çok uzun zaman idare eder bu! Peki ama şu Petruşka nerede?" diye düşündü Bay Golatkin ve bölmenin arkasına baktı. Petruşka hâlâ görünürlerde yoktu ama yerde buharlar saçan, öfke içinde kaynayıp taşma tehditleri savuran semaver duruyordu. Orada öfkeyle homurdanırken sanki Bay Golatkin'e kendine has diliyle: "Gelin hadi, beni alın. Görüyorsun hazırım" der gibiydi.

"Canı cehenneme!" diye düşündü Bay Golatkin. "Şu tembel herif beni çileden çıkarıyor. Nereye kayboldu?"

Gayet yerinde bir öfkeyle, sokak kapısına giden koridora çıktı. Uşağı Petruşka, etrafına bir sürü ayaktakımını toplamış bir şeyler anlatıyor, onlar da ilgiyle dinliyorlardı. Konuşmanın konusunun da, tarzının da Bay Golatkin'e hitap etmediği belli oluyordu, çünkü hemen Petruşka'yı çağırdı ve tatsız hatta rahatsız olmuş bir ifadeyle odasına döndü.

"Şu ahmak yaratık insanı yok pahasına satıverir. Eminim beni de üç kuruş için satmıştır, bahse girerim yapmıştır..." diye düşündü. "Ne işin vardı orada?"

"Üniformayı getirdiler efendim."

"Giy de gel."

Giyinen Petruşka aptal aptal sırıtarak efendisinin odasına geldi. Kıyafeti son derece acayipti. Altın saç örgüleriyle süslenmiş yeşil bir uşak üniforması giymişti. Üniformanın en az altmış santim daha uzun biri için dikildiği belliydi. Elinde yine altın saç örgüleri ve yeşil tüylerle süslü bir şapka tutuyordu. Yan tarafında da deri kını içinde kılıcı asılıydı. Alışkın olduğu ev halini yansıtan çıplak ayakları resmi tamamlıyordu.

Bay Golatkin Petruşka'yı tepeden tırnağa inceledi ve gördüklerinden memnun kaldı. Üniformanın özel bir şey için kira-

landığı belliydi. Petruşka'nın bu inceleme sırasında efendisine garip bir beklenti havasıyla baktığı, her hareketini alışılmamış bir merakla izlediği dikkati çekiyordu.

"Ya araba?" dedi huzursuzlanan Bay Golatkin.

"O da geldi."

"Tüm gün için, değil mi?"

"Evet. Yirmi beş ruble."

"Ayakkabıları da getirdiler mi?"

"Evet ya getirdiler."

"Ahmak! 'Evet efendim, getirdiler' diyemez misin?"

Ayakkabıların ayağına tam olmasına duyduğu memnuniyeti mırıldandıktan sonra, çayının, tıraş ve banyo suyunun getirilmesini istedi. Büyük bir özenle tıraş olup yıkandı. Aceleyle çayını yudumlayıp, yeni bir pantolon, önünde küçük bronz düğmeleri olan bir gömlek, küçük, güzel çiçek desenli bir yelek giydi. Boynuna puanlı ipek bir kravat taktı ve son olarak güzelce fırçalanmış, yeni sayılabilecek resmi ceketini giydi. Bu arada da, zaman zaman önce birini sonra ötekini kaldırarak ayakkabılarını hayranlıkla incelemeyi unutmuyordu. Kendi kendisine bir şeyler fısıldıyor, aklına bir şey gelince göz kırpıyor ya da yüzünü buruşturuyordu.

Bu özel günde Bay Golatkin'in kafası öyle meşguldü ki, hazırlanmasına yardım eden Petruşka'nın ağız burun kıvırmalarını fark etmiyordu bile. Sonunda her şey olması gerektiği gibi tamamlanınca Bay Golatkin cüzdanını cebine koydu, ayakkabılarını giyip hazır bekleyen Petruşka'ya son kez hayranlıkla baktı. Her şeyin tamam olduğunu ve artık bekleyecek bir şey kalmadığını söyleyip aceleyle merdivenlerden inmeye başladı. Kalbi hızla çarpıyordu.

Ne olduğu belli olmayan bir arıza takılmış, gök mavisi bir araba gürültüyle kapıya geldi. Petruşka, ağzı bir karış açık on-

ları seyreden aylak seyircilere ve arabacıya göz kırparak efendisini bindirdi, aptalca gülüşünü zor tutarak garip bir sesle: "Gidelim" deyip arabanın tahta basamağına sıçradı. Araba şangırtılar çıkararak Nevski'ye doğru yola koyuldu.

Gök mavisi araba giriş kapısından çıkar çıkmaz Bay Golatkin iştahla ellerini ovuşturdu, çok güzel bir şakaya hazırlanan mutlu bir adam gibi sessizce güldü ama yüzündeki bu aşırı sevinç ve gülümseme kısa sürede yerini endişeye bıraktı. Nemli ve kasvetli havaya rağmen arabanın pencerelerini açtı. Caddedeki insanları endişeyle seyrederken, kendisine bakan birini görür görmez sahte bir ciddiyete bürünüyordu. Liteynaya ile Nevski arasındaki kavşakta birden kötü bir duyguya kapılarak titredi, sanki biri nasırına basmış gibi yüzünü buruşturdu, korkuyla arabanın karanlık bir köşesine büzüldü. Aynı dairede çalışan iki genç memur görmüştü. Bay Golatkin, sanki bu ikisinin kendisiyle karşılaştıklarına çok şaşırdıklarını, bir tanesinin onu işaret ettiğini, hatta ötekinin de seslendiğini sandı. Bu, sokakta yapılacak bir hareket değildi. Kahramanımız hiç karşılık vermeyip saklandı.

"Ne görgüsüz gençler!" diye düşündü. "Arabaya binmenin şaşılacak nesi var? Binmen gerekiyorsa kiralar binersin. Görgüsüzler! Bilirim bunları! İyi bir sopa istiyorlar! Maaşlarıyla yazı tura oynayıp, sokaklarda aylaklık ederler, ancak bunu bilirler. Onlara bir iki çift laf söylemek gerekirdi ya neyse..."

Bunları aklından geçiren Bay Golatkin birden donakaldı. Bir çift Kazan atının çektiği tanıdık, zarif bir droşki* sağdan hızla geçti. Droşkideki beyefendi, boş bulunup arabanın penceresinden dışarı bakan Bay Golatkin'i görüp tanımıştı. O da böyle beklenmedik bir karşılaşmaya şaşırmış gibiydi. Arabanın en kuytu köşesine saklanmaya çalışan kahramanımızı iyice gör-

* Dört tekerlekli bir Rus arabası.

mek için merak içinde yarı beline kadar pencereden sarktı. Droşkinin içindeki adam Bay Golatkin'in şef yardımcısı olarak çalıştığı bölümün müdürü Andrey Filippoviç'ti. Andrey Filippoviç'in onu tanıyıp ters ters baktığını anlayan Bay Golatkin saklanmanın boşa olduğunu fark ederek kulaklarına kadar kızardı.

"Acaba selam verse miydim? Ben olduğumu kabullense miydim?" diye düşündü kahramanımız, tarif edilemez bir acı içinde. "Yoksa ben değilmişim de bana çok benzeyen başka biriymişim gibi mi davransaydım? Aman canım ben değildim ki, değildim işte, hepsi bu" dedi Bay Golatkin, bir yandan da şapkasını çıkarmış Andrey Filippoviç'e bakıyordu.

Droşki yanlarından hızla geçip bölüm müdürünün bakışlarından yayılan manyetik etkiye bir son verdi ama Bay Golatkin kıpkırmızıydı, gülümseyip kendi kendine mırıldanıyordu.

"Karşılık vermemekle ne kadar aptallık ettim" diye düşündü bir ara. "Cesaretle konuşup samimi ve açık olmalıydım. 'Ben de yemeğe davet edildim Andrey Filippoviç!' demeliydim."

Kahramanımız birden gülünç duruma düştüğünü düşünerek renkten renge girdi, suratını astı, hem korkunç hem de meydan okuyan bakışını arabanın bir köşesine dikti. Bu bakışla bütün düşmanlarını küle çevirebilirdi. Birden aklına bir şey geldi. Arabacının koluna bağlı ipi şiddetle çekip arabayı durdurdu, arabacıya Liteynaya Caddesi'ne geri dönmesini emretti. İşin aslı Bay Golatkin, büyük olasılıkla aklına gelen çok önemli bir şeyi doktoru Krestyan İvanoviç Rutenspitz'le konuşmak için acil bir ihtiyaç hissetmişti. Doktorla tanışmaları çok yeniydi, ilk kez geçen hafta bir rahatsızlıktan dolayı onu ziyaret etmişti. Doktor bir günah çıkarma papazı gibiydi ve ondan bir şey saklamak aptallık olurdu, çünkü hastasını tanımak onun işiydi.

"Acaba her şey yoluna girecek mi?" diye düşündü kahramanımız, Liteynaya Caddesi'ndeki beş katlı binanın önünde ara-

badan inerken. "Uğramak için iyi bir zaman mı? Aman canım ne fark eder?" diye devam etti merdivenleri çıkarken. Her zaman olduğu gibi yine kalbi çarpıyor, güç soluk alıyordu. "Ne fark eder canım, geldim işte. Bunda ne var? Saklamak aptalca olur. Özel bir şey için gelmediğimi, geçerken uğradığımı söylerim... O zaten her şeyi anlar."

Bay Golatkin bunları düşünürken ikinci kata geldi, beş numaralı dairenin kapısında durdu. Kapıdaki zarif, bakır tabelada: Operatör Doktor KRESTYAN İVANOVİÇ RUTENSPİTZ yazıyordu. Kapının önünde duran kahramanımız rahat ve huzurlu bir yüz ifadesi takınmayı da ihmal etmeyip zili çalmaya hazırlandı. Tam elini uzatmıştı ki daha zile dokunmadan, bu ziyareti ertesi güne ertelemenin daha iyi olacağını düşündü, o anda o kadar da acil bir gereklilik yoktu. Ama merdivende ayak sesleri duyunca Bay Golatkin yeni kararından da vazgeçip zili çalıverdi.

İKİNCİ BÖLÜM

Operatör Doktor Rutenspitz yaşlı olmasına rağmen oldukça sağlıklı, gür, kır kaşları ve favorileri olan bir adamdı. Pırıltılı bakışları bile bütün hastalıkları def etmeye yetecek gibi görünüyordu.

Doktor, o güzel sabah saatinde rahat bir koltuğa kurulmuş, karısının kendi elleriyle pişirdiği kahveyle bir puro içiyor, ara sıra da hastalarına reçete yazıyordu. En son basurlu bir hastaya ilaç yazmış, bir sonraki hastasını bekliyordu.

Bay Golatkin içeri girdi.

Doktorun Bay Golatkin'i beklemediği hatta görmek istemediği belli oluyordu, çünkü biraz şaşırmış ve istemeyerek de olsa garip garip bakmıştı. İnsan bunun gayet sıkıntılı bir bakış olduğunu hemen anlardı.

Bay Golatkin nedense hep yanlış zamanda gelir ve kişisel bir sorununu birisine açmaya çalıştığında da bocalardı. Böyle za-

manlarda hep olduğu gibi yine hangi cümleyle başlayacağını bilemeyip özür niteliğinde bir şeyler mırıldandıktan sonra ne yapacağına karar veremez bir halde bir sandalyeye oturuverdi. Birden, oturmasının söylenmediğini hatırlayıp durumun uygunsuzluğunu hissetti, sosyal etiketine ve kibarlar sınıfına yakışmayan bu hareketini düzeltmek için teklifsizce oturduğu sandalyeden kalktı. Aklını başına toplayıp iki pot birden kırdığını fark ederken, hiç gecikmeksizin üçüncü bir pot daha kırdı ve özür dilemeye kalkıştı. Gülümseyerek bir şeyler mırıldandı, kıpkırmızı oldu, şaşırdı ve anlamlı bir sessizliğe gömüldü. Bu kez kararlı bir şekilde tekrar oturdu, düşmanlarını küle çevirip mahvedecek güçte, meydan okuyan bir bakışla kendini korumaya aldı. Ayrıca bu bakış, Bay Golatkin'in herkes gibi kendi hayatını yaşadığını ve başkalarının düşünceleriyle ilgilenmeyen, özgür bir insan olduğunu da gösteriyordu.

Doktor Rutenspitz öksürüp boğazını temizledi. Bu da onun olanları normal karşılayıp hoş gördüğünü ortaya koyuyordu. Meraklı ve araştırmacı bir bakışla Bay Golatkin'e bakmaya başladı.

"Doktor Rutenspitz" diye başladı Bay Golatkin gülümseyerek, "sizi ikinci kez rahatsız ediyorum, ikinci kez hoşgörünüze sığınmaya cesaret ediyorum."

Bay Golatkin'in doğru kelimeleri seçmekte zorlandığı belli oluyordu.

"Hmm, evet" dedi Doktor Rutenspitz, ağzındaki duman bulutunu dışarı üfledikten sonra purosunu masaya koydu. "Ama biliyorsunuz tavsiyelerime uymak zorundasınız. Alışkanlıklarınızdan vazgeçmeniz gerektiğini söylemiştim. Kendinizi oyalayın, arkadaşlarınızı, tanıdıklarınızı ziyaret edin. Arada bir kendinize bir kadehi de çok görmeyin, neşeli dostlar bulun."

Bay Golatkin aynı gülümsemeyle herkes gibi olduğunu, kendi kendisinin efendisi olduğunu, herkes gibi eğlendiğini, doğal

olarak tiyatrolara gittiğini, gün boyu büroda çalıştığını ama akşamları evde olduğunu, geçerken görebildiği kadarıyla sıradaki hasta kadar varlıklı olduğunu, bir evi ve Petruşka diye bir uşağı olduğunu anlattı. Tam o anda durakladı.

"Hayır, benim kastettiğim tarz bu değildi" dedi doktor. "Benim bilmek istediğim şey eğlenceli bir hayatınız olup olmadığı. İyi zaman geçiriyor musunuz? Eğlenceli mi yoksa hüzünlü bir hayat mı geçiriyorsunuz?"

"Doktor Rutenspitz ben..."

"Benim demek istediğim" diye araya girdi doktor, "hayatınızda esaslı değişiklikler yapmanız, karakterinizi tamamen değiştirmeniz." Doktor Rutenspitz "değiştirmek" kelimesine güçlü bir vurgu yapmıştı, dikkatli bir bakış atarken bir süre durakladı.

"Hareketli bir yaşamdan çekinmeyin" diye devam etti, "tiyatrolara gidin, kulüplere gidin, fırsat olduğunda bir bardak bir şey içmekten korkmayın. Evde oturmanın hiçbir yararı yok. Oturmayın."

"Huzuru ve rahatı seviyorum" dedi Bay Golatkin anlamlı anlamlı doktora bakarak. Düşüncelerini en iyi şekilde ifade edecek kelimeleri aradığı belli oluyordu. "Evde Petruşka ve benden başka kimse yok doktor. Yani istediğim şeyleri kendime özgü bir şekilde yapıyorum doktor. Kimseye sokulmayıp herkesten bağımsız yaşıyorum. Yürüyüşe de çıkıyorum doktor."

"Hmm!.. Ama şu anda yürümenin pek bir zevki olmaz, hava çok berbat."

"Evet doktor. Ama benim tarzım diğer insanlarınkinden biraz farklı. Hayat yolu biraz geniş doktor... Demek istediğim, yani söylemeye çalıştığım şey... Beni bağışlayın doktor, güzel cümleler kurma yeteneğim hiç yok."

"Hmmm, yani demek istiyorsunuz ki..."

"Süslü cümleler kuramadığım için özür diliyordum doktor" dedi Bay Golatkin yarı kırgın bir ses tonuyla. Biraz şaşkındı. "Bu bakımdan ben diğerleri gibi değilim doktor" diye ekledi kendine özgü bir gülümsemeyle. "İyi bir konuşmacı değilim. Söylediklerimi süslemeyi öğrenemedim. Ama şöyle söyleyeyim ben eylem adamıyım doktor, eylem adamı."

"Hmmm, o da nedir öyle? Demek eylem adamısınız" dedi doktor. Bir an için sessizlik oldu. Bu arada doktor garip ve kuşkulu bir şekilde Bay Golatkin'i inceliyordu. Bay Golatkin de doktora göz ucuyla baktı.

"İstediğim şey huzur doktor, gürültü patırtı değil" diye devam etti Bay Golatkin, sesinde doktorun inatçı sessizliğine şaşırmış ve kızmış bir ton vardı. "Öteki insanlarla beraberken nasıl yaltaklanıp, yerlere kadar eğilerek selam verilir bilmeniz gerekir." Bu arada Bay Golatkin eğilip selam verdi. "Bu, toplumda sizden beklenen bir harekettir. Sözcük oyunları ve güzel iltifatlar yapmak zorunda kalırsınız, sizden bunları beklerler. Ama ben bunları beceremem doktor. Bu kurnazlıkları hiç öğrenemedim, öğrenecek zamanım olmadı. Ben basit ve sade bir adamım. Benim gösterişim yoktur. Bu durumda pes ederim, yani kendimi bırakırım."

Bu sözler, kahramanımızın kurnazlıklar yapamadığı için en küçük bir pişmanlık duymadığını, tam tersine memnun olduğunu gösteriyordu. Onu dinlerken yüzünü buruşturan doktor gözlerini yere dikmiş, bir şeylere dalmıştı.

Bay Golatkin'in tiradını uzun ve anlamlı bir sessizlik izledi.

"Konudan biraz saptınız gibi geliyor bana. Sizi doğru dürüst anlayamadığımı itiraf etmeliyim" dedi doktor sonunda, alçak bir sesle.

"Ben güzel cümleler kuramam doktor" dedi Bay Golatkin, bu kez sesi kaba ve sertti. "Daha önce de size sözünü ettiğim gibi güzel sözler bilmem."

"Hmmm!"

"Doktor Rutenspitz içeri girdiğim zaman özür dileyerek başlamıştım. Şimdi yine özür diliyorum, bir kez daha hoşgörünüze sığınıyorum." Bay Golatkin yine gergin ve anlamlı bir sesle her ayrıntının üzerinde durarak konuşmaya başladı ve ciddiyetle sözlerini tamamladı. "Doktor Rutenspitz, benim sizden saklayacak bir şeyim yok. Ben küçücük bir adamım, bunu siz de biliyorsunuz ama küçük bir adam olmaktan utanmıyorum. Tam tersine doktor, açık konuşmak gerekirse ben küçük bir adam olmaktan gurur duyuyorum. Entrikacı olmamak da bir başka gurur duyduğum özelliğim. Sinsiliğim yoktur, her şeyi gizlemeden açık açık yaparım. Oysa kötülük yapmayı da becerebilirim, kime, ne şekilde zarar vereceğimi çok iyi bilirim ama bu tür şeylerle kendime leke sürdürmem. Böyle şeylerle uğraşamam doktor. Uğraşamam!" Bir an için anlamlı bir sessizliğe gömüldü. Yumuşak bir coşkuyla konuşuyordu.

"Bildiğim yolda dümdüz ilerlerim" diye devam etti birden. "Lafı ağzımda gevelemem, çünkü bu benim sevmediğim bir tarzdır, bırakalım başkaları yapsın. Sizden ve benden daha iyi olanları hor görmeye kalkışmam... Yani, aslında sizi değil kendimi kastettim. 'Benden daha iyi' demek istedim doktor. İmalı sözleri sevmem, ikiyüzlülüğe dayanamam, iftira ve dedikodudan nefret ederim. Yalnızca maskeli baloda maske takarım, her gün insanların karşısına maskeyle çıkmam. Ben yalnızca korkunç bir düşmanınızdan ya da öyle olduğunu düşündüğünüz kişiden nasıl öç alınır onu soruyorum" diye sözünü bitirirken doktora meydan okurcasına baktı.

Bay Golatkin, büyük bir açıklık, kesinlik ve güvenle konuşmasına rağmen, kelimelerini tarttığı ve en iyi etkiyi bırakacaklarını bildiği halde, yine de gittikçe artan bir huzursuzlukla bakıyordu doktora. Doktorun yanıtını hastalıklı ve huzursuz bir sabırsızlıkla, ürkekçe bekliyordu. Ama doktor beklediği ilgiyi

göstermeksizin, bir şeyler mırıldandı, sandalyesini masaya doğru çekti, ince bir alayla ama kibarca zamanının çok değerli olduğunu, kendisini bir türlü anlayamadığını, gücü ve yetenekleri dahilinde ona elinden gelen yardımı yapacağını, ancak onu ilgilendirmeyen konulara karışamayacağını söyledi. Kalemi eline aldı, büyük bir kâğıdı kendine doğru çekip reçete boyunda bir parça kesti ve uygun bir ilaç yazacağını belirtti.

"Yo Doktor Rutenspitz, buna hiç gerek yok, reçete falan istemem" dedi Bay Golatkin sandalyesinden kalkıp doktorun sağ eline yapışarak. "Şu anda buna hiç gerek yok!"

Konuşurken Bay Golatkin'de bir değişiklik oldu. Gri gözleri garip bir ateşle parladı, dudakları titredi, kaşları ve yüz hatları oynamaya başladı. Bütün vücudu sarsılıyordu. Doktorun eline yapışmasından hemen sonra Bay Golatkin sanki birden kendine güvenini kaybetmiş gibi hareketsizleşti ve bir sonraki hareketi için ilham bekledi.

Oldukça garip bir sahne bunu izledi.

Doktor Rutenspitz şaşkınlıktan sandalyesine yapışıp kaldı. Hayretten açılan gözlerle Bay Golatkin'e bakakaldı, o da aynı şekilde doktora bakıyordu. En sonunda doktor Bay Golatkin'in ceketinin yakasından destek alarak ayağa kalktı. Bir iki dakika hiç kıpırdamadan, birbirlerinin gözlerine bakarak öylece durdular. Ardından Bay Golatkin'in ikinci garip hareketi geldi. Dudakları titriyor, çenesini tutamıyordu. Derken hiç beklenmedik bir şekilde ağlamaya başladı. Hıçkırıklar içinde, başını bir aşağı bir yukarı sallayarak, tek eliyle göğsüne vurup öteki eliyle de Doktor Rutenspitz'in ceket yakasını yakalayarak konuşmaya çalıştı. Açıklama yapmak istiyordu ama kelimeleri bulamadı.

Doktor Rutenspitz şaşkınlığını üzerinden attı.

"Tamam artık, Sakin olun, oturun" dedi Bay Golatkin'i bir koltuğa doğru iterek:

"Düşmanlarım var doktor, düşmanlarım var. Beni mahvetmeye yemin etmiş düşmanlar..." dedi Bay Golatkin korkulu bir fısıltıyla.

"Ne düşmanı canım! Bu da nereden çıktı? Oturun, oturun" dedi doktor ve sonunda onu oturttu.

Bay Golatkin gözlerini doktordan ayırmadan oturdu. Doktor odada bir köşeden öbür köşeye, koca adımlarla yürüyordu. Yüzünde hoşnutsuz bir ifade vardı.

Uzun bir sessizlik oldu.

"Size minnettarım doktor, minnettarım, benim için yaptıklarınızın farkındayım. İyiliklerinizi ölene dek unutmayacağım" dedi Bay Golatkin sonunda. İncinmiş bir ifadeyle sandalyesinden kalktı.

"Tamam, tamam diyorum!" dedi doktor sert sert ve tekrar oturmaya zorladı. "Neyiniz var sizin? Sizi hayal kırıklığına uğratan şeyi söyleyin bana. Sözünü ettiğiniz düşmanlar kim? Bunlar ne demek oluyor?"

"Boş verin doktor, bırakalım bunları" dedi yere bakarak. "En iyisi bunları başka bir sefer konuşalım... Her şeyin açıklığa kavuştuğu, maskelerin yüzlerden düştüğü, her şeyin gün ışığına çıktığı bir zamana bırakalım. O zaman siz de bana hak verirsiniz doktor... Şimdi izin verirseniz ben size iyi sabahlar dileyeyim" dedi Bay Golatkin ve sandalyesinden ciddi bir tavırla ağır ağır kalkıp şapkasını aldı.

"Peki, istediğiniz gibi olsun... Hmmm..." Bir an sessizlik oldu. "Ben... şey... biliyorsunuz... yapabileceğim herhangi bir şey... şey yani... Hakkınızda en iyisini dilerim."

"Anlıyorum, anlıyorum doktor. Demek istediğinizi anladım... Neyse sizi uğraştırdığım için özür dilerim doktor."

"Hmmm, yo bunu söylemek istemedim. Yine de siz nasıl isterseniz. İlaçlarınıza devam edin."

"Söylediğiniz gibi yaparım doktor. Devam edeceğim, hem de aynı eczaneden alacağım... Bu günlerde eczacı olmak da büyük bir şey doktor... büyük bir şey."

"Neden? Hangi açıdan?"

"Her açıdan doktor. Yani son günlerde dünyanın halini görüyorsunuz."

"Hmmm..."

"Yalnızca eczanelerde değil, her yerde kendini bir şey sanan züppeler beyefendilere tepeden bakıyorlar."

"Hmmm. Ne demek istiyorsunuz yani?"

"Çok iyi tanıdığımız birinden söz ediyorum... Ortak bir dostumuzdan... Örneğin Vladimir Semyonoviç."

"Ya!"

"Evet doktor. Daha onun gibi pek çokları var, insanların neler düşüneceklerine aldırmadan bir laf ediverirler."

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Yani ne söyleyeceklerini gayet iyi bilirler."

"Nasıl yani?"

"Yani bir söz vardır: 'Taşı gediğine koymak' diye. Bunu yapmayı iyi bilen insanlar var doktor. Nasıl tebrik edeceklerini iyi bilen."

"Tebrik etmek mi?"

"Evet doktor, yakın bir arkadaşımın geçen gün yaptığı gibi."

"Yakın bir arkadaşınız ha? Ne yaptı?" dedi Doktor Rutenspitz Bay Golatkin'e dikkatle bakarak.

"Evet, yakın bir arkadaşım, benim 'candan bir dostum'u terfi ettiği için kutluyordu. Aynen şöyle söyledi: 'Terfiinizden dolayı size tebriklerimi, içten tebriklerimi sunma fırsatı bulduğum için

çok memnunum Vladimir Semyonoviç. Özellikle herkesin de bildiği gibi, artık dayıların sözünün geçmediği böyle bir zamanda böyle bir terfi.'"

O anda Bay Golatkin muzipçe başını sallayıp doktora göz kırptı.

"Hmmm, demek öyle söyledi ha?"

"Evet, aynen böyle söyledi ve Vladimir Semyonoviç'in o anda orada bulunan amcası Andrey Filippoviç'e şöyle bir baktı. Onun terfisinden bana ne peki? Beni ilgilendirir mi? Üstelik de daha küçük bir süt çocuğu olduğuna bakmadan bir de evlenmeye kalkıyor. Konuşma tarzımı bağışlayın lütfen. Ben de bunları söyledim. 'İşte Vladimir Semyonoviç bu' dedim. Size bütün olanları anlattım, artık izninizle gidiyorum."

"Hmmm."

"Evet doktor izninizle gidiyorum. Bir taşla iki kuş vurmak için, o genç adama dersini verdikten sonra Klara Olsufyevna'ya dönüp -o gece babası Olsufi İvanoviç'in evindeydik, güzel bir şarkı söylemişti- : 'Şarkınız çok yumuşak bir şarkıydı ama bakalım dinleyenlerin kalbi temiz mi?' dedim. Böylelikle herkes sesine iltifatta değil dinleyenlere imada bulunduğumu anladılar."

"Ne yaptılar peki?"

"Ne yapacaklar, suratları limon ısırmış gibi oldu."

"Hmmm..."

"Sonra yaşlı Olsufi İvanoviç'e döndüm: 'Olsufi İvanoviç' dedim, 'size çok şey borçlu olduğumu biliyorum, çocukluğumdan beri benim için yaptığınız fedakârlıkları takdir ediyorum ama gözlerinizi açın Olsufi İvanoviç! Benim her şeyim açık ve dobra' dedim."

"Evet ya öyle."

"Evet doktor, öyledir."

"Ne dedi peki?"

"Ne diyecek? Homurdandı, mırıldandı, bir şeyler geveledi. Beni tanıdığını, Ekselansları'nın da iyi bir adam olduğunu söyledi, lafı dolandırıp durdu... Ne söyleyecekti? Bunağın biri zaten."

"Demek öyle?"

"Evet doktor. Zaten hepimiz böyleyiz! Zavallı ihtiyar! Bir ayağı da çukurda! Yine de biri dedikoduya başlamaya görsün hemen kulaklarını dört açar, hiçbir dedikodu onsuz olmaz..."

"Dedikodu mu dediniz?"

"Evet doktor bir dedikodu uydurmuşlar. Dostumuz Ayı ile yeğeninin de bunda parmağı var. Yaşlı kadınlarla toplaşıp bir dedikodu uydurmuşlar. Ne sandınız? Birisini mahvetmek için planlar yapmışlar."

"Birini mahvetmek için mi?"

"Evet doktor, birinin adını çıkarmak için. Bir söylenti çıkarmışlar... Yakın bir dostumdan söz ediyorum..."

Doktor Rutenspitz başıyla anladığını ifade etti.

"Onun hakkında öyle şeyler uydurmuşlar ki söylemeye utanırım."

"Hmmm..."

"Evli olmasına rağmen bir kadına yazılı bir evlenme sözü vermiş diyorlar. Hem de kime biliyor musunuz doktor?"

"Hiç fikrim yok."

"Yemek yediği aşevinin aşçısı olan, adi bir Alman kadına. Ona para ödeyemediği için böyle sözler vermiş."

"Öyle mi diyorlar?"

"İnanabiliyor musunuz doktor? O iğrenç ve yüzsüz Karolina İvanovna'ya... tanır mısınız?"

"Bana kalırsa..."

"Sizi anlıyorum doktor, gayet iyi anlıyorum, ben de öyle düşünüyorum..."

"Söylesenize şimdi nerede oturuyorsunuz?"

"Nerede mi oturuyorum?"

"Evet, yani... hatırladığım kadarıyla siz eskiden..."

"Öyleydi doktor, öyleydi, nasıl engel olabilirim?" diye yanıt verdi Bay Golatkin kısa bir kahkahayla.

Doktor bu yanıta şaşırıp kaldı.

"Yo, yo siz beni yanlış anladınız. Ben yalnızca..."

"Anladım doktor, anladım..." diye devam etti Bay Golatkin gülerek. "Çok zamanınızı aldım doktor. Ne olur size iyi sabahlar dilememe izin verin."

"Hmmm..."

"Evet doktor, sizi anlıyorum. Sizi çok iyi anlıyorum" dedi kahramanımız, rol yapan bir edayla. "Size iyi sabahlar dilememe izin..."

Böylece kahramanımız selam verip Doktor Rutenspitz'i öylece şaşkın bir halde bırakarak odadan çıktı.

Merdivenlerden inerken gülümseyip neşeyle ellerini ovuşturdu. Binadan çıkınca rahat bir soluk aldı ve kendisini dünyanın en mutlu ölümlüsü hissedip doğruca büroya yollandı. Tam o anda araba gürültüyle ön kapıya geldi. Birden her şeyi hatırladı. Petruşka arabanın kapısını açtı. Garip ve tatsız bir duygu Bay Golatkin'in bütün vücudunu sardı. Bir anda yüzü alevlendi.Yan tarafına bir ağrı saplandı. Arabanın basamağına adım atmak üzereydi ki dönüp Doktor Rutenspitz'in penceresine doğru baktı. Tıpkı düşündüğü gibiydi! Doktor pencerede durmuş sağ eliyle favorilerini sıvazlayarak merakla kahramanımıza bakıyordu.

"Şu doktor da ne ahmak!" diye düşündü Bay Golatkin arabanın içinde büzülürken. "Ahmağın biri. Hastalarını tedavi ediyor ama kendisi aptalın biri."

Bay Golatkin arkasına yaslandı.

"Gidelim!" diye bağırdı Petruşka. Araba yine Nevski'ye doğru hareket etti.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

O sabah Bay Golatkin için çok hareketli bir sabahtı. Kahramanımız, Nevski'ye gelince arabanın çarşıda durmasını emretti. Aceleyle arabadan atlayıp, Petruşka'yı da peşine takarak bir kuyumcuya daldı. Dışardan bakıldığında yapılacak bir sürü işi olan biri izlenimi veriyordu. Tam bir yemek ve çay takımıyla, süslü bir puro kutusu ve gümüş bir tıraş takımı için bin beş yüz rubleye pazarlık etti, gerekli birkaç eşyanın da fiyatını öğrendikten sonra ertesi gün geleceğine, hatta belki de o gün birini gönderip aldıracağına söz verdi. Küçük bir kaparo isteyen dükkân sahibine onun için de söz verdikten sonra hayretler içindeki adamla acele bir şekilde vedalaşarak çıktı. Dışarıda peşine takılan bir sürü satıcıyla beraber dükkân dükkân dolaştı. Bu arada her fırsatta arkasına dönüp Petruşka'ya bakıyordu. Yolunun üzerindeki bir sarrafa dalıp parasını bozdurdu, biraz zarar etti ama kendisine büyük bir haz verdiği gayet açık olan bir şişkinlikle cebini doldurdu. Sonunda kadın eşyaları satan bir

dükkâna girdi. Seçtiği şeyler için pazarlık yaptıktan sonra mutlaka geleceğine söz vererek dükkânın numarasını aldı ve yine kaparo talebine ödeneceği şeklinde bir karşılık vererek çıktı. Birkaç dükkâna daha uğradı, yine pazarlık yaptı, fiyat sordu, bazı dükkân sahipleriyle uzun uzun tartıştı, bazı dükkânlara iki üç kez girip çıktı. Kısacası garip bir hareketlilik içindeydi.

Oradan çok ünlü bir mobilyacıya gitti, altı odalık mobilya ısmarladı, son model bir tuvalet masası beğendi. Mutlaka alacağına dair dükkân sahibini ikna edip alışılmış kaparo sözünü vererek dükkândan çıktı, başka bir şeyler ısmarlamak üzere yola koyuldu. Özetlemek gerekirse o günkü hareketliliği biteceğe benzemiyordu.

Sonunda Bay Golatkin yorgun düşüp bu işten sıkıldı, hatta nedendir bilinmez, vicdan azabı çekmeye başladı. O anda ne Andrey Filippoviç'i ne de Doktor Rutenspitz'i görmek istiyordu. Şehir saati üçü vururken Bay Golatkin arabaya geri döndü. Bir buçuk rublelik bir çift eldiven ile bir şişe parfüm, alışverişini temsil ediyordu. Daha erken olmasına rağmen Bay Golatkin Nevski'de, daha önce hiç gitmediği ama adını duyduğu bir restoranın önünde durdurdu arabayı. Hemen inip belli bir saate kadar dinlenip bir iki lokma bir şeyler yemek için aceleyle içeri girdi. Büyük bir ziyafete katılacak birinin önceden midesini bastırması gibi bir şeyler yedi bir kadeh votka eşliğinde. Yemeğin ardından bir koltuğa oturup etrafına şöyle bir baktıktan sonra eline bir gazete alıp onunla ilgilenmeye başladı. Birkaç satır okuduktan sonra yerinden kalktı, aynada kendine baktı, üzerine çekidüzen verdi, saçını düzeltti. Sonra pencereye gidip arabasının orada olup olmadığına baktı. Tekrar yerine oturdu ve gazeteyi aldı. Kahramanımızın çok heyecanlı olduğu belliydi. Saate bir göz attı, daha üçü çeyrek geçtiğini ve hâlâ çok zaman olduğunu görünce orada öylece oturmanın pek uygun olmayacağına karar vererek, aslında pek de istemediği halde bir fincan

çikolata ısmarladı. Çikolatayı içtikten sonra zamanın biraz olsun ilerlediğini düşünerek hesabı istedi. Derken birisi omzuna hafifçe vurdu.

Dönüp baktı ve o sabah Liteynaya Caddesi'nde karşılaştığı iki genç meslektaşını gördü. Kahramanımız onlarla ne rütbece ne de yaşça denkti. Düşman değillerdi, ama dost da sayılmazlardı. Aralarında yakın bir ilişki olamazdı zaten. Bu karşılaşma Bay Golatkin'in pek hoşuna gitmedi. Hafifçe kaşlarını çattı, biraz bozuldu.

"Yakov Petroviç!" diye cıvıldaştı memurlar. "Siz de mi buradasınız? Nasıl oldu da..."

"Ah demek sizsiniz beyler" dedi Bay Golatkin aceleyle, biraz şaşırmış ve memurların onu görünce gösterdikleri samimiyetten sıkılmıştı ama rahat görünmeye çalıştı. "Demek büroyu terk ettiniz ha? Ha-ha-ha!" Saygınlığını korumak ve hep aralarında bir mesafe bıraktığı astlarına lütuf göstermek için içlerinden birinin omzuna vurmak istedi ama bunu başaramayan Bay Golatkin bambaşka bir şey yapıverdi.

"Bizim yaşlı Ayı ne yapıyor?" deyiverdi.

"Kimden söz ediyorsunuz Yakov Petroviç?"

"Hadi hadi, bilmezden gelmeyin!"

Bay Golatkin güldü ve parasının üzerini almak için döndü. "Andrey Filippoviç'ten söz ediyorum beyler" diye devam etti, kasiyerle işini bitirip ciddi bir tavırla memurlara döndü. Adamlar birbirlerine anlamlı bir şekilde göz kırptılar.

"Evet, hâlâ orada, sizi soruyordu."

"Öyle mi? Demek beni sordu ha?"

"Evet, Yakov Petroviç. Pudralar, kokular sürmüşsünüz, pek şıksınız."

"Evet ya, bazen böyle gerekir" dedi Bay Golatkin, zoraki bir gülümsemeyle etrafına bakarak. Gülümsemesini gören gençler kahkahayı bastılar. Bay Golatkin bozulup suratını astı.

"Size dost olarak bir şey söyleyeyim beyler" dedi kısa bir aradan sonra, sanki onlara çok önemli bir sırrını açmak için karar almış gibiydi. "Beni tanırsınız beyler ama şu ana kadar yalnızca bir yönümü gördünüz. Bunun için kimseyi suçlayamam, benim suçum olduğunu itiraf edeyim." Bay Golatkin dudaklarını büzdü ve anlamlı anlamlı memurlara baktı. Adamlar yine birbirlerine göz kırptılar.

"Şu ana kadar beni tam olarak tanıyamadınız beyler. Şimdi açıklamayı pek uygun bulmuyorum. Size yalnızca bir ipucu verebilirim. Lafı dolandırmayı sevmeyen ve yalnızca maskeli baloya giderken maske takan insanlar vardır beyler. Hayatının tek amacı başkalarına yaltaklanma olmayan, pantolonunun üzerinde kalıp gibi durmasını hayatın en büyük zevki saymayan insanlar vardır. Gereksiz yere ortaya atılmayan, yağ çekmeyen, anlamlı anlamlı bakmayan, en önemlisi de üstüne vazife olmayan işlere burunlarını sokmayan insanlar vardır beyler. İşte size her şeyi anlattım, artık izninizle gitmeliyim." Bay Golatkin sustu, istedikleri karşılığı alan memurlar da birden gürültülü ve kaba bir kahkaha patlattılar. Bay Golatkin öfkeden kıpkırmızı kesildi.

"Gülün beyler, gülün. Şimdilik gülebilirsiniz. Biraz daha yaşlandığınızda anlarsınız" dedi incinmiş gururuyla şapkasını alıp kapıya doğru giderken. "Ama size bir şey daha söyleyeyim beyler" diye ekledi son kez dönüp bakarak, "size bir şey daha söyleyeyim, şurada biz bizeyiz. Benim bir prensibim vardır: Eğer başarısızlığa uğrarsam pes etmem, eğer başarırsam daha da gayretlenirim ama kimsenin kuyusunu kazmaya çalışmam. Ben dolap çevirecek biri değilim ve bununla gurur duyuyorum. Siyaset yapmak benim harcım değil. 'Kuş avcıya doğru uçar' derler. Bu doğrudur ama avcı kimdir, kuş kimdir? Problem bu işte."

Bay Golatkin birden anlamlı bir sessizliğe gömüldü. Kaşlarını kaldırıp, dudaklarını büzdü ve anlamlı bir ifade takındı.

Şapkasını çıkararak selam verdi ve onları hayretten donakalmış bir şekilde bırakıp gitti.

"Nereye?" diye sertçe sordu, soğukta durmaktan bıkan Petruşka. Bu soruyu sorduktan sonra da bu sabah kendisini korumak için iki kez aynı şeyi yapan kahramanımızın üçüncü delici bakışlarıyla karşılaştı.

"İzmaylovski Köprüsü'ne."

"İzmaylovski Köprüsü'ne!" diye emretti Petruşka.

"Saat dörde hatta belki de beşe kadar yemeğe oturmazlar!" diye düşündü Bay Golatkin. "Daha çok erken, epey zaman var. Ama zaten bu bir aile yemeği. Kibar çevrelerde dedikleri gibi *sans façon** gidebilirim. Bizim Ayı, her şeyin *sans façon* olabileceğini söylerdi. Bu benim için de geçerli o zaman."

Bay Golatkin böyle düşünüyordu ama bir yandan da heyecanı her dakika artıyordu. En azından büyük bir olaya karşı hazırlıklı olmaya çalışıyordu. Sağ elini sallayıp bir şeyler fısıldıyor, arada bir arabanın penceresinden dışarı bakıyordu. Onu bu haliyle gören biri öyle kibar çevrelerde söyledikleri gibi *sans façon* bir aile yemeğine gittiğini düşünemezdi.

Bay Golatkin, İzmaylovski Köprüsü'nde bir evi işaret etti ve araba avluya girip sağdaki merdivenlerin önünde gürültüyle durdu. İkinci katın penceresinde bir kadın gölgesi gören Bay Golatkin ona öpücük gönderdi. Heyecandan ne yaptığının farkında bile değildi. Sapsarı ve şaşkın bir halde arabadan indi, giriş merdivenlerini çıkıp şapkasını eline aldı, mekanik bir şekilde üzerine çekidüzen verdi ve titreyen dizlerle yukarı çıkmaya devam etti.

"Olsufi İvanoviç evde mi?" diye sordu kapıyı açan uşağa.

"Evet efendim, yani... şey hayır efendim. Evde yoklar."

---

* Teklifsizce.

"Nasıl yani? Ne demek istiyorsun dostum? Yemeğe geldim ben. Beni tanıyorsun değil mi?"

"Tabii tanıyorum efendim. Ama sizi içeri alınamamı emrettiler."

"S-s-sen hata yapıyor olmalısın dostum. Ben davetliyim. Yemeğe geldim" dedi Bay Golatkin, ceketini çıkarıp içeri girme niyetini açıkça göstererek.

"Üzgünüm efendim. Sizi içeri sokmama emri aldım. Durum bu."

Bay Golatkin sarardı. Bu arada içerideki kapılardan biri açıldı ve Olsufi İvanoviç'in emektar kâhyası Gerasimiç çıktı.

"Bay Golatkin içeri girmek istiyor... ben..." dedi uşak.

"Aptalın tekisin Alexeyiç. Hemen git ve o alçak Semyonoviç'i çağır" dedi adam. "Bu imkânsız beyefendi. Mümkün değil. Efendim affınıza sığınıyor, sizi kabul edemeyecek" dedi Bay Golatkin'e dönüp, kibarca ama ciddi bir tavırla.

"Ne kabul edemeyecek mi?" diye sordu Bay Golatkin, duyduklarına emin olamamış gibi. "Sorduğum için bağışlayın Gerasimiç ama neden acaba?"

"İmkânsız efendim. Size söyledim. Efendim: 'Özür dilediğimi söyleyin ama onu kabul edemeyeceğim' dedi."

"Neden peki?"

"Üzgünüm efendim."

"Ama sebep ne? İmkânsızmış! Gidip burada olduğumu söyle... Böyle bir şey nasıl olur? Ben yemeğe geldim!"

"Üzgünüm efendim, üzgünüm..."

"Evet, af diliyorsa o başka ama neden Gerasimiç, neden?"

"Özür dilerim, özür dilerim efendim!" diye bağırdı Gerasimiç ve girişte beliren iki beyefendiye yol açmak için Bay Golatkin'i kenara itti. Gelenler Andrey Filippoviç ile yeğeni Vladimir Semyonoviç'ti. İkisi de Bay Golatkin'e şaşkın şaşkın baktılar.

Andrey Filippoviç bir şeyler söyleyecekti ki, Bay Golatkin kafasını topladı ve gözlerini yere indirip, kırmızı bir suratla gülümsemeye çalışarak mahcup bir halde döndü.

"Sonra yine geleceğim Gerasimiç. Açıklama yapacağım. Umarım o zamana kadar her şey bir açıklığa kavuşur" dedi, kapıda başlayan cümlesini merdivenlerde bitirerek.

"Yakov Petroviç, Yakov Petroviç!..." diye bağırdı Andrey Filippoviç.

O anda Bay Golatkin merdiven aralığına gelmişti bile. Çabucak Andrey Filippoviç'e döndü.

"Bir şey mi var Andrey Filippoviç?" diye sordu azimli bir ses tonuyla.

"Neler oluyor Yakov Petroviç?"

"Hiçbir şey yok Andrey Filippoviç. Kendiliğimden gelmiştim. Bu benim özel meselem Andrey Filippoviç."

"Neler oluyor?"

"Özel meselem olduğunu söyledim ya! Herhalde burada olmamda ayıplanacak bir şey yoktur."

"Ayıplanacak mı? Bu da ne demek?"

"Yok bir şey Andrey Filippoviç, yok bir şey. Küstah kız ne olacak!"

"Ne! Ne!" Andrey Filippoviç çok şaşırmıştı.

O ana kadar aşağıda, merdivenlerin başında konuşan Bay Golatkin Andrey Filippoviç'in yüzüne doğru uçuverecekmiş gibi yukarı baktı ve bölüm müdürünün şaşkınlığını görünce ileriye doğru bilinçsizce bir adım attı. Andrey Filippoviç geri çekildi. Bay Golatkin bir adım, derken bir adım daha attı... Andrey Filippoviç rahatsız bir havayla etrafına bakındı. Bay Golatkin birden ve büyük bir hızla merdivenlerin tepesine çıkıverdi. Andrey Filippoviç de daha büyük bir hızla içeri girip kapıyı kapattı.

Bay Golatkin yalnız kaldı. Gözlerinin önünde bir sis bulutu vardı. Serseme dönmüştü. Orada sanki daha önce olmuş aptalca bir olayı hatırlamaya çalışıyormuş gibi boş boş duruyordu. "Tüh be!" diye mırıldandı zorla gülümsemeye çalışarak. Bu arada büyük olasılıkla Olsufi İvanoviç'in davetlilerinin geldiğini belirten ayak sesleri duyuldu. Bay Golatkin biraz kendine geldi, paltosunun yakasını kaldırıp, yüzünü saklamaya çalışarak bacaklarının bütün hızıyla merdivenlerden paldır küldür indi. Kendini halsiz ve uyuşmuş hissediyordu. Kapıdan çıkarken utancı öylesine büyüktü ki arabasının yanına kadar gelmesini beklemeden çamurlu avluya dalıverdi. Arabaya binerken Olsufi İvanoviç'in evinde kim var kim yoksa herkesin pencerelerden baktığına öyle emindi ki, arabayla birlikte yerin dibine ya da bir fare deliğine girmiş olmayı diledi. Arkasını dönüp bakacak olsa oracığa yığılıverirdi.

"Ne gülüp duruyorsun ahmak!" diye yüklendi Petruşka'ya.

"Gülmüyorum! Ne diye güleyim? Şimdi nereye?"

"Eve!"

"Arabacı, eve gidiyoruz!" diye bağırdı Petruşka kendisi de arka basamağa yerleşerek.

"Karga gibi bağırıyor" diye düşündü Bay Golatkin.

Kahramanımız bütün gücüyle ipi çekip hemen geri dönmesini istediği zaman araba İzmaylovski Köprüsü'nü geçmişti bile. Arabacı atları döndürdü. İki dakika sonra tekrar Olsufi İvanoviç'in avlusuna girmişlerdi.

"Geri dön, aptal herif, geri dön!" diye bağırdı Bay Golatkin ve sanki arabacı böyle bir emri zaten bekliyormuş gibi hiçbir itirazda bulunmadan hatta arabayı bile durdurmadan geri dönüp tekrar caddeye çıktı.

Bay Golatkin yine eve dönmekten vazgeçti. Semyonovski Köprüsü'nü geçer geçmez arabacıya bir ara sokağa dönmesini

emretti ve gösterişsiz bir restoranın önünde durdurdu. Kahramanımız arabadan inip arabacının parasını ödedi ve gönderdi. Böylece arabadan kurtulmuş oldu. Petruşka'ya eve yürüyerek gidip kendisini beklemesini söyledi. Kendisi de restorana girip, özel bir oda tuttu ve yemeğini ısmarladı. Çok keyifsizdi, kafasında büyük bir karmaşa vardı. Uzun bir süre sıkıntıyla odada dolaştı. Sonunda oturdu, alnını eline dayayıp olanları düşünmeye ve durumu şu anki haliyle değerlendirmeye çalıştı.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bay Golatkin'in velinimeti Berendeyev'in biricik kızı Klara Olsufyevna'nın yaş günü görkemli bir yemekle kutlanmıştı. Böyle bir kutlama İzmaylovski Köprüsü'ndeki hiçbir evde görülmüş şey değildi. Yemekten çok Baltazar ziyafetlerine benziyordu. Yemekte sunulan şaraplar, istiridyeler, Petersburg'un ünlü mağazaları Yeliseyev ve Malyutin'den alınan meyveler, her tür dana eti ile ihtişamı ve tantanası Babil âlemlerini hatırlatıyordu. Kutlama muhteşem bir baloyla sona erdi. Küçük, samimi bir aile balosuydu ama kibarlığı ve parlaklığı açısından çok muhteşem olmuştu. Çok nadir olan böyle balolar daha çok neşeli aile toplantısına benzer ve ancak Berendeyev'inki gibi bir evde yapılabilir. Hatta belki onun gibi olan herkesin harcı da değildir.

Keşke şair olsaydım! Homeros ya da Puşkin gibi bir şair tabii -onlar kadar yetenekli olmayan biri böyle bir şeye kalkışmamalı!-. İşte o zaman bu fevkalade kutlama gününü okuyucu-

larım için tüm canlılığıyla ve cesaretle resmederdim. Şiirim yemekle açılır ve şölenler kraliçesinin şerefine kadeh kaldırılan o çarpıcı ve görkemli an'a özel bir vurgu olurdu. Saygı dolu bir sessizliğe gömülen konukları tanımlardım. Sonra konukların en yaşlısı olarak Andrey Filippoviç'i, kır saçları ve öncelik talebinde bulunan nişanlarıyla tanıtır, sandalyesinden kalkışını, böyle zamanlarda tadılsın diye çok uzaklardan özel olarak getirtilen köpüklü şarap -öyle sıradan bir şarap değil, Tanrılar'ın iksiri- dolu kadehini kaldırışını anlatırdım. Şölenler kraliçesinin mutlu anne-babasını, Andrey Filippoviç'ten sonra kadeh kaldırmayı bekleyen konukları resmederdim. Sık sık adı geçen Andrey Filippoviç'in kadehine damlayan gözyaşını, mutluluk dileyen konuşmasını, Klara Olsufyevna'nın sağlığına içmesini anlatırdım. Ama şölenler kraliçesinin mutlu ve alçakgönüllü bir bahar gülü gibi kızarıp neşeyle annesinin kollarına atıldığı anın muhteşemliğini; annesinin gözlerinden akan yaşı; uzun bir hizmet sırasında bacaklarını kaybeden, emeklerinin karşılığı olarak kader tarafından bir ev, biraz servet, birkaç köy ve çok güzel bir kızla ödüllendirilen saygıdeğer, yaşlı baba Olsufi İvanoviç'in çocuk gibi hıçkırışını ve gözyaşları arasında majestelerine hayır duaları edişini anlatmanın benim gücümün dışında olduğunu da itiraf etmeliyim. Andrey Filippoviç'i dinlerken gözyaşlarını tutamayan küçük memurun -küçük memurdan çok generale benziyordu- davranışında anlam kazanan, kalpten gelen coşkuyu anlatırken güçsüz kalırdım. O büyük sevinç anında Andrey Filippoviç yüksek bir memur ya da kısım müdürü gibi değildi! Yo hayır... Çok farklıydı. Nesi farklıydı bilemem ama farklı olduğu kesindi. Çok daha yükseklerdeydi! Ve son olarak... Ah neden sanki böylesine güzel ve yüce anları, erdemin ahlaksızlık, kıskançlık ve kötü niyet üzerinde zafer kazanışını anlatabilmenin sırrını bilmiyorum! Hiçbir şey söylemeden sessiz kalacağım, ki bu bazen güzel sözler söylemekten çok daha etkilidir! Ama Andrey Filippoviç'in yirmi altısına yeni giren yeğeni Vla-

dimir Semyonoviç'in, şölenler kraliçesinin anne-babasının yaşlı, Andrey Filippoviç'in gururlu, kraliçenin utangaç, konukların coşkulu, meslektaşlarının da kıskanç gözleri üzerindeyken nasıl kadeh kaldırdığını anlatacağım. Çok şey anlatmasam da bu genç adamın -genç bir adamdan çok yaşlı birini andıran bu genç adamın- gül yanaklarından tutun da hak kazandığı yüksek memuriyete kadar her şeyinde, ancak erdemlilikle erişilebilecek bir yücelik ve mutluluk olduğunu söyleyeceğim. Yine aynı bölümün şefi, Olsufi İvanoviç'in eski, Andrey Filippoviç'in yeni meslektaşı, aynı zamanda eski bir aile dostu, Klara Olsufyevna'nın vaftiz babası, porsuk tüyü gibi gri saçlı Anton Antonoviç Setochkin'in kadeh kaldırırken horoz taklidi yapıp, neşeli şiirler okumasını, bu sakinliği bozup herkesi gözünden yaş gelene kadar güldürmesini ve anne-babasının isteği üzerine Klara Olsufyevna'nın onun bu neşesini ve şirinliğini bir öpücükle ödüllendirişini anlatmayacağım.

Yalnızca şunu ifade etmeliyim ki, konuklar böyle bir yemeğin sonunda ne yapmaları gerektiğini bilerek masadan kalktılar. Daha yaşlıca ve daha ağırbaşlı beyefendiler kısa bir ayaküstü sohbetten sonra öteki odaya geçip gruplara ayrıldılar ve hiç zaman kaybetmeden yeşil çuhalı masalara oturdular. Hanımlar bir süre salonda oturduktan sonra alışılmadık bir şekilde samimileşip pek çok konuda gevezeliğe başladılar. Görevi başında bacaklarını kaybeden ve daha önce sözünü ettiğim şekilde ödüllendirilen evin saygıdeğer efendisi kızının ve Vladimir Semyonoviç'in yardımlarıyla koltuk değneklerini de kullanarak konukların arasında yürüyordu. Adam birdenbire masrafa falan hiç aldırmadan, küçük bir balo tertiplemeye karar verdi. Böylece genç yaşına rağmen yaşlı birini andıran delikanlı müzisyenleri bulmakla görevlendirildi. On bir tane müzisyen geldi ve saat tam sekiz buçukta Fransız kadril dansının davetkâr nameleri yükselmeye başladı. Başka danslar da onu izledi...

Kır saçlı ev sahibinin samimiyetiyle yapılan bu balonun, benim zayıf kalemimin ifade edemeyeceği bir şey olduğunu söylememe gerek yok herhalde. Bay Golatkin'in kendi çaplarında ilginç olan maceralarının mütevazı yazarı olarak ben güzellik, görkem, edep, neşe, samimi bir ciddiyet ile ciddi bir samimiyet ve sevinç karışımını; pembe ve leylak rengi omuzları ve yüzleri, ince belleri, canlı, pırıl pırıl halleri ve hareketli minik ayaklarıyla daha çok periye benzeyen hanımların kahkahalarını nasıl anlatayım. Ya onların kavalyeleri? Hem kayıtsız hem neşeli, hem soğukkanlı hem melankolik gençler, dans aralarında uzaktaki, küçük yeşil odada pipo ve sigaralarını içen; hanımlarla Fransızca konuşan, Rusçayı da yalnızca güzel ifadelerde ve iltifatlarda kullanan; ama o uzak odada sigara içerken "Hey Petka ne polka oynadın be!", "Seni çapkın Vasya neler yaptın o kıza öyle!" gibi daha samimi kelimeleri tercih eden zarif ve onurlu beyler.

Daha önce de söylediğim gibi bunlar benim kalemimin gücünü aşar. Bu yüzden de sessiz kalıyorum. Artık esas hikâyemin gerçek kahramanı Bay Golatkin'e dönsek iyi olacak.

Durumu çok acayipti. O da oradaydı baylar bayanlar, yani baloda değil de oralardaydı. Bunu söylemek biraz komik ama, Olsufi İvanoviç'in evinin arka merdiven sahanlığındaydı. Orada durmasında tuhaf hiçbir şey yoktu. Gayet iyiydi. Sıcak olmasa bile en azından karanlık bir köşeye sinmişti, koca bir dolap ile eski bir paravanın yanında bir sürü eski püskünün arasına sıkışmıştı. Yalnızca ilgisiz bir seyirciydi o. Seyrediyordu... İsteseydi içeri girebilirdi... Neden girmeyecekti ki! Birkaç adım atsa kolayca girerdi. Dolapla paravanın arasında, onca eski püskünün ortasında, soğukta iki saatten fazla dikilip, Fransız Villèle'nin "Sabırla bekleyen muradına erermiş" sözünü tekrarlıyordu. Bu sözü bir zamanlar bir kitapta okumuştu ama şu anda tam yeriydi. İçinde bulunduğu duruma çok uyuyordu, hem üç saate yakın bir süre problemi mutlu sona ersin diye soğuk ve karanlık bir köşede

bekleyip duran bir adamın aklına neler gelmezdi ki? Hemen bu sözden sonra nedense Bay Golatkin'in aklına bir Türk Veziri ile Margravine Luise geldi. Onları da bir zamanlar bir kitapta okumuştu. Sonra "Başarıya ulaşmak için her yol denenebilir" diye bir cizvit atasözünü hatırladı. Ama cizvitlerin de hepsinin ahmak olduklarına ve kendisinin hepsinden üstün olduğuna karar verdi. Eğer insanlar bir an için olsun onun durduğu merdiven boşluğuna açılan kiler odasının önünden çekilselerdi, cizvit falan dinlemez doğru çay salonuna, oradan oyun odasına, oradan da polka oynadıkları salona geçiverirdi. Her şeye rağmen yapardı bunu. Kimse fark etmezdi. O zaman ne yapacağını bilirdi.

İşte baylar bayanlar, bizim asıl hikâyemizin gerçek kahramanının içinde bulunduğu durum buydu. Duygularını anlatmak o kadar kolay değildi. Merdivenleri çıkmak kolay işti, bunu herkes yapardı. Hem neden yapmayacaktı canım? Ama daha ileri gitmeye cesaret edemediği gayet açıktı. Yapamayacağı için değil de istemediği için yapmıyordu. Sakinliği tercih ediyordu o. İki buçuk saattir sakin sakin duruyordu. Neden olmasın? Villèle beklemişti ya! "Aman canım Villèle de kim oluyor?" diye düşündü Bay Golatkin. "Onun bu işle ne ilgisi var? Diyelim ki... diyelim ki içeri girdim."

"Hadi canım!" dedi Bay Golatkin, uyuşmuş parmaklarıyla, uyuşmuş yanağını çimdikleyerek. "Sen zavallı aptalın tekisin!"

Bu tatlı sözler öylesine söylenmişti. Belli bir amaca hizmet etmiyorlardı. Bay Golatkin artık içeriye girmek üzereydi, harekete geçmişti bile. Zamanı gelmişti. Kapı tenhaydı. Küçük pencereden görebiliyordu. İki adımda kapıya geldi. "Gireyim mi girmeyeyim mi? Evetevet, gireyim. Neden girmeyeyim? Cesaret en önemli şeydir!" Böylece kendine güven veren kahramanımız hiç beklenmedik bir anda, birden geri kaçtı. "Hayır" diye düşündü. "Ya biri gelirse? Hiç kimseler yokken neden ağzımı açıp bekledim ki? Girseydim ya içeri! Yapılacak tek şey buydu!

Aman canım benim gibi bir adama söylenecek şey mi bu? Korkağım işte! Böyleyim ben! Hep yüzüme gözüme bulaştırırım, işte bu kadar. Aptal gibi burada böyle dikiliyorum! Şimdi evimde oturup bir fincan çay içiyor olabilirdim... Ne iyi giderdi. Geç kalırsam Petruşka homurdanır. Neden eve gitmiyorum ki? Hepsinin canı cehenneme! Gidiyorum ben!"

Böyle düşünen Bay Golatkin sanki içinde bir kaynak patlamış gibi fırladı. İki adımda kapıya geldi. Şapkasını ve paltosunu üzerinden fırlattığı gibi bir köşeye tıktı, sonra da ceketine çekidüzen verip saçını düzeltti ve çay salonuna girdi. Oradan hızla yan odaya geçti, oyunun heyecanına kendilerini kaptıran kumarbazlar arasından görünmeden süzülüp... her şeyi unutan Bay Golatkin dans salonuna dalıverdi.

Sanki onun inadına, kimse dans etmiyordu. Hanımlar gruplar halinde geziniyorlardı. Erkekler küçük topluluklar halinde konuşuyorlardı. Bay Golatkin bunların hiçbirini fark etmedi. Yalnızca Klara Olsufyevna'yı görüyordu o. Yanında Andrey Filippoviç, Vladimir Semyonoviç ve iki üç subay ile büyük bir gelecek vaat eden iki üç genç vardı. Bir iki kişi daha gördü. Belki de görmedi. Artık hiç kimsenin farkında değildi. Davet edilmediği baloya katılmasını sağlayan aynı nedenden dolayı gizlice yoluna devam etti. Derken bir avukata çarpıp ayağına kuvvetle basıverdi. Saygıdeğer, yaşlı bir hanımın elbisesine de basıp hafifçe yırttı. Elinde tepsi taşıyan bir adama tosladı, bir başkasına dirseğiyle çarptı, yine de hiçbir şeyin farkına varmadan ilerlemeye devam ediyordu, daha doğrusu fark ediyordu da Klara Olsufyevna'yla burun buruna gelene kadar gözü kimseyi görmedi. O anda gözünü bile kırpmadan, büyük bir zevkle yerin dibine girebilirdi. Ama olan olmuştu, olmuşla ölmüşe çare yoktu. Ne yapabilirdi?

"Eğer başarısızlığa uğrarsan pes etme, eğer başaramazsan daha da gayretlen" diye düşündü Bay Golatkin. O dalavereci biri

değildi. Öyle yerlere kadar eğilip selam vermek de ona göre değildi... Ama şimdi olmuştu. Üstelik işe cizvitler de karışmıştı... Ama Bay Golatkin'in bunlarla uğraşacak hali yoktu! Birdenbire sanki bir işaretle bütün sesler, hareketler, konuşmalar, kahkahalar kesiliverdi. Yavaş yavaş etrafına bir kalabalık toplandı. Ama o hiçbir şey görmüyor, hiçbir şey duymuyordu. Bakamıyordu... Gözlerini yere dikmiş öylece duruyor, bir yandan da hemen o gece beynine bir kurşun sıkacağına içten içe yeminler ediyordu. Derken Bay Golatkin kendisini de çok şaşırtacak bir şey yaptı ve konuştu.

Söze güzel dileklerle başladı. Buraya kadar iyi gitti ama sonra kekeledi. Bir kere kekelemeye başlayınca artık her şeyin berbat olacağını hissediyordu. Öyle de oldu. Kekeleyince dondu kaldı, donup kalınca kıpkırmızı oldu, kıpkırmızı olunca şaşkına döndü, şaşkına dönünce gözlerini kaldırdı, etrafına bakındı ve dehşetten kaskatı kesildi. Herkes beklentiyle etrafına toplanmış duruyordu. Az öte'de birileri fısıldaşıyordu. Daha yakınında bir kahkaha koptu. Bay Golatkin sıkılarak Andrey Filippoviç'e baktı. Andrey Filippoviç de zaten paramparça olmuş kahramanımıza parçalayıcı bir bakışla karşılık verdi.

"Bu benim özel yaşantımla ve kişisel ilişkilerimle ilgili bir şey Andrey Filippoviç" dedi Bay Golatkin ölü gibi ve güçlükle duyulur bir sesle. "Resmi bir şey değil."

"Utanmalısınız beyefendi!" dedi Andrey Filippoviç yarı fısıltıyla, yüzünde anlatılamaz bir öfke vardı. Klara Olsufyevna'yı kolundan tutup Bay Golatkin'den uzaklaştırdı.

"Utanılacak hiçbir şeyim yok Andrey Filippoviç" diye yanıt verdi Bay Golatkin yarı fısıltıyla. Şaşkın ve mutsuz bir şekilde etrafına bakıp şaşkın kalabalığı süzdü.

"Bir şey yok beyler, bir şey yok. Birine bir şey mi oldu?" diye fısıldadı Bay Golatkin ve etrafını saran kalabalıktan ken-

dini biraz kurtarmak için hafifçe kıpırdandı. Ona yol açtılar. Kahramanımız iki taraflı dizilen şaşkın ve meraklı izleyicilerin arasından zorlukla geçti. Kaderin onu çekip götürdüğünü hissetti. O anda kendini sağ salim merdiven aralığında bulmak için neler vermezdi. Bu imkânsız olduğu için hiç olmazsa bir köşeye çekilip kendi halinde, kimseyi rahatsız etmeden, dikkat çekmeden ama hem ev sahibinden hem de konuklardan itibar görmek istedi. Sanki yer ayaklarının altından kayıyordu, sanki kendisini kayıp düşüyormuş gibi hissetti. Sonunda bir köşe buldu, iki sandalyenin arkalıklarına dayanıp kayıtsız bir gözlemci gibi orada durmaya başladı. Olsufi İvanoviç'in konuklarına neşeyle bakıyordu. Hemen yakınında uzun boylu, yakışıklı bir subay duruyordu.

"Bu iki sandalye de dolu teğmenim. Biri Klara Olsufyevna öteki de şurada dans eden prenses Çevçehanova için. Onlar için ayırdım" dedi Bay Golatkin soluk soluğa, teğmene yalvaran gözlerle bakarak. Teğmen ona küçümseyici bir bakış atarak tek kelime söylemeden dönüp gitti. Ciddi bir şekilde terslenen kahramanımız şansını başka bir yerde denemeye koyuldu ve göğsünde nişanı olan, azametli bir beyefendiye yöneldi. Adam onu buzlu su sağanağı gibi bir bakışla tepeden tırnağa süzdü. Bay Golatkin hiç sesini çıkarmadı. Bir sohbete girişmeden, susarak, kimseden bir farkı olmadığını göstermenin daha iyi olacağına karar verdi. Bu kararla gözlerini ceketinin manşetlerine dikti, sonra kafasını kaldırınca oldukça saygıdeğer bir beyefendi gözüne takıldı.

"Adamın saçı peruk" diye düşündü Bay Golatkin. "Peruğunu çıkaracak olsa kafası bilardo topu gibi ortaya çıkar."

Bu önemli keşfi yaptıktan sonra Arap emirlerini ve taktıkları yeşil sarıkların peygamber soyundan geldiklerinin göstergesi olduğunu düşündü. Sarıklarını çıkaracak olsalar altından kel

kafaları çıkardı. Sonra garip bir çağrışımla Andrey Filippoviç'in giydiği ayakkabıların ayakkabıdan çok terliğe benzediğini düşünerek Türk terliklerini hatırladı. Artık kendini orada bir yabancı gibi hissetmemeye başlamıştı.

"Şu avizeyi tutan zincirler kopsa da avize düşecek olsa, hemen koşar Klara Olsufyevna'yı kurtarırdım" düşüncesi birden zihninde parladı. "Onu kurtarınca da 'Merak edilecek bir şey yok, ben sizin kurtarıcınızım genç bayan' derdim. Sonra..." O anda yan gözle Klara Olsufyevna'yı ararken Olsufi İvanoviç'in yaşlı kâhyası Gerasimiç'i gördü. Adam yüzünde resmi bir ifadeyle kendisine doğru geliyordu. Açıklaması güç ve aynı zamanda da sevimsiz bir duygu Bay Golatkin'i titretti ve yüzünü buruşturmasına neden oldu. Etrafına bakındı. Kendini yavaş yavaş emniyete alıp geri plana çekilerek, sanki hiçbir şey olmamış gibi davranmayı düşündü. Ama o daha herhangi bir karara varamadan, Gerasimiç karşısında dikiliverdi.

"Şu şamdandaki mumu görüyor musun Gerasimiç?" dedi kahramanımız hafifçe gülerek. "Şimdi düşecek. Birine söyle de düzeltsinler. Neredeyse düşecek..."

"Ne mumu efendim? Yok canım, düşeceği falan yok. Dışarda sizi görmek isteyen biri var efendim."

"Öyle mi, kimmiş o Gerasimiç?"

"Bilmiyorum efendim. Bir mesaj getirmiş. 'Yakov Petroviç burada mı?' diye sordu. 'Çağırın onu. Çok acele ve önemli bir şey' dedi."

"Olamaz Gerasimiç, yanılıyorsun."

"Kesinlikle yanılmıyorum efendim."

"Kesinliklesi falan olmaz Gerasimiç! Kimse beni soramaz, soracak kimse yok ki. Hem ben burada çok rahatım, ait olduğum yerdeyim."

Bay Golatkin bir an için durup soluklandı ve etrafına baktı. İşte tam düşündüğü gibiydi! Odadaki herkes gözlerini ve kulaklarını dört açmış olanları izliyor ve bekliyordu. Erkekler kulak kesilerek daha da yaklaşmışlardı, hanımlarsa uzakta fısıldaşıyorlardı. Ev sahibi de pek uzakta değildi. Doğrudan bir ilgi göstermese de olanlardan haberi vardı. Her şey büyük bir incelikle yapılıyordu. Bay Golatkin artık kader anının geldiğini hissediyordu. Cesur darbeyi indirip düşmanlarını alt etmenin tam zamanıydı. Çok heyecanlanmıştı. Birden ilhama kapıldı ve hâlâ beklemekte olan Gerasimiç'e dönüp titreyen ama ciddi bir sesle:

"Yo dostum, kimse beni soramaz. Yanılıyor olmalısın. Zaten sabah da beni anlamakta güçlük çekmiştin," dedi ve sesini yükseltti. "Kendimi bildim bileli benim velinimetim olmuş, bir anlamda bana babalık yapmış Olsufi İvanoviç'in kalbi böylesine büyük bir sevinçle doluyken, beni evine almayacağını söylerken de büyük bir yanlışlık yapmıştın." Bay Golatkin halinden oldukça memnun bir şekilde duygulu duygulu etrafına baktı. Gözünde yaşlar parlıyordu. "Evet dostum, bağışlanamaz bir şekilde yanılıyorsun" diye sözünü tamamladı kahramanımız.

Tam bir zafer anıydı. Bay Golatkin doğru etkiyi bıraktığından gayet emin bir halde durup Olsufi İvanoviç'in kendisini kucaklamasını bekledi. Konuklar arasında bir heyecan ve şaşkınlık vardı. Hatta sarsılmaz ve eğilmez Gerasimiç bile: "Şey, efendim..." diye kekeledi. Tam o anda nedense orkestra birden polka çalmaya başladı. Her şey bitmişti. Bay Golatkin tepeden tırnağa ürperdi. Gerasimiç bir adım geriledi. Bütün salon deniz gibi dalgalandı. Vladimir Semyonoviç Klara Olsufyevna'yı dansa kaldırınca Prenses Çevçehanova ile muhteşem teğmen de onları izledi. Meraklı ve memnun seyirciler de bu dansı seyretmek için toplandılar. Polka son zamanlarda en ilgi gören danstı. Bay Golatkin geçici bir süre için unutulmuştu. Ama birden bir

karışıklık ve heyecan yaşandı. Müzik durdu... Garip bir şey oldu.

Danstan yorulup soluksuz kalan Klara Olsufyevna, yanakları al al ve nefes nefese bitkin bir halde bir koltuğa oturmuştu. Herkes bu büyüleyici hanımın yanına gitti. Bütün kalpler onu selamlamak ve kendilerine yaşattığı zevkten dolayı ona teşekkür etmek için rekabetteydi. Tabii Bay Golatkin de. Yüzü sapsarıydı ve huzursuzdu. Sanki o da bitkin gibiydi, güçlükle yürüyordu. Nasıl olduysa yüzünde gülümsemeyle elini uzatıverdi. Şaşkınlıkla elini çekemeyen Klara Olsufyevna boş bulunarak Bay Golatkin'in davetini kabul etmiş oldu. Bay Golatkin düşecekmiş gibi bir iki adım attı. Tek ayağını kaldırdı, reverans yaptı, sonra yere vurdu ve sendeledi. O da Klara Olsufyevna ile dans etmek istemişti.

Klara Olsufyevna çığlığı bastı. Herkes onu Bay Golatkin'in elinden kurtarmak için koştu. Bir an içinde kalabalık kahramanımızı oradan on-on beş metre kadar uzaklaştırdı. Küçük bir grup etrafını sardı. Geri çekilmeye çalışan Bay Golatkin'in çarptığı iki yaşlı kadın çığlığı bastılar. Kargaşa büyüyordu. Herkes bir ağızdan bağırıyor, tartışıyor, yanındakine bir şeyler sorup duruyordu. Orkestra birden susmuştu. Halkanın ortasında kalan Bay Golatkin yarım gülümsemesiyle bir şeyler mırıldanıyordu. Neden olmasın? Gördüğü kadarıyla şu polka yeni ve ilginç bir danstı, hanımların da beğenisini kazanmıştı... Eğer durum böyleyse o kabul etmeye hazırdı.

Ama kimse Bay Golatkin'in rızasını falan sormadı. Koluna bir el yapıştı, sırtına da bir başkası. Dikkatle belli bir yöne doğru çevrildiğini hissetti.

Sonunda kapıya doğru gittiğini anladı. Bir şeyler yapmaya, bir şeyler söylemeye çalıştı... Ama yo. Hiçbir şey yapmak istemiyordu. Yalnızca gülüp geçti. Paltosunu giydirip, şapkasını

başına koydular. Sonra karanlık sahanlığı ve merdivenleri fark etti. Ayağı takıldı ve kendini uçuruma düşmüş hissetti. Bağırmaya çalıştı ve birden kendini avluda buldu. Soğuk hava yüzüne vurunca durdu. Tam o anda orkestranın tekrar çaldığını duydu. Her şeyi hatırladı. Yeniden tüm enerjisine kavuştu. Çakılıp kaldığı yerden kopup fırladı. Avludan çıkıp özgürlüğüne, bacaklarının onu götürdüğü yere doğru koşmaya başladı.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Petersburg'da zamanı duyurma alışkanlığı olan her saat gece yarısını vururken Bay Golatkin çılgın gibi İzmaylovski Köprüsü'nün yakınlarındaki Fontanka Set'ine fırlayarak düşmanlarından ve zulümden, aşağılamalardan, yaşlı kadınların dehşet çığlıklarından, öteki hanımların hıçkırıklarından ve Andrey Filippoviç'in öldürücü bakışlarından kaçmaya çalışıyordu. Sanki artık hayat taşımıyordu. Kelimenin tam anlamıyla bitmişti. Eğer o anda hâlâ koşabiliyorsa bu bir mucize eseriydi.

Korkunç bir geceydi, nemli, puslu, yağmurlu, karlı, her türlü soğuğa, sıtmaya, anjine ve hastalığa gebe, uzun sözün kısası Petersburg kasımının bütün özelliklerini cömertçe sunan bir geceydi. Rüzgâr sokaklarda uğulduyor, Fontanka'nın kara suları parmaklıklara çarpıyor, kaldırım boyunca sıralanan ince sokak lambalarını sarsıyordu. Lambalar da Petersburg sakinlerinin çok alışkın oldukları, tiz ve kulak tırmalayan, sonu gelmez bir konserle karşılık veriyorlardı. Karla karışık yağmur yağıyordu.

Tabaka halindeki yağmur rüzgârın etkisiyle neredeyse yatay bir şekle bürünüyor, itfaiye hortumundan fışkırır gibi zavallı Bay Golatkin'in yüzünü kamçılıyordu. Gecenin sessizliğinde, çatılardan, verandalardan, oluklardan taş kaldırıma dökülen çağlayanların sesi, zaman zaman uzaktan gelen araba gürültüsü, rüzgârın uğultusu ve sokak lambalarının çığlığıyla bölünüyordu. Ortalıkta tek bir canlı yaratık yoktu, böyle bir havada ve bu saatte olacağa da benzemiyordu. Hüznüyle yapayalnız kalan Bay Golatkin Şestilavoçnaya Caddesi, dördüncü kattaki dairesine bir an önce ulaşmak için, her zamanki aceleci kısa adımlarıyla Fontanka boyunca yürüyordu.

Kar, yağmur, ıslak ve rüzgârlı Petersburg kasım akşamının bütün olumsuzlukları birleşip, birdenbire -zaten talihsizliklerle yeterince ezilmiş olan- Bay Golatkin'e aman vermeden, soluk aldırmadan, gözlerini tozla doldurup, her tarafını delik deşik ederek, kemiklerine kadar dondurarak, aklını başından alıp yolundan saptırarak saldırmıştı, bütün bunlar sanki düşmanlarının birlik olup ona unutamayacağı bir an yaşatmak istemeleriyle başına gelmiş gibiydi. Ama Bay Golatkin birkaç dakika önce Berendyev'in evinde yaşadıklarından öylesine sarsılmış ve sersemlemişti ki, kaderin bu son zulmünün farkında bile değildi. O anda Bay Golatkin'in kederli yürüyüşünü gören tarafsız ve adil herhangi bir gözlemci bile talihsizliğinin dehşetini hemen hisseder, onun kendisinden saklanmak, kendisinden kaçmak isteyen bir adam olduğunu anlardı. Evet, durum aynen böyleydi zaten. Dahası, Bay Golatkin o anda yalnızca kendinden kaçmak değil, kendini yok etmek, toza toprağa karışmak, bitip gitmek istiyordu. Etrafında olanlardan habersizdi, o korkunç gecenin sıkıntıları -uzun yürüyüş, rüzgâr, yağmur- kendisi için bir şey ifade etmiyordu. Sağ ayakkabısından kopan lastik parçası Fontanka kaldırımının karlı çamurunda kalmıştı. Bay Golatkin dönüp onu almayı düşünmedi, zaten yokluğunu fark etmemişti

bile. Şaşkınlığı öyle büyüktü ki, yaşadığı çöküntünün etkisiyle etrafında olanlardan habersiz, arada bir kaldırımın ortasında çakılı bir halde duruyordu. Böyle anlarda yaşamı terk edip yokluğa karışabilirdi. Sonra birden deliriveriyor, sanki daha büyük bir felaket onu kovalıyormuş gibi arkasına bile bakmadan kaçıyordu. Hali gerçekten çok korkunçtu. Sonunda bütün gücü tükenen Bay Golatkin durdu, sanki burnu kanıyormuş gibi parmaklıklara dayandı, Fontanka'nın bulanık sularına gözlerini dikti. Bu halde ne kadar durduğunu söylemek imkânsız, tek söylenebilecek şey Bay Golatkin'in İzmaylovski Köprüsü'nü, Şestilavoçnaya Caddesi'ni, içinde bulunduğu durumu, her şeyi ama her şeyi unutacak kadar büyük bir umutsuzluğa ve bitkinliğe düştüğü, acı çektiği ve cesaretinin kırıldığıydı. Ne önemi vardı ki? Hiçbir şeye aldırmıyordu. Her şey bitmiş, olan olmuştu. Karar imzalanmış, mühürlenip postalanmıştı. Neden endişelenecekti?.. Birden tepeden tırnağa ürperdi ve elinde olmadan birkaç adım geriye sıçradı. Anlatılamaz bir huzursuzlukla etrafına bakındı. Kimseler yoktu. Olağanüstü bir şey olmamıştı ama... Ama o yakınında birinin, parmaklıklara dirseklerini dayamış durduğunu, hatta gariptir ama onunla konuştuğunu, çabuk çabuk kendisini ilgilendiren bir şeyler söylediğini düşündü.

"Hayal mi gördüm?" dedi Bay Golatkin, yine etrafına bakarak. "Peki ben neredeyim? Ha?" dedi kafasını sallayarak. Huzursuz ve korkulu bir şekilde puslu uzaklara bakmaya başladı. Önündeki ıslak karanlığı delmeye çalışarak miyop gözlerini bütün gücüyle zorladı. Yeni hiçbir şey yoktu. Garip bir şey çarpmadı gözüne. Her şey olması gerektiği gibiydi. Kar gitgide daha da hızla ve yoğun yağıyor, yirmi adım ötesi görünmüyor, sokak lambaları daha da tiz çığlıklarla bağırıyor, rüzgâr hazin şarkısını, yiyecek için birkaç bakır ruble isteyen yılışık bir dilenci gibi, daha da yürek parçalayıcı ve dokunaklı bir tonda söylüyordu.

"Benim neyim var?" diye düşündü Bay Golatkin, yine yola koyulurken, ara sıra etrafına bakıyordu. Yine korku ve acı karışımı yeni bir duyguya kapıldı... Vücudunun her sinirini sıcak bir titreme sardı. Dayanılmaz derecede korkunç bir andı.

"Aman canım boş ver" dedi kendini neşelendirmek için. "Belki de o kadar kötü bir şey değildir. Kimsenin onuruna dokunan bir şey değil ki. Belki de böyle olması gerekiyordu" diye devam etti, ne dediğini kendisi bile anlamadan. "Belki zamanla her şey düzelir. Yakınacak hiçbir şey kalmayacak, herkes temize çıkacak."

Böyle söyleyip kelimelerle zihnini rahatlattıktan sonra şapkasını, yakasını, paltosunu, atkısını ve ayakkabılarını kaplayan karı silkeledi. Ama yine de belli belirsiz keder duygusundan kendini kurtaramamıştı. Uzaklarda bir yerde bir top patladı.

"Havanın haline bak" diye düşündü kahramanımız. "Sakın sel falan olmasın? İnsan suyun yükseldiğini görebiliyor."

Bay Golatkin bunu düşünür düşünmez kendisine doğru gelen, büyük olasılıkla kendisi gibi belli bir nedenle gecikmiş birini gördü. Önemsiz bir rastlantıydı ama nedense Bay Golatkin rahatsız olmuş, korkmuş ve kuşkulanmıştı. Sevimsiz biri olduğu için korkmamıştı da...

"Kim bilir kim bu gecikmiş adam?" düşüncesi geçti Bay Golatkin'in aklından. "Belki o da ötekiler gibidir... Belki de en önemli parçasıdır ve sırf benim yoluma çıkıp rahatsız etmek amacıyla buradadır."

Bay Golatkin bunu tam olarak böyle düşünmemiş, bir an için hissetmişti. Yine de düşüncelere ve hislere zaman yoktu. Adam birkaç metre uzaklaşmıştı. Bay Golatkin yine âdeti olduğu üzere kendi yolunda gittiğini, yolun herkese yetecek kadar geniş olduğunu, kendisinin kimseye bir zararı dokunmadığını söylemekte gecikmedi. Birden yıldırım çarpmış gibi durdu ve

rüzgârgülü gibi dönerek, geçip giden, kar girdabında kaybolan adamın arkasından baktı. Onun da acelesi vardı. Tıpkı Bay Golatkin gibi giyinmiş ve tepeden tırnağa onun gibi sarınmış, Fontanka boyunca aynı koşar adımlarla yürüyordu.

"Bu da nesi?" diye fısıldadı Bay Golatkin, yüzünde kuşkulu bir gülümseme vardı, bütün vücudu titriyordu. Sırtından soğuk bir şey aktı. Bu arada adam tamamen kaybolmuştu, ayak sesleri de artık duyulmuyordu. Bay Golatkin hâlâ arkasından bakıyordu. Yavaş yavaş toparlandı.

"Bu ne böyle?" diye düşündü huzursuzlukla. "Delirdim mi ne?"

Döndü ve gitgide daha hızlanarak yoluna devam etti, düşünmemek en iyisiydi. Hatta bu amaçla gözlerini bile kapattı. Birden uğuldayan rüzgârla fırtına arasında yaklaşan ayak sesleri duydu. Ürperdi ve gözlerini açtı. Yirmi metre kadar ötede hızla yaklaşan bir adam karaltısı vardı. Adam çabuk adımlarla yürüdüğü için aralarındaki mesafe hızla azalıyordu. Bay Golatkin yine geciken eşini yakından görünce korku ve hayret çığlığı attı. Dizlerinin bağı çözüldü. On dakika önce yanından geçen adamın ta kendisiydi! Bununla beraber bir başka şey daha Bay Golatkin'i öyle şaşırttı ki durdu, çığlık attı, bir şeyler söylemeye çalıştı, sonra yabancıya yetişmek için koştu ve olabildiğince çabuk onu durdurmak amacıyla bağırdı. Yabancı on adım kadar ötede durdu, yakınındaki lambadan yüzü aydınlanıyordu. Döndü, şaşkın ve sabırsız bir halde Bay Golatkin'in konuşmasını bekledi.

"Özür dilerim. Herhalde yanıldım" dedi kahramanımız titrek sesle.

Yabancı bir kızgınlık belirtisiyle döndü, tek kelime bile söylemeden, Bay Golatkin yüzünden kaybettiği iki saniyeyi kapatmak ister gibi aceleyle yürüdü. Bay Golatkin ise titriyordu. Diz-

leri pelte gibi olmuştu, inleyerek yüksek kaldırım taşına oturdu. Gerçekten de korkmakta haklıydı, çünkü bu yabancı ona tanıdık gelmişti. Artık onu tanıdığından da gayet emindi. Onu sık sık görüyordu, hatta pek yakında görmüştü. Ama nerede? Dün müydü? Onu sık sık gördüğü gerçeği o kadar önemli değildi, insanın iki kez bakmasını gerektirecek bir özelliği de yoktu. Herkes gibi saygıdeğer biriydi, hatta belki çok iyi yönleri vardı. Kısacası kendi halinde biriydi. Bay Golatkin ona karşı bir nefret, düşmanlık ya da en ufak bir kin duymuyordu. Tam tersiydi. Ama -asıl mesele buydu- onunla asla karşılaşmak istemezdi, hele de o anki şartlar altında. Şunu da eklemeliyiz ki Bay Golatkin bu adamı çok iyi tanıyor, hatta adını bile biliyordu. Ama yine de şu adam falan falan kişi, babası da falan falan kişidir demeyi asla istemezdi. Bay Golatkin'in zihinsel karışıklığı ne kadar sürdü, o kaldırım taşında ne kadar oturdu bilemeyiz ama sonunda toparlanıp ayaklandı, arkasına bile bakmadan koşmaya başladı. Ciğerleri patlayacaktı neredeyse. İki kez tökezledi, az kalsın düşecekti, hatta öteki ayakkabısının da lastiği düştü. Sonunda biraz soluk almak için adımlarını yavaşlattı. Etrafına hızla bir bakınca, Fontanka boyunca alışılmış rotasında hiç farkına bile varmadan koştuğunu anladı, Aniçkov Köprüsü'nü geçip Liteynaya Caddesi'nin köşesine geldi. Liteynaya Caddesi'ne döndü. O anda korkunç bir uçurumun eşiğindeki bir adama benziyordu... Küçük bir titremeyle yer kayacak, uçurumu boylayacaktı... Talihsiz adamın ne geri kaçacak ne de gözlerini bu dipsiz uçurumdan alacak gücü ve iradesi vardı... Ona doğru itiliyor gibiydi ve sonunu çabuklaştırmak için atlayacaktı. Bay Golatkin yolda başına yeni bir kötülüğün geleceğini, bambaşka bir tatsızlıkla karşılaşacağını, belki de aynı yabancıya tekrar rastlayacağını biliyor, hissediyordu, hatta emindi. Gariptir ama sanki bunun olmasını istiyordu, zaten kaçınılmaz olan bir şeyin bir an önce gerçekleşmesi iyi olacaktı. Olup bitsin bir an önce! Bu arada da,

kendini uyuşmuş ve zayıf hissediyor, sanki dıştan gelen bir gücün etkisiyle durmadan koşuyordu. Hiçbir şey düşünemiyordu, zihni kuru çalılar gibi her şeye takılıveriyordu. Soğuktan titreyen, ıslak, küçük bir serseri köpek Bay Golatkin'in peşine takıldı, kulakları düşmüş, kuyruğu bacaklarının arasında yanından yürüyor, arada bir ürkek ve zeki bakışlarla yüzüne bakıyordu. Çoktandır unutulmuş bir fikir, çok eskiden olmuş bir olay aklına geldi ve beynini kurcalamaya ona rahat vermemeye başladı.

"Ah! Şu sefil yaratık!" diye mırıldandı Bay Golatkin ne söylediğinin farkına bile varmadan.

Sonunda İtalyanskaya Caddesi'nin köşesinde yabancıyı gördü. Adam bu kez ona doğru gelmiyor, birkaç metre önünden aynı yöne koşuyordu. Şestilavoçnaya Caddesi'ne döndüler. Bay Golatkin nefesini tutuyordu. Yabancı tam onun evinin önünde durmuştu. Zil çaldı ve hemen arkasından da demir sürgü gıcırtıyla çekildi. Kapı açıldı, yabancı eğildi ve bir iki saniye sonra gözden kayboldu. Bay Golatkin de aynı saniyede kapıda belirdi ve ok gibi içeri daldı. Homurdanan kapıcıya hiç aldırmadan avluya girdi ve dairesine doğru yönelen ilginç arkadaşını merdivenlerin başında gördü. Peşinden koştu. Merdivenler karanlık, nemli ve pisti. Kiracılara ait çer çöp yığınları bütün merdiven sahanlıklarını doldurmuştu. Karanlıkta gelen yabancı biri her an bacağını kırma riskiyle karşılaşabilir, böyle bir yerde yaşadığı için arkadaşına küfrederek yarım saat yolunu bulmaya uğraşırdı. Ama Bay Golatkin'in arkadaşı hiç zorluk çekmeden, sanki yolu gayet iyi biliyormuş gibi katları çıkıyordu. Bay Golatkin neredeyse yetişmişti. Hatta yabancının paltosunun etekleri birkaç kez burnuna bile değdi. Birden kalbi duracak gibi oldu. Gizemli yabancı Bay Golatkin'in kapısında durup kapıya vurdu. Petruşka sanki kapının arkasında bekliyormuş gibi hemen açtı -başka zaman olsa bu durum Bay Golatkin'i hayrete düşürürdü- ve mum

tutarak yabancıyı içeri aldı. Çileden çıkan kahramanımız da arkasından gitti, şapkasını ve paltosunu çıkarmadan küçük koridoru geçti. Odasının kapısına gelince yıldırım çarpmış gibi durdu. Korkuları başına gelmişti... Korktuğu ve olacağını tahmin ettiği her şey şimdi gerçek olmuştu. Yabancı da şapkasını ve paltosunu çıkarmadan yatağının kenarına oturmuş, gözlerini kısıp hafifçe gülümseyerek, dostça başını sallıyordu. Bay Golatkin bağırmak istedi ama yapamadı; karşı çıkmak istedi ama gücü yoktu. Saçları diken diken oldu ve olduğu yere yığılıverdi. Mucizeydi. Gecenin yabancısını tanımıştı. O Bay Golatkin'in kendisinden başkası değildi... Tıpkı kendisi gibi bir başka Bay Golatkin'di... Kısacası onun öbür tekiydi...

ALTINCI BÖLÜM

Ertesi sabah saat tam sekizde Bay Golatkin yatağında gözünü açtı. Bir gün öncenin korku dolu, olağanüstü olayları ve inanılmaz derecede garip gecenin imkânsız maceraları gözünde canlandı hemen. Düşmanlarının vahşi, şeytanca kinleri, özellikle de bunu en son ortaya koyuşları Bay Golatkin'in kanını dondurdu. Aynı zamanda da olanlar çok garip, akıl sır ermez ve saçmaydı. O kadar imkânsız görünüyordu ki insanın inanası gelmiyordu. Bay Golatkin kinin insanoğlunu nerelere kadar götürebileceğini, öç almayı hedefleyen düşman onurunun ve gururunun nerelere kadar gidebileceğini acı yaşam deneyimleriyle öğrenmemiş olsaydı, bütün olanları bir hayal, anlık bir cinnet ya da zihin kararması olarak kabul etmeye hazırdı. Üstelik yorgun bacakları, sersemlemiş başı, ağrıyan sırtı ve kuru kuru öksürüğü bir gece önceki yürüyüşü ve bir dereceye kadar yürüyüşte olanları kanıtlıyordu. Zaten sonuç olarak yıllardır arkasından çevirdikleri dolapları, işin içinde bir başkasının da olduğunu bili-

yordu. Ama bundan ne çıkardı? Bay Golatkin olgunlukla durumu değerlendirdikten sonra belli bir süre sessiz kalmaya, boyun eğmeye ve karşı çıkmamaya karar verdi.

"Belki beni yalnızca korkutmak istemişlerdir, aldırmadığımı, boyun eğip uysallıkla katlandığımı görünce vazgeçerler."

Yatağında gerinip sızlayan bacaklarını rahatlatmaya çalışırken bunlar geçiyordu aklından Bay Golatkin'in. Petruşka'nın gelmesini bekliyordu. Tembel herifin paravanın arkasında semaverle uğraşmasını dinleyerek on beş dakika bekledi ama kafasını toparlayıp ona seslenemedi. İnsan neredeyse Bay Golatkin'in Petruşka'yla karşılaşmaktan biraz korktuğunu sanacaktı.

"Alçak, kim bilir şimdi bu olanlar hakkında neler düşünüyordur" diye geçirdi aklından. "Hiç sesini de çıkarmaz kurnaz."

Sonunda kapı gıcırdadı ve elinde tepsiyle Petruşka göründü. Bay Golatkin yan gözle ona ürkek ürkek baktı, sabırsızlıkla bir şeyler olmasını bekliyordu, acaba konu hakkında bir şey söyleyecek miydi? Petruşka tek kelime bile etmedi, hatta her zamankinden çok daha asık suratlı ve sessizdi. Etrafına ters ters bakıyor, bir şeylerden hoşnutsuz olduğunu açıkça belli ediyordu. Efendisinin yüzüne bakmamıştı bile, bu da Bay Golatkin'i rahatsız etti. Getirdiği her şeyi masaya koydu ve tek kelime bile etmeden dönüp paravanın arkasında kayboldu.

"Biliyor! Her şeyi biliyor işe yaramaz herif!" diye mırıldandı Bay Golatkin çayını içmeye hazırlanırken. Petruşka çeşitli nedenlerle birkaç kez geldiği halde ona hiçbir şey sormadı.

Bay Golatkin çok huzursuzdu. İşe gitme fikri onu dehşete düşürdü. Orada bir tatsızlık olacağına dair güçlü bir önsezi vardı içinde.

"Eğer gidecek olursan tam içine düşeceksin" diye düşündü. "Biraz sabırlı olmak en iyisi değil mi? Nasıl istiyorlarsa öyle

yapmalarını beklemek daha iyi olmaz mı? Bugün gitmeyeyim, biraz dinlenip güçleneyim, sağlığıma kavuşayım, bu arada da düşünürüm. Sonra bir anını yakalar onlara hayatlarının sürprizini yapar, hiçbir şey olmamış gibi davranırım."

Böyle düşünerek Bay Golatkin pipo üstüne pipo içti. Zaman uçup gitmiş, saat neredeyse dokuz buçuğa gelmişti. "Saat dokuz buçuk olmuş bile" diye düşündü Bay Golatkin. "Artık gidilmez. Hem zaten ben hastayım. Tabii canım hastayım işte. Olmadığımı kim söylemiş? Birini gönderseler bile -isterse idari müdür gelsin- umurumda değil. Sırtım ağrıyor işte. Öksürüyorum da. Nezle olmuşum, gidemem. Bu havada kesinlikle olmaz. Belki daha beter hasta olur, ölürüm. Bugünlerde ölüm oranları arttı..."

Sonunda Bay Golatkin bu düşüncelerle vicdanını rahatlattı ve işini savsakladığı için Andrey Filippoviç'ten gelebilecek kınamalara karşı kendini şimdiden haklı çıkarmış oldu. Böyle durumlarda kahramanımız birtakım çürütülemez iddialarla kendi gözünde kendini haklı çıkarmaya ve böylelikle de vicdanını rahatlamaya çok meraklıydı. Şimdi de vicdanı rahat bir şekilde piposunu aldı, doldurdu ve tam bir nefes çekecekken kanepeden fırladı, pipoyu da bir tarafa attı. Çabucak yıkandı, tıraş oldu, saçını taradı, üniformasını giyip, bazı evrakları kaptığı gibi daireye koştu.

Ürkek ürkek içeri girdi, belli belirsiz de olsa hiç hoş olmayan bir şeylerin beklentisiyle tir tir titriyordu. Şef Anton Setokin'in yanındaki yerine çekinerek oturdu. Etrafına hiç bakmadan ya da şaşkınlığını belli etmeden önündeki kâğıtlara gömüldü. Bir gece önce olanlarla ilgili, onu tehlikeye sokabilecek herhangi bir şakadan, uygunsuz ima ya da ince sorulardan, kışkırtıcı her türlü şeyden uzak duracağına kendi kendine söz vermişti. Hatta meslektaşlarıyla -hatır sormak gibi- olağan nezaket kurallarını da unutmaya kararlıydı. Ama buna uymak imkânsız görünüyordu. Huzursuzluk ve belirsizlik ona daima olayın kendisinden çok

daha fazla sıkıntı verirdi. Bu yüzden de ne olursa olsun karışmayacağına ve tüm olanlardan uzak duracağına dair verdiği söze rağmen kafasını kaldırıp sağındaki solundaki meslektaşlarına gizliden gizliye kaçamak bakışlar atıyor, kendisiyle ilgili yeni ve özel bir şeylerin saklanıp saklanmadığını anlamaya çalışıyordu. O anda oradakilerle dünkü olaylar arasında doğrudan bir bağlantı olduğunu düşünüyordu. O kederle ne olacaksa bir an önce olup bitmesini dilemeye başladı. Nasıl olacağını bilmiyordu ama gerekirse bir felaket bile olabilirdi, hiç umrunda değildi! Kader onun bu dileğini yerine getirdi. Oldukça garip ve hiç beklenmedik bir şekilde de olsa kuşkuları çözüldü.

Yan odanın kapısı sanki pek önemi olmayan birinin girdiğini duyurmak ister gibi ürkek bir gıcırtıyla açıldı ve Bay Golatkin'in gayet iyi tanıdığı biri masasının başına gelip çekinerek durdu. Kahramanımız kafasını kaldırmadı. Yo. Tek bir kaçamak bakışla her şeyi en ince ayrıntısına kadar anladı. Utancından kıpkırmızı oldu ve avcıdan saklanan devekuşunun başını kuma gömmesi gibi Bay Golatkin de zavallı başını kâğıtlarına gömdü. Yeni gelen Andrey Filippoviç'e selam verip, daire müdürlerinin yeni işe başlayanlara hitap ettikleri tatlı bir ses tonuyla karşılık aldı.

"Oturun" dedi Andrey Filippoviç, yeni gelene Anton Antonoviç'in masasını göstererek. "Şuraya Bay Golatkin'in karşısına oturun, size hemen şimdi bir iş vereceğiz." Hızlı ve nazik bir el hareketiyle sözünü tamamladıktan sonra önündeki kâğıt yığınında kayboldu.

Sonunda Bay Golatkin gözlerini kaldırdı. Eğer bayılmadıysa bunun nedeni daha başında olacaklar konusundaki önsezisiydi, önceden uyarılmıştı, hatta yeni gelenin kim olduğunu bile içten içe biliyordu. Yaptığı ilk şey kafasını kaldırıp etrafına hızlı bir bakış atmak oldu. Acaba herhangi bir fısıldaşma var mıydı? Konuyla ilgili şakalaşmalar yapılıyor muydu? Birinin yüzünde

şaşkınlık ifadesi var mıydı? Korkuyla masasının altına saklanan olmuş muydu? Ama böyle bir şey olmaması onu çok şaşırttı. Arkadaşlarının ve meslektaşlarının davranışı onu hayrete düşürmüştü. Bu durum sağduyu sınırlarını zorluyordu. Alışılmadık sessizlik de onu korkutuyordu. Bütün gerçek ortadaydı. Her şey garip, çirkin ve saçmaydı. Heyecan yaratacak bir şeydi. Kuşkusuz bunlar Bay Golatkin'in aklından geçen şeylerdi. Ortada hiç neden yokken canlı canlı kızartılıyormuş gibi hissetti kendini. Tam karşısında Bay Golatkin'in dehşeti, Bay Golatkin'in utancı, Bay Golatkin'in bir gün önceki kâbusu, kısacası Bay Golatkin'in kendisi vardı. Ağzı hayretten açık bir şekilde her zamanki sandalyesinde oturan, elinde kalem tutan, şefe yardım eden, arka planda kalan, kendini kalabalığın arkasına gizleyen, yürürken "Bana dokunmazsanız ben de size dokunmam" ya da "Ben size hiçbir şey yapmıyorum onun için bana dokunmayın" diyen kişi değildi. Hayır. Bu bambaşka bir Bay Golatkin'di, bambaşkaydı ama aslıyla aynı ölçülerde, aynı boyda, aynı yapıda, aynı şekilde giyinmiş, saçı aynı yerden dökülmüş bir Bay Golatkin'di; kısacası benzerlik mükemmeldi, hiçbir şey ama hiçbir şey ihmal edilmemişti. Öyle ki ikisi yan yana duracak olsa hangisinin gerçek Bay Golatkin, hangisinin sahte, hangisinin eski hangisinin yeni, hangisinin orijinal, hangisinin kopya olduğunu hiç kimse söyleyemezdi.

Bir benzetme yapılacak olsa, kahramanımız o anda şaka olsun diye yüzüne güneş ışığını yansıtan bir ayna tutulmuş birine benziyordu.

"Bu bir rüya mı yoksa?" diye merak etti Bay Golatkin. "Gerçek mi yoksa dünün devamı mı? Ama nasıl olur? Böyle bir şeyin olmaya ne hakkı var? Bu adamı kim getirdi? Kim izin verdi? Uyuyor muyum yoksa? Rüya mı görüyorum?"

Bay Golatkin kendini çimdikledi, hatta başka birini de çimdiklemeyi düşündü... Yo, rüya değildi, durum böyleydi. Birden

ter içinde kaldı. Ona olanlar eşi benzeri görülmemiş, duyulmamış bir şeydi, böyle bir şeyi ilk yaşayan kişi olmanın dezavantajını anlıyordu. Kendi varlığından bile kuşkuya düştü, her şeye karşı önceden hazırlıklı olduğu ve kuşkularının şu ya da bu şekilde çözümlenmesini kendisi istediği halde olanlar tabii ki sürprizdi. Acıyla kıvrandı. Ara sıra mantıklı düşünme yetisini ve bilincini yitiriyordu. Böyle bir andan sonra kendine gelince önündeki kâğıda bir şeyler karaladığını fark etti. Haline pek güvenmeyip neler yazdığını kontrol etmeye başladı ama yazdıklarından bir anlam çıkaramadı.

Sonunda, o ana kadar yerinde sakin sakin oturan öteki Bay Golatkin kalktı ve bir iş için öbür odaya gitti. Bay Golatkin etrafına baktı ama hiçbir şey yoktu. Her şey sakindi. Kalemlerin kâğıtlar üzerindeki gidiş gelişlerinden, çevrilen kâğıtların hışırtılarından ve Andrey Filippoviç'in uzağındaki masalardan gelen mırıltılardan başka ses duyulmuyordu. Bay Golatkin Anton Antonoviç'e baktı, kahramanımızın yüzüne yansıyan ruh halini ve içinde bulunduğu durumla olan uyumunu gören iyi yürekli Anton Antonoviç kalemini bir yana bırakıp alışılmamış bir ilgiyle Bay Golatkin'in hatırını sordu.

"B-b-ben iyiyim Anton Antonoviç. Çok iyiyim Anton Antonoviç" diye kekeledi Bay Golatkin. "Şu anda yakınacak bir şeyim yok Anton Antonoviç" diye ekledi belli belirsiz, sürekli adını tekrarlayıp durduğu Anton Antonoviç'e henüz tam anlamıyla güvenemiyordu.

"Öyle mi? Ben sizin rahatsız olduğunuzu sanmıştım. Bu hiç de şaşırtıcı değil. Ortalıkta salgın var, özellikle de son zamanlarda, siz de bilirsiniz."

"Evet ya, Anton Antonoviç, biliyorum... Ama Anton Antonoviç bu benim... yani ben bu nedenle..." dedi Bay Golatkin ona ters ters bakarak. "Biliyorsunuz Anton Antonoviç, nasıl anlata-

cağını bilemiyorum. Yani, demek istediğim nereden başlayacağını bilemiyorum..."

"Ne oldu? Ne demek istediğinizi anlamadığını itiraf etmeliyim. Siz... şey... Sorununuzun ne olduğunu daha açık söylemelisiniz" dedi Anton Antonoviç, Bay Golatkin'in gözünde beliren yaşları görünce üzülmüştü.

"Ben aslında... Burada bir memur var Anton Antonoviç..."

"Evet? Hâlâ anlayamadım."

"Yani, Anton Antonoviç yeni bir memur burada işe başladı."

"Evet, sizin adaşınız."

"Ne!" diye bağırdı Bay Golatkin.

"Sizin adaşınız. O da Golatkin. Kardeşiniz olmasın?"

"Hayır Anton Antonoviç, ben..."

"Hmm. Ben sizin akrabanız olabileceğini düşünmüştüm. Sanki bir akrabalık varmış gibi birbirinize benziyorsunuz."

Bay Golatkin hayretten donup kaldı, bir süre konuşamadı. En ilgisiz insanın bile dikkatini çekecek kadar eşi görülmemiş bir benzerliği nasıl böyle hafife alıyordu! Aynadaki görüntü kadar benzerlik söz konusuyken nasıl akrabalıktan bahsedilebiliyordu!

"Bakın size ne önerim var Yakov Petroviç?" diye devam etti Anton Antonoviç. "Gidip bir doktora görünün. Pek iyi görünmüyorsunuz. Gözlerinizde garip bir bakış var."

"Yo, Anton Antonoviç, doğal olarak kendimi... Şey, nasıl biri bu memur? Size sormak istediğim bu."

"Sorun."

"Yani, onda garip bir şeyler fark etmediniz mi, Anton Antonoviç, yani çok önemli bir şeyler?"

"Ne gibi?"

"Yani birine büyük bir benzerlik gibi, örneğin bana. Şimdi bir şey söylediniz, akrabalık falan gibi... Bilir misiniz, bazen ikizler bir kabuktaki iki bezelye gibi birbirlerine benzerler, birbirlerinden ayırt edemezsiniz. Bundan söz ediyordum işte..."

"Evet" dedi Anton Antonoviç, sanki bu daha önce hiç aklına gelmemiş gibi bir an için düşündükten sonra. "Evet ya, doğru. Gerçekten benzerlik çok şaşırtıcı. Çok haklısınız, sizi ayırt etmek zor" diye devam etti, gitgide artan bir şaşkınlıkla bakarak. "Biliyor musunuz bu müthiş, inanılmaz bir benzerlik. Tıpkı sizsiniz... Fark ettiniz mi Yakov Petroviç? Ben de size soracaktım. İtiraf etmeliyim ki ben en başında pek dikkat etmemiştim. Bu bir mucize, gerçekten! Söylesenize Yakov Petroviç, siz buralı değilsiniz, değil mi?"

"Hayır."

"O da değil. Belki de aynı memlekettensiniz. Eğer kusura bakmazsanız sorayım anneniz yaşamını nerede geçirmiş?"

"Yani siz şimdi... Yani siz onun burada doğmadığını mı söylüyorsunuz Anton Antonoviç?"

"Hayır, buralı değil. Bu tam bir mucize" diye devam etti geveze Anton Antonoviç, bu onun için tam gevezelik edilecek bir konuydu. "Gerçekten çok ilginç. Pek çok kez yanından geçmiş, karşı karşıya gelmiş ya da çarpışmışsınızdır da fark etmemişsinizdir. Ama endişelenmeyin. Bunlar olağan şeyler. Benzer bir şey benim teyzeme de olmuş, ölmeden önce tıpatıp benzerini görmüş..."

"Lafınızı kestiğim için bağışlayın Anton Antonoviç ama öğrenmek istediğim bir şey var: Bu memur buraya nasıl girdi?"

"Semyon Semyonoviç'in ölümüyle boşalan kadroyu aldı. Kadro boş kalınca onu aldılar. Zavallı, iyi yürekli Semyon Semyonoviç. Arkasında üç küçük yavrucak kaldı diyorlar. Dul eşi gelip Ekselansları'nın önünde diz çökmüş. Parası var ama gizliyor diyorlar..."

"Benim sözünü ettiğim öbür mesele Anton Antoniviç."

"Ne meselesi? Ah evet. İyi de neden o kadar ilgileniyorsunuz? Endişelenmeyin, diyorum. Hepsi geçer. Ne önemi var? Sizinle ilgisi yok ki. Tanrı'nın işi. Tanrı'dan gelene söylenmek günahtır. Onun sınırsız hikmeti burada da kendini göstermiş. Gördüğüm kadarıyla sizin bunda bir suçunuz yok. Dünya mucizelerle dolu! Doğa çok cömert. Konu açılınca aklıma geldi, siz de duymuşsunuzdur, sırt sırta yapışık, birlikte yaşayan, birlikte yiyip içen ve birlikte uyuyan Siyam ikizleri varmış. İyi para kazandıklarını söylüyorlar."

"Anton Antoniviç eğer izin verirseniz..."

"Ben sizi anlıyorum. Ama ne çıkar bundan? Hiç önemi yok. Bence bunda bu kadar üzülecek bir şey yok. Herkes gibi bir memur o da, hem yetenekli birine benziyor. Adının Golatkin olduğunu söylüyor, buralı değilmiş. Sonuçta bir memur. Ekselansları ile bizzat konuşmuş."

"Ne hakkında?"

"Bir şey değil canım. Kendisi hakkında bilgi vermiş diyorlar. Durumunu anlatmış: 'Böyle böyle Ekselansları. Malım mülküm yok. Çalışmak istiyorum, hem de sizin himayenizde çalışmak bana gurur verir...' İşte her şey olması gerektiği gibi olmuş. Akıllı bir adammış. Tabii torpili var. İnsan torpili olmadan pek bir şey yapamıyor biliyorsunuz."

"Torpili kimmiş acaba? Yani bu rezilliğe karışan kim?"

"Ah evet, çok kuvvetli bir torpilmiş, öyle diyorlar. Andrey Filippoviç'le konuşurken Ekselansları'nın yüzü gülüyormuş, diyorlar."

"Öyle mi?"

"Evet, işini doğru dürüst yapması koşuluyla adamı buraya hiç itirazsız aldıklarını söylerken gülüyordu..."

"Peki sonra ne oldu? Beni neşelendirdiniz Anton Antonoviç. Yalvarırım anlatın, sonra ne oldu?"

"Bağışlayın. Ben pek... Neyse canım bir şey olduğu yok. Çok basit. Endişelenecek bir şey olmadığını size söyledim. Kuşkulanmak çok gereksiz..."

"Hayır, benim sormak istediğim şey Anton Antonoviç, Ekselansları'nın benimle ilgili bir şey söyleyip söylemediği."

"Yok canım! Tek kelime bile olmadı. İçiniz rahat olsun. Biliyor musunuz olay çok ilginç, önce... Örneğin ben, benim bile dikkatimden kaçmış. Siz sözünü edene kadar hiç anlayamamıştım. Ama sizin içiniz rahat olsun. Sizin hakkınızda özel hiçbir şey söylemedi" dedi iyi yürekli Anton Antonoviç yerinden kalkarak.

"Şey, Anton Antonoviç ben..."

"Bakın, bağışlayın ama gevezelik ederken yapmam gereken çok önemli ve acil bir işim olduğunu unutmuşum. Hemen bitirmeliyim."

"Anton Antonoviç" diye seslendi Andrey Filippoviç kibar bir tonda, "Ekselansları sizi soruyor."

"Geliyorum Andrey Filippoviç, hemen geliyorum."

Bir tomar kâğıdı kapıveren Anton Antonoviç önce Andrey Filippoviç'in yanına sonra da Ekselansları'nın odasına gitti.

"İşte halimiz bu" diye düşündü Bay Golatkin kendi kendine. "İşler böyle yürüyor. Hiç fena değil. Her şey çok daha iyi bir hal aldı" dedi her şeyi unutup neşeyle ellerini ovuşturarak.

"Demek bizim mesele de sıradan bir şeymiş. Hiçbir şey çıkmadı. Hepsi unutulup gitti. Kimse bir şey fark etmedi. Gıkları bile çıkmadı. Herkes oturmuş kendi işiyle uğraşıyor. Harika! Harika! Ben bu adamı severim, hep sever, saygı duyardım zaten... Ama şimdi düşünüyorum da, ona her konuda pek güvenemezdim. Artık saçı başı ağardı, iyice yaşlandı şu bizim An-

ton Antonoviç. En önemli olanı da Ekselansları'nın hiçbir şey söylemeyip bu işi geçiştirmesi. Bu iyi işte. Bunu beğendim. Yalnız Andrey Filippoviç neden gülüp duruyordu acaba? Bunun onunla ne ilgisi var? Kurnaz şeytan! Zaten durmadan yoluna çıkıp, işlerini karıştırır, seni üzüp durur!"

Bay Golatkin yine etrafına bakıp cesaretlendi. Ama belli belirsiz ve tatsız bir fikir onu rahatsız ediyordu. Memurların desteğini almak, bir şekilde herkesten önce davranmak, işle ilgili bir konuyla onlara yaklaşmak ya da mesai bitip çıkarlarken konuyu benzerliğe getirip: "Böyle böyle beyler, benzerlik çok dikkat çekici, çok garip, bu kendini başka türlü göstermeye çalışmaktan başka bir şey değil" deme düşüncesi aklından geçti. Böylelikle şakayla başlayıp tehlikenin derecesini ölçecekti. Yumuşak atın çiftesi sert olurdu. Ama bu düşüncesi düşünce olmaktan öteye geçemedi. Zaman geçtikçe fikrini değiştirdi. Çok ileri gittiğine karar verdi. "İşte sen böylesin" dedi alnına vurarak. "Şimdi neşelisin, mutlusun! Ne dürüst adamsın. Sabretsen iyi olacak Yakov Petroviç. Sabredip bekleyeceğiz."

Yine de Bay Golatkin, daha önce de sözünü ettiğimiz gibi yeni ümitlerle doluverdi ve sanki ölüm döşeğinden kalkmış gibi oldu.

"Tamam" diye düşündü. "Sanki üzerimden bir tonluk yük kalktı. 'Meğer kutuyu açmak için kapağını kaldırmak yeterliymiş.* Olay bu kadar basit. Krilov haklıymış. Her şeyden haberi var. Ne yetenekli adammış şu Krilov, büyük bir fabl ustası! Şu bizim *ötekine* gelince bırakalım burada çalışsın. Kimsenin işine gücüne karışmadıktan sonra şansı bol olsun. Boş ver, benim rızamı ve onayımı aldı bile!"

---

* İ.A. Krilov'un bir fablının son satırı. Fabl bir kutuyu açmak için denenen her zekice yolu anlatır ama alınacak ders eğer ortada zorluk yoksa zorlukları görmeye çalışmak boşunadır.

Bay Golatkin zamanın nasıl akıp gittiğini anlamadan saat dördü vurmuştu. Mesai bitmişti. Andrey Filippoviç şapkasını alınca, herkes her zaman olduğu gibi onu izledi. Bay Golatkin biraz oyalandı, herkesin çıkmasını özellikle bekleyerek sona kaldı. Sokağa çıkınca kendini cennette hissetti. Bir tur atıp Nevski Prospect'te dolaşmaya karar verdi.

"Kader bu. Her şey beklenmedik bir şekil aldı" dedi kahramanımız. "Hava daha güzelleşti. Her yerde buz olduğu için kızaklar da çıkmış. Ayaz Ruslar için iyidir! Severim Rusları. Biraz da kar var, avcıların dediği gibi taze yağmış kar. Hazır taze kar varken, yabani tavşan avına çıkmanın tam zamanı. Neyse canım!"

Bay Golatkin sevincini işte böyle ifade ediyordu ama zihninin derinliklerinde yine bir huzursuzluk vardı ve zaman zaman kalbini bir türlü çaresini bulamadığı bir acı kemiriyordu.

"Neşelenmek için yarını bekleyelim. İyi de ne var sanki? Şöyle bir inceleyip görelim. Hadi bakalım genç dostum Yakov Petroviç bir düşünelim. Öncelikle, sana çok benzeyen biri var. Peki ne var bunda? Diyelim ki var, ben neden üzülüyorum? Bana ne? Bu benim dışımda bir şey. Hiç aldırmıyorum, işte bu kadar. Kabul ediyorum. Bırak, o da aynı büroda çalışsın! Şu Siyam ikizleri için garip bir mucize diyorlar... Neyse canım onları ne diye işe karıştırıyorum? Onlar ikiz, kocaman adamlar bile zaman zaman salakça fikirlere kapılabiliyorlar. Koskoca Suvorov'un bile horoz gibi öttüğünü söyler tarih... Tabii bunlar politik konular. Büyük generaller bile... Aman canım ne generali? Ben kendi işime bakayım. Başkalarından bana ne, ben dürüst olduktan sonra düşmanlarıma hiç aldırmam. Entrikacı biri değilim ve bununla gurur duyarım. Dobra, namuslu, ılımlı, yumuşak başlı, sistemli..."

Bay Golatkin birden durdu, yaprak gibi titremeye başladı ve bir an için gözlerini kapattı. Onu korkutan şeyin hayal olup ol-

madığını anlamak için tekrar gözlerini açtı ve yan gözle sağ tarafına ürkek ürkek baktı. Hayal falan değildi! O sabah tanıştığı adam yüzünde gülümsemeyle, sanki bir konuşma başlatmaya çalışıyormuş gibi suratına bakarak yanından yürüyordu. Konuşma bir türlü başlamadı. Elli adım kadar bu şekilde yürüdüler. Bay Golatkin durmadan olabildiğince sarınmaya, paltosuna gömülmeye ve şapkasını gözüne kadar çekmeye uğraşıp duruyordu. Bütün olanlar yetmezmiş gibi *ötekinin* şapkası ve paltosu da, sanki Bay Golatkin'in sırtından çıkmışçasına tıpatıp aynıydı.

"Herhalde ayrı yönlere gidiyoruz beyefendi..." dedi Bay Golatkin sonunda fısıltıyla, yanındakinin yüzüne hiç bakmıyordu. "Bundan kesinlikle eminim" dedi kısa bir aradan sonra. "Ne demek istediğimi anladığınızı sanıyorum" diye ekledi sert sert.

"Şey... diyecektim ki..." dedi Bay Golatkin'in arkadaşı sonunda. "Diyecektim ki... Umarım beni bağışlarsınız... Kime gideceğimi bilmiyorum... Bu sabah bana gösterdiğiniz ilgiden dolayı cesaretim için beni bağışlayacağınızı umarım. Size daha en başından ısındım. Ben..."

Bay Golatkin yeni meslektaşının yerin dibine girmesini diliyordu için için.

"Beni dinlemek lütfunda bulunacağınızı umuyorum Yakov Petroviç..."

"Şey yani... En iyisi evime gidelim" dedi Bay Golatkin. "Nevski'yi geçelim, karşı taraf daha uygun olur. Ara sokaktan yürürüz... Evet, böylesi daha iyi."

"Evet, tabii, ara sokaktan gidelim" dedi Bay Golatkin'in uysal arkadaşı, çekingen ses tonu sanki durumundan dolayı seçme şansı olmadığı için yan sokağı da kabullenebileceğini söylüyor gibiydi.

Bay Golatkin'e gelince, o kendisine neler olduğunu bilemiyordu. Duygularına hiç güveni yoktu. Şaşkınlığını henüz üzerinden atamamıştı.

YEDİNCİ BÖLÜM

Evinin merdivenlerine geldiklerinde biraz düzelmişti.

"Ya ben ne ahmağım!" diye azarladı kendini. "Onu getirdiğim yere bak. Kendi elimle ipi boynuma geçiriyorum. Bizi beraber görünce Petruşka ne düşünür? Neler düşünmez ki sefil yaratık! Zaten kuşkulanacak yer arıyor..."

Artık pişman olmak için çok geçti. Bay Golatkin kapıyı vurdu, kapı açıldı ve Petruşka efendisinin ve konuğunun paltolarını aldı. Bay Golatkin yüz ifadesinden düşüncelerini okumak için Petruşka'ya kaçamak bir bakış attı. Petruşka'nın değil şaşırmak, tam tersine sanki böyle bir şeyi bekliyormuş gibi davrandığını görünce hayretler içinde kaldı. Tabii ki hiç sıcak davranmıyordu. İnsanın yüzüne bakmaz, hatta kafasını koparmaya hazır bir halde dururdu.

"Bugün neler oluyor böyle? Büyü falan mı yapılmış ne?" diye düşündü kahramanımız. "İşe şeytan karıştı herhalde. Evet evet böyle bir durum var. Aman be ne sıkıntı!"

Konuğunu odasına götürüp oturacak yer gösterirken bunları düşünüyordu. Konuk da gayet sıkılgan ve utangaç tavırlarla ev sahibinin her hareketini izliyor, her bakışından kendisi hakkında ne düşündüğünü anlamaya çalışıyordu. Yaptığı her harekette bir adilik, ezilmişlik ve korku vardı. Eğer benzetme yerinde olursa, başkasının küçülmüş elbiselerini giymiş, yakasını paçasını çekiştirerek uzatmaya çalışan, onunla alay eden var mı diye herkesin bakışlarını kontrol eden, hakkında konuşan var mı diye kulaklarını dört açan bir adama benziyordu. Kıpkırmızı kesiliyor, aklı karışıyor, gururu inciniyordu. Bay Golatkin şapkasını pencerenin kenarına koydu. Ani bir hareketle şapka yere düştü. Konuk hemen atıldı, şapkayı yerden aldı, tozunu silkeledi ve dikkatle yerine yerleştirdi, kendisininkini de ucuna ilişti ğ i sandalyenin yanına yere koydu. Bay Golatkin bu önemsiz hareketten konuğunun sıkıntı içinde olduğunu anladı ve artık konuya nasıl başlayacağı konusunda daha da rahatlayıp bu işi konuğuna bıraktı. Ama o da bir türlü başlamıyor, ya utangaçlıktan ya sıkıntıdan ya da kibarlıktan ev sahibinin açılış yapmasını bekliyordu. Tam o anda Petruşka geldi ve kapıda dikilip efendisiyle konuğunun oturduğu yöne hiç bakmadan: "Yemeği iki kişilik mi hazırlayayım?" diye sordu kaba sesiyle.

"Bilmiyorum... Şey evet, iki kişilik."

Bay Golatkin konuğuna yan gözle baktı. Adam pancar gibi kıpkırmızı olmuştu. İyi kalpli biri olarak hemen bir teori geliştirdi.

"Zavallı adam" diye düşündü, "daha işe başlayalı bir gün oldu. Kim bilir neler çekti. Belki üstündekilerden başka hiçbir şeyi yok, yemek için bile parası olmayabilir. Ne kötü bir durum! Neyse canım önemli değil. Bir bakıma böyle olması daha iyi..."

"Soruşumu bağışlayın ama" diye başladı Bay Golatkin, "adınız ne?"

"Adım Yakov Petroviç" dedi konuk fısıltıyla, sanki utanıyor, sıkılıyor, böyle olduğu için özür diliyor gibiydi.

"Yakov Petroviç!" diye tekrarladı kahramanımız şaşkınlığını gizlemeden.

"Evet, öyle... Biz adaşız" dedi Bay Golatkin'in zavallı konuğu, şaka yapıp gülümseyecek kadar cesaretlenerek. Ev sahibinin ruh halinin şakaya uygun olmadığını görünce kısa keserek daha ciddi ve sıkılgan bir ifade takındı.

"Şey... Acaba size nasıl bir..."

"Sizin dürüst ve cömert biri olduğunuzu bildiğim için" diye araya girdi konuk aceleyle ve ürkekçe, sandalyesinden kalkarak, "dostluğunuzu ve korumanızı rica etmeye cesaret ediyorum" dedi düşüncelerini ifade etmekte ve doğru kelimeleri seçmekte zorlanarak. Kullandığı kelimeler hem çok yaltakçı ya da gururunu kıracak kadar kendini küçültücü, hem de çok cesur ve aralarında eşitlik olduğunu ima eder nitelikte olmamalıydı. Bay Golatkin'in konuğu doğuştan asil ve cebinde bunu ispat eden belgeleri olan ama paltosunda yamasıyla henüz el açmayı öğrenememiş bir dilenci gibiydi.

"Beni utandırıyorsunuz" dedi Bay Golatkin, önce başını eğip sonra odasının duvarlarına ve konuğuna bakarak. "Ben nasıl... yani size ne şekilde yardımcı olabilirim?"

"Daha ilk bakışta size içim ısındı Yakov Petroviç ve eğer beni bağışlarsanız size güven duydum. Ben... ne yapacağımı bilemiyorum Yakov Petroviç. Çok fakirim. Çok çektim. Burada yabancıyım Yakov Petroviç. Sizin gibi doğuştan asil ruhlu bir insanla adaş olduğumuzu öğrenince..."

Bay Golatkin kaşlarını çattı.

"...Üstelik de memleketlim olarak size gelip içinde bulunduğum güç durumu anlatmak istedim."

"Öyle öyle. Ne söyleyeceğimi bilemiyorum" dedi Bay Golatkin şaşkınlık içinde. "Yemekten sonra konuşuruz."

Konuk başını eğdi. Yemek geldi. Petruşka her şeyi masanın üzerine koydu, ev sahibiyle konuğu yemeğe oturdular. İkisi de acele acele yedikleri için yemek uzun sürmedi. Ev sahibi acele yemişti, çünkü konuğunu gayet iyi ağırlamak ve fakir olmadığını göstermek istemesine rağmen yemek kötü olduğu için utanmıştı; konuk da çok utangaç ve sıkılgandı. Bir kez ekmeğe uzanıp bir dilim aldıktan sonra ikinci bir kez almaya çekinmişti. Yemeğin en iyi kısmını kendisine almaktan titizlikle kaçınıyor, ev sahibine aslında aç olmadığını, yemeğin çok mükemmel olduğunu ve ölene dek bunu unutmayacağını söyleyip duruyordu. Yemek bitti. Bay Golatkin piposunu yaktı ve misafirleri için evde bulundurduğu bir pipoyu da konuğuna sundu. Karşılıklı oturdular ve konuk hikâyesine başladı.

Küçük Golatkin'in bir sürü önemsiz olaylarla dolu, anlamsız hikâyesi üç dört saat sürdü. Taşra mahkemelerindeki hizmetlerinden, davalılardan, dairelerde dönen entrikalardan, şeflerden biri yüzünden geçirdikleri bir soruşturma sonucu bölüm başkanının değişmesinden ve kendisinin hiç suçu olmadığı halde bu yüzden çektiklerinden; yaşlı teyzesi Pelageya Semyonova'dan, düşmanlarının dolapları yüzünden işinden olup Petersburg'a kadar nasıl yürüdüğünden, burada geçirdiği sıkıntı ve acı dolu günlerden, uzun uzun iş aramasından, elinde avucunda ne varsa hepsini yiyecek için nasıl tükettiğinden, sokaklarda yatıp kalkmasından, kendi gözyaşlarıyla ıslattığı bayat ekmeklerle karnını doyuruşundan, kuru tahtalarda nasıl yattığından ve son olarak da iyi kalpli birinin ona yardım eli uzatarak bir iş bulmasından söz etti. Bay Golatkin'in konuğu bunları anlatırken ağlıyor, bir yandan da artık muşambaya dönmüş mavi kareli mendiliyle gözyaşlarını siliyordu. Sonuç olarak içini Bay Golatkin'e döktü, o anda geçimini sağlamak ya da bir yere yerleşmek için parası-

nın olmadığını, ihtiyaçlarını bile doğru dürüst karşılayamadığını anlattı. Eski bir çift ayakkabı bile alacak durumda değildi, hatta üzerindekileri de kısa bir süreliğine ödünç almıştı.

Bay Golatkin duygulandı ve gerçekten bu hikâye ona dokunmuştu. Ne kadar önemsiz olursa olsun her kelimesi cennetten gönderilmiş kudret helvası gibi bir etki bırakmıştı. Bütün kuşkularını bir kenara atıp kendisini kuşlar gibi özgür hissetti ve aptal olduğuna karar verdi. Her şey ne kadar doğaldı! Sıkıntı duyup, korkacak ne vardı! Gerçi ortada bir sorun vardı ama hiç önemli değildi. O masum olduğu sürece onu utandıracak, gururunu incitecek, meslek hayatına zarar verecek bir şey yoktu; bu doğa ananın kararıydı. Üstelik konuğu ona yalvarmış, korumasını istemiş, ağlayıp kaderinden yakınmıştı. Gayet sade, art niyetsiz ve yapmacıksız görünüyordu, dokunaklı ve değersiz bir hali vardı. Hatta ev sahibine benzediği için sıkılıyor gibiydi. Tavırları güvenilirdi. Ev sahibini memnun etmeye çalışan bir yüz ifadesi vardı ve sanki vicdan azabı çekiyor, kendini suçlu hissediyor gibiydi. Konuşma sırasında Bay Golatkin'in fikirlerine katılıyor, bir gaflet sonucu Bay Golatkin'in fikirlerinden farklı düşerse bu hatasını hemen fark edip yanlışını düzeltiyor, ev sahibiyle tamamen aynı düşündüğünü, meseleye onunla aynı açıdan baktığını açıklıyordu. Kısacası, Bay Golatkin'i kazanmak için elinden geleni yapmış, o da sonunda adamı her yönden hoş tutmaya karar vermişti.

Çay servisi yapıldı. Saat sekizi geçmişti, Bay Golatkin'in keyfi yerindeydi. Canlanmış, neşelenmiş, konuğuyla neşeli bir sohbete girişmişti. Neşeli olduğu zamanlarda Bay Golatkin garip şeyler anlatmayı severdi. Şimdi de öyleydi. Konuğuna başkentin eğlence merkezlerini, güzelliklerini anlattı. Tiyatrodan, kulüplerden ve Brülow'un son resminden söz etti. Sırf Yaz Bahçeleri'nin demir parmaklıklarını görmek için İngiltere'den Petersburg'a gelen iki İngiliz'in sonra hemen nasıl ülkelerine dön-

düklerini anlattı. Olsufi İvanoviç ile Andrey Filippoviç'ten, dairede nasıl çalıştığından, Rusların günden güne nasıl mükemmelliğe eriştiklerinden, edebiyatın gelişiminden söz açtı. Son zamanlarda *Kuzey Arı*'sında okuduğu bir fıkrayı, Hindistan'da avını kuvvetle saran olağanüstü güçlü bir boğa yılanını ve Baron Brambeus'u anlattı. Kısacası, Bay Golatkin çok mutluydu. Zihni huzurluydu. Düşmanlarından korkmak şöyle dursun, onlara meydan bile okuyabilirdi. Birisinin koruyucusuydu artık ve iyi bir şey yapıyordu. Ama yine de ta kalbinin derinliklerinde bir yerlerde bir huzursuzluk olduğunu da biliyordu, şimdi bile minicik bir şey onu için için kemiriyordu. Olsufi İvanoviçlerde geçirdiği önceki geceyi asla unutamıyordu. Bir gün önceki olayları silip atmak için neler vermezdi.

"Neyse canım, ne yapalım?" diye karar verdi sonunda kahramanımız, bundan sonra kendine gelecek ve böyle potlara meydan vermeyecekti.

Şimdi mutlu olacak ve biraz hayatın tadını çıkaracaktı. Petruşka rom getirdi ve punç* yapıldı. Ev sahibiyle konuğu ikişer bardak içtiler. Konuk daha da sevimli bir hal aldı ve neşeli bir doğası olduğunu kanıtladı. Bütün kalbiyle Bay Golatkin'in neşeli ruh haline katıldı, onunla birlikte neşelendi. Ona gerçek velinimeti gözüyle bakıyordu. Bir kâğıt kalem alıp Bay Golatkin'den yazdıklarına bakmamasını rica etti ve bitirince ona gösterdi. Oldukça duygusal, incelikle ifade edilmiş, çok güzel kaleme alınmış bir dörtlüktü. Konuğun kendi eseri olduğu belliydi.

Sen beni unutsan bile
Ben seni unutmayacağım;
Hayatta ne olursa olsun
Sen de beni hatırla!

* Punç: Bir kokteyl çeşidi.

Bay Golatkin gözünde yaşlarla konuğunu kucakladı ve duyguların seline kapılıp özellikle Andrey Filippoviç ve Klara Olsufyevna ile ilgili bazı sırlarını verdi.

"Evet, Yakov Petroviç, siz ve ben dost olacağız" dedi kahramanımız. "Biz birbirimiz için yaratılmışız. İkiz kardeş gibiyiz biz. Hepsinin üstesinden geliriz sevgili dostum. Beraber hepsinin üstesinden geliriz. Onları kandırmak için biz de dalavere yaparız, yapacağımız şey bu. Sakın hiçbirine güvenmeyin. Ben sizi biliyor ve sizi anlıyorum Yakov Petroviç. Siz çok dürüst birisiniz. Şimdi gider onlara her şeyi anlatırsınız. Hepsinden uzak durun sevgili dostum."

Konuk her şeyi kabullendi, Bay Golatkin'e teşekkür etti, birkaç damla gözyaşı döktü.

"Bakın size ne söyleyeceğim Yaşa" diye devam etti Bay Golatkin, sesi zayıftı ve titriyordu, "bir süre için buraya taşının ya da isterseniz sürekli kalın. Geçinir gideriz. Nasıl hoşunuza gitti mi? Önemsiz bir şey için endişelenip yakınmamız iyi bir şey değil. Yakınmak günahtır dostum. Bu doğa ananın işi! Doğa ana cömerttir Yaşa! Bunu sevgimden, size duyduğum kardeşçe sevgiden söylüyorum. Hepsinin üstesinden geliriz, siz ve ben Yaşa. El altından iş yürütürüz, gülmek neymiş gösteririz onlara."

Üçüncü, dördüncü punçlarını da içtiler. Bay Golatkin iki şeyin farkına vardı: Biri çok mutlu olduğu, ikincisi ayakta duramadığıydı. Doğal olarak konuğuna geceyi orada geçirmesini söyledi, sonra iki sandalye birleştirilerek bir yatak yapıldı. Küçük Bay Golatkin dost çatısı altında olduktan sonra kuru tahtanın bile yumuşak bir kanepeye dönüşebileceğini, nerede olsa minnetle ve uysallıkla uyuyabileceğini söyledi. Şimdi cennette gibiydi. Çok şeyler görmüş geçirmiş, gözyaşını da üzüntüyü de tanımış, pek çok şeye katlanmıştı, daha katlanacak çok şey olduğunu da biliyordu. Bay Golatkin buna karşı çıktı ve insanın

Tanrı'ya inanması gerektiğini anlattı. Konuk tamamen aynı fikirdeydi, zaten Tanrı'dan başka kimseye güvenmezdi. Büyük Bay Golatkin uykularında bile Tanrı'ya yalvaran Türkleri örnek gösterdi. Türklerin peygamberi Muhammet'e iftira atan bazı bilimadamlarını eleştiren ve peygamberin kendince bir siyasetçi olduğunu ileri süren Bay Golatkin bir Cezayir berber dükkânıyla ilgili okuduğu bir hikâyeyi anlattı. Ev sahibi ve konuğu Türklerin doğallığına güldüler. Afyondan kaynaklanan sofuluklarına da şaşmadan edemediler...

Sonunda konuk soyunmaya başladı; Bay Golatkin iyi kalpliliğinden dolayı, konuğu çamaşırlarının durumundan utanmasın diye odadan çıkıp paravanın arkasına geçti, zaten zavallı adam yeterince çekmişti. Bu arada Petruşka'yı da yoklayacaktı, kimsenin kalbi kırılmasın, herkes mutlu olsun diye onu da neşelendirecek ve iyi davranacaktı. Petruşka konusu Bay Golatkin'i biraz rahatsız ediyordu doğrusu.

"Artık yatabilirsin Petruşka" dedi Bay Golatkin kibarca, uşağının odasına girerken. "Şimdi yat Pyotr, yarın beni sekizde kaldır, olur mu?"

Bay Golatkin'in sesi alışılmadık bir şekilde yumuşak ve müşfikti ama Petruşka sesini çıkarmadı. Yatağının etrafında dolanıp duruyor, saygı belirtisi olarak da olsa efendisine dönüp bakmıyordu bile.

"Dediğimi duydun mu Pyotr?" diye devam etti Bay Golatkin. "Şimdi yat, yarın beni sekizde kaldır. Anladın mı?"

"Hafızamı kaybetmedim ya?" diye mırıldandı Petruşka içinden.

"Mutlu ve rahat ol diye söylüyorum bunları Petruşka. Biz çok mutluyuz, sen de hoşnut ve mutlu ol. İyi geceler. Biraz uyu Petruşka, biraz uyu. Hepimizin yapılacak işleri var. Sakın aklına bir şey gelmesin..."

Bay Golatkin cümlesini yarım bıraktı.

"Biraz fazla konuşmadım mı?" diye düşündü. "Fazla ileri gittim. Hep böyleyim zaten. Hep abartırım."

Kendisine kızarak Petruşka'nın odasından çıktı kahramanımız. Her şey bir yana bu Petruşka'nın kabalığından ve laf anlamazlığından hep çekmişti zaten.

"Sen ona iyi davranırsın, saygı gösterirsin, alçak değerini bilmez. Bu uşak milleti böyle edepsizdir işte!" diye düşündü Bay Golatkin.

Sallanarak odasına döndü, konuğunun yattığını görünce bir dakikalığına yatağının kenarına oturdu.

"Hadi itiraf et Yaşa" diye fısıldadı başını sallayarak. "Hatalısın seni namussuz seni. Demek benim adaşımsın ha..." diye takıldı konuğuna samimi bir şekilde.

Sonra ona dostça iyi geceler dileyip yatağına çekildi. Konuk horlamaya başladı. Bay Golatkin de çarşafla boğuşurken, bir yandan kıkırdayıp bir yandan da kendi kendine fısıldadı: "Bu gece sarhoş oldun, yaşlı Yakov Petroviç. Sen ne serserisin. Zavallı yaşlı Golatkin! Niye bu kadar memnunsun? Yarın ağlamaya başlarsın yine, zaten bu işi en iyi beceren sensin. Seninle ne yapacağız böyle?"

Tam o anda kuşku ya da vicdan azabına benzer garip bir duygu bütün benliğini kapladı.

"Kendimi kaptırdım" diye düşündü, "şimdi de sarhoş oldum, kafam kazan gibi oldu. Kendime hâkim olamadım. Ne aptalım! Kurnazlık yapayım derken bir sürü saçmalıktan söz ettim. Bağışlamak ve unutmak en büyük erdemdir. Ama yine de çok kötü oldu! Çok kötü!"

Bay Golatkin kalktı, bir mum yakıp parmak uçlarına basa basa uyuyan konuğuna bakmaya gitti. Uzunca bir süre başında dikilip düşündü.

"Yo hiç de hoş bir manzara değil! Tam bir budalalık, söylenecek tek şey bu!"

Sonunda Bay Golatkin yattı. Beyni allak bullaktı. Başı çatlayacaktı. Yavaş yavaş uykuya dalıyordu... Düşünüp hatırlamaya çalıştığı, karar vermeye uğraştığı çok önemli ve fazlasıyla hassas bir konu vardı ama yapamıyordu. Uyku zavallı, talihsiz başına çöktü ve alışkın olmayan herkesin de başına geldiği gibi dostluk ortamında beş bardak punç içince ölü gibi yığılıp kalmıştı.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Ertesi gün Bay Golatkin her zamanki gibi saat sekizde uyandı ve önceki gece olanları hatırlayıp suratını astı.

"Dün kendimi aptal durumuna düşürdüm" diye düşündü, konuğuna bakmak için yatakta doğrularak. Yalnızca konuğunu değil yatağını bile yerinde bulamayınca şaşkınlığını bir düşünün!

"Bu da ne?" diye çığlık attı. "Ne oldu? Bu da ne demek oluyor?"

Bay Golatkin şaşkın şaşkın ve ağzı açık bir şekilde boş yere bakarken kapı gıcırdadı ve Petruşka elinde çay tepsisiyle içeri girdi.

"Nerede o? Nerede?" diye sordu kahramanımız zar zor duyulur bir sesle, bir gece önce konuğuna ayrılan yeri göstererek. Petruşka önce yanıt vermedi, hatta efendisine bakmadı bile ama bakışlarını odanın sağ köşesine yöneltince Bay Golatkin de öyle

yaptı. Kısa bir sessizlikten sonra da beyefendinin evde olmadığını söyledi.

"Senin efendin benim Petruşka, aptal herif!" diyerek bocaladı Bay Golatkin, gözlerini açıp uşağına bakarak.

Petruşka yanıt vermedi ama Bay Golatkin'e tam olarak küfür anlamına gelen öyle sitem dolu, pis bir bakış attı ki adam pancar gibi kıpkırmızı oldu. Bay Golatkin vazgeçti. Sonunda Petruşka *ötekinin* bir buçuk saat önce gittiğini, beklemek istemediğini söyledi. Bu kuşkusuz daha akla yatkın ve mümkündü. Petruşka'nın yalan söylemediği açıktı. Pis bakışı ve *öteki* kelimesini kullanışı hep o bizim bildiğimiz olayın bir sonucuydu. Yine de Bay Golatkin belli belirsiz de olsa bu işte bir iş olduğunu ve kaderin kendisi için bir şeyler hazırladığını fark etti.

"Göreceğiz bakalım!" diye düşündü. "Zamanla meselenin içyüzünü öğreniriz."

"Ah Tanrım" diye inledi, bu kez sesi oldukça farklıydı. "Neden onu buraya davet ettim sanki? Amaç neydi? İlmeği boynuma geçirip ipi kendim çekiyorum. Ne aptalım ben! Hiç çekinmem de yok! Çocuk gibi, düzeysiz bir memur gibi, yüreksiz ve iradesiz bir yaratık gibi boşboğazlık ediyorum! Dedikoducu bir kocakarı gibiyim! Ey Tanrım! Bir de şiir yazıp beni ne kadar çok sevdiğini söyledi serseri! Geri dönecek olursa onu nasıl kovmalı acaba? Kuşkusuz bunu yapmanın bir sürü yolu var. Kısıtlı aylığımdan söz ederim... Ya da onu biraz korkutur, şu şu nedenden dolayı kiranın ve yiyecek masraflarının yarısını peşin olarak ödemek zorunda olduğunu söylerim. Lanet olsun! Hiç yararı olmaz. Bu adımı kötüye çıkarır. Doğru olmaz. Belki de Petruşka'ya biraz para verip ona karşı kaba davranmasını, hakaret etmesini sağlayabilirim, böylece ondan kurtulabilirim. Al birini vur ötekine. Lanet olsun! Bu da tehlikeli hem de hiç hoş değil. Hiç hoş değil. Belki de gelmez. Bu da kötü. Dün yine dilimin ölçüsünü kaçırdım. Her şey çok kötü oldu. Gerçekten çok kötü.

Ne lanet olası salağım ben! Kafama zorla mantık sokamam ki. Ya gelir de kabul etmezse? Dilerim Tanrı'dan gelir. Gelirse çok sevinirim."

Bay Golatkin bir yandan saate bakarak çayını yudumlarken bunları düşünüyordu.

"Dokuza çeyrek var. Gitme zamanı. Bir şeyler olacak ama ne? Bunların arkasında neler olduğunu bilmek isterdim, amaç ne, neler dönüyor? Nereye varmak istediklerini öğrenmek çok iyi olurdu, acaba ilk adımları ne olacak..."

Bay Golatkin daha fazla dayanamadı ve piposunu yarım bırakıp, giyindi, tehlikenin kaynağını doğrudan öğrenip içini rahatlatmak için daireye gitmek üzere yola koyuldu. Tehlike vardı. Bunu biliyordu.

"Şimdi her şeyi öğreniriz" dedi girişte üstünü çıkarırken. "Şimdi anlarız."

Böyle karar veren kahramanımız ceketine çekidüzen verdi ve resmi bir havayla tam içeri girecekken kapıda dünkü arkadaşıyla karşı karşıya geldi. Burun buruna çarpışmalarına rağmen küçük Bay Golatkin onu fark etmemiş gibi yaptı. Çok meşguldü. Bir yere gidiyordu, soluk soluğaydı. Resmi yüz ifadesinde: "Özel bir iş" anlamı vardı.

"Demek sensin Yakov Petroviç" dedi kahramanımız, onu elinden tutarak.

"Şimdi olmaz, şimdi olmaz. Özür dilerim. Sonra konuşuruz" diye bağırdı küçük Bay Golatkin, ileri doğru fırlarken.

"Ama Yakov Petroviç. Sanırım siz..."

"Ne oldu? Çabuk söyleyin. Ne vardı?" Bay Golatkin'in konuğu istemeden durdu ve kulağını Bay Golatkin'in burnuna yapıştırdı.

"Davranışınıza şaşıyorum Yakov Petroviç. Bunu hiç beklemezdim."

"Her şeyin bir yolu var. Sekreteri aracılığıyla Ekselansları'na başvurun. Dilekçe yazdınız mı?"

"Yakov Petroviç! Beni şaşırtıyorsunuz! Ya beni hatırlamadınız ya da şaka yapıyorsunuz."

"Ah demek sizsiniz!" dedi küçük Golatkin, sanki büyük Golatkin'i henüz görüp ancak tanımış gibi. "Demek sizsiniz. Geceniz nasıl geçti?"

Küçük Golatkin resmi bir şekilde güldü, minnet borçlu olduğu bir adama yapılması gereken tarzda bir gülüş değildi. İyi bir gece geçirdiğine memnun olduğunu da ifade ettikten sonra eğilerek selam verip acele birkaç adım attı, sağına soluna ve yere baktı, kapıya doğru yönelip "özel bir iş" diye mırıldanarak yan odaya girdi.

"Gördün mü?" diye fısıldadı kahramanımız, bir an için afallayarak. "Al bakalım! Demek böyle!" Tüylerinin ürperdiğini hissetti.

"İşte, zaten böyle olacağını uzun zamandır biliyordum" dedi çalıştığı bölüme girerken. "Özel bir işte çalışacağını tahmin etmiştim. Daha dün söyledim."

"Dünkü evrağı bitirdiniz mi? Getirdiniz mi?" diye sordu Anton Antonoviç Setoçkin, Bay Golatkin yerine otururken.

"Burada" diye fısıldadı Bay Golatkin, garip garip şefine bakarak.

"Ah evet. Ekselansları iki kez istediği için sordum. Her an tekrar sorabilir."

"Tamam, hazır."

"Ah iyi o zaman."

"Daima görevlerimi yerine getirdiğime inanıyorum Anton Antonoviç, amirlerimin bana verdiği işleri hallettim, ustalıkla üstesinden geldim."

"Evet ama ne demek istiyorsunuz?"

"Yok bir şey Anton Antonoviç. Açıklamak istediğim bir şey... Yani demek istiyorum ki, kötü niyetli ve kıskanç insanlar kendi pis ekmekleri söz konusu olunca herkesi harcarlar..."

"Bağışlayın ama sizi anlayamıyorum. Kimi kastediyorsunuz?"

"Anton Antonoviç, demek istediğim şu: Ben hiçbir zaman doğru yoldan ayrılmıyorum, lafı dolandırmıyorum. Entrikalar çevirecek biri değilim, bununla da gurur duyarım."

"Evet, öyle. Söylediklerinize tamamen hak veriyorum. Ancak şunu da söylememe izin verin lütfen, kibar çevrelerde başkaları hakkında konuşulmaz Yakov Petroviç. Arkamdan konuşulmasına katlanabilirim ama kimsenin yüzüme karşı küstahlık yapmasına izin veremem. Saçlarımı bu hizmette ağarttım ben beyefendi ve bu yaşımda kimsenin yüzüme karşı küstahlık yapmasına izin vermem!"

"Yo Anton Antonoviç... benim demek istediğimi anlamamış gibisiniz. Tanrı aşkına Anton Antonoviç, benim için bir onurdur, eğer..."

"Öyleyse özür diliyorum. Ben eski kafalı bir adamım, sizin yeniliklerinize ayak uydurmam imkânsız. Bugüne dek ülkeme yeterince hizmet verdim. Yirmi beş yıllık kusursuz hizmetimden dolayı nişan aldığımı biliyorsunuz..."

"Biliyorum Anton Antonoviç, bunun farkındayım. Ama söylemek istediğim bu değil. Ben maskelerden söz ediyorum Anton Antonoviç."

"Maske mi?"

"İşte... Korkarım ki siz yine yanlış anladınız, demek istediğimi anlayamadınız. Artık insanlar hep maskeyle dolaşıyorlar, altında ne olduğunu anlamak çok zor demek istiyorum."

"Yok canım o kadar da zor değil. Hatta bazen çok kolay. Bazen böylelerini bulmak için uzağa gitmeye gerek yok."

"Hayır Anton Antonoviç. Örneğin ben maskeyi bir toplantı ya da balo olduğunda takarım, yoksa her gün yüzümde maskeyle dolaşmam."

"Neyse, şimdilik bunları bir yana bırakalım. Benim zamanım yok..." dedi Anton Antonoviç, yerinden kalkıp Ekselansları'na sunacağı kâğıtları toplarken. "Sizin bu probleminizin kısa sürede açıklığa kavuşacağını sanıyorum. O zaman siz de kimi suçlayacağınızı bilirsiniz. Sizden ricam işe zarar verecek konuları bir daha bana anlatmamanız."

"Hayır Anton Antonoviç, bunu hiç düşünmedim zaten..." diye başladı Bay Golatkin, hafifçe sararak. Anton Antonoviç yürüyüp gitmişti bile.

"Al bakalım!" dedi kendi kendine. "Şimdi de rüzgârın yönü değişti. Yeni bir olay daha çıktı!"

Bizim şaşkın, yarı yarıya yok olmuş kahramanımız tam bu yeni problemini çözmeye uğraşırken yan odadan birtakım gürültüler geldi. Kapı açıldı ve bir iş için az önce Ekselansları'nın yanına giden Andrey Filippoviç soluk soluğa kapıda belirdi. Bay Golatkin'i çağırdı. Bay Golatkin bu çağrının nedenini bildiğinden onu bekletmemek için hemen fırladı ve gerekli evrakları düzenleyip sıraya koyarak Andrey Filippoviç'in peşine takılıp Ekselansları'nın odasına gitti. Birden, kapıda duran küçük Golatkin Andrey Filippoviç'in kolunun altından içeri daldı. İşi başından aşkın soluk soluğa bir hali vardı. Ciddi ve kararlı bir hava taşıyordu. Birden odaya girmiş ve doğru Golatkin'in yanına gelmişti. Bay Golatkin böyle bir şeyi hiç beklemiyordu.

"Evraklar Yakov Petroviç, evraklar, eğer hazırladıysanız Ekselansları görmek istiyor" dedi aceleyle, Bay Golatkin'in arkadaşı soluk soluğa. "Andrey Filippoviç bekliyor."

"Biliyorum, sizin söylemenize hiç gerek yok" diye karşı ateş açtı büyük Golatkin fısıltıyla.

"Bunu söylemek istemedim Yakov Petroviç bağışlayın. Samimiyetimden yaptım."

"Aman samimiyetiniz de eksik olsun lütfen. Şimdi izin verin."

"Bir dosyaya koyarsınız herhalde, sayfaya da bir işaret koyun. İzin verirseniz Yakov Petroviç..."

"Siz izin verin lütfen..."

"Ama şurada bir mürekkep lekesi var Yakov Petroviç. Fark ettiniz mi?"

O anda Andrey Petroviç Bay Golatkin'i ikinci kez çağırdı.

"Geliyorum Andrey Filippoviç, bir dakika..." dedi ve küçük Golatkin'e dönerek: "Siz laftan anlamaz mısınız?" dedi.

"Lekeyi çıkarmanın en iyi yolu çakıyla kazımaktır Yakov Petroviç. İsterseniz bu işi bana bırakın. En iyisi siz hiç dokunmayın Yakov Petroviç. Bana bırakın. Ben çıkarırım."

Andrey Filippoviç Bay Golatkin'i üçüncü kez çağırdı.

"Nerede bu leke Tanrı aşkına? Ben leke falan görmüyorum."

"Koskocaman. Bakın şurada. İzin verin Yakov Petroviç. Ben çakıyla hallederim. Sırf dostluğumuzdan ve temiz kalplilikten yapıyorum.... İşte! Tamam!"

Aralarında çıkan bir anlık çekişmede galip gelen küçük Golatkin şefin istediği evrakları ötekinin rızası olmadan, hiç beklenmedik bir şekilde alıverdi. Büyük Golatkin'e az önce dediği gibi "temiz kalplilikten" çakıyla güya lekeyi çıkaracağı yerde dosyayı kıvırıp koltuğunun altına soktu ve iki adımda Andrey Filippoviç'in yanına gidiverdi. Ortada dönenlerden habersiz Andrey Filippoviç'le beraber ok gibi fırlayarak Ekselansları'nın odasına girdiler. Bay Golatkin elinde lekeyi çıkarmayı düşündüğü çakıyla beraber olduğu yere yapışıp kaldı.

Olanların farkında değildi ya da duygularını toparlayamıyordu. Bir patlama olmuştu ama önemini henüz kavrayamamıştı. Tanımlanamaz bir acıyla dolu olarak fırlayıp her şeyin düzelmesi için dua ederek Ekselansları'nın odasına doğru koştu. Daha kapıya bile gelmeden işlerini bitirip geri dönen Andrey Filippoviç ve küçük Golatkin'le burun buruna geldi. Andrey Filippoviç gülüyor, neşeli bir şeyler anlatıyordu. Bay Golatkin'in adaşı da gülüyordu. Andrey Filippoviç'le arasında belli bir mesafe bırakarak yürüyor, ona yaranmaya çalışarak kulağına bir şeyler fısıldıyordu. Andrey Filippoviç de nezaketle başını sallıyordu. Kahramanımız her şeyi bir anda anladı. Ekselansları için hazırladığı işin tam zamanında yerine ulaştırıldığını öğrendi sonunda. Ekselansları çok memnun olmuş, hatta dediklerine göre küçük Golatkin'e sıcak bir teşekkür etmiş ve zamanı gelince bunu hatırlayacağını söylemişti. Bay Golatkin'in ilk yapması gereken şey bütün gücüyle buna itiraz etmekti hiç kuşkusuz. Ölü gibi sapsarı, neredeyse aklını kaçırmış bir halde Andrey Filippoviç'e koştu ama Andrey Filippoviç Bay Golatkin'in sorununun kişisel bir şey olduğunu duyunca dinlemek istemedi ve kendi kişisel sorunlarına bile zamanı olmadığını söyledi. Kesin ifadesi ve sesinin alelade tonu Bay Golatkin'i şaşkına çevirdi.

"Bunu başka bir şekilde halletsem iyi olacak. En iyisi Anton Antonoviç'e gideyim" diye düşündü.

Bay Golatkin'in şanssızlığına Anton Antonoviç yoktu. Bir yerde işi vardı.

"Demek işe zarar verecek konuları bana anlatmayın derken bir bildiği varmış" diye düşündü kahramanımız. "Ah kurnaz şeytan bunu demek istiyormuş meğer! Öyleyse ben de cesur olur, Ekselansları'ndan rica ederim."

Rengi hâlâ sapsarı bir halde, neye karar vereceğini bilemeden sandalyesine oturdu Bay Golatkin.

"Keşke ortada önemli bir şey olmasa" diye düşünüp duruyordu. Böyle bir olaya da akıl sır ermez. Ne saçma. Olamaz. Hayal olmalı. Ya her zamankinden çok farklı bir şey oldu ya da Ekselansları'nın yanına giden bendim de kendimi başkası sandım. Kısacası bu olanlar imkânsız şeyler."

Bay Golatkin tam olanların imkânsız olduğuna karar vermişti ki, küçük Golatkin ellerinde ve koltuklarının altında kâğıtlarla uçarcasına odaya girdi. Geçerken Andrey Filippoviç'e bir şeyler anlattı, birilerine nezaket gereği bir şeyler söyledi, birileriyle şakalaştı ve hiç zaman kaybetmek istemeyen bir tavırla tam dışarı çıkarken, büyük Golatkin'in şansına kapıdaki iki üç genç memurla konuşmak için durdu. Büyük Golatkin hızla ileri atıldı. Bunu fark eden küçük Golatkin huzursuzlukla etrafına bakıp kaçmak için bahane yaratmaya çalıştı. Ama Bay Golatkin onu kolundan yakalamıştı bile. Genç memurlar ikisine yer açmak için geri çekildiler ve olayları merakla izlemeye koyuldular. Büyük Golatkin oradakilerin kendinden yana olmadıklarının ve bir entrikaya kurban gittiğinin farkındaydı. Bu yüzden de şimdi kendi ayakları üzerinde durabilmesi gerekiyordu. Karar anıydı.

"Evet?" dedi küçük Golatkin küstahça ona bakarak.

Büyük Golatkin güçlükle soluk alıyordu.

"Bana karşı olan garip tavırlarınızı nasıl açıklayacağınızı merak ediyorum beyefendi" diye başladı.

"Evet, devam edin" dedi küçük Golatkin ve etrafında dikilen memurlara sanki eğlence başlıyor der gibi göz kırptı.

"Şu anda bana karşı sergilediğiniz küstah ve utanmaz tavırlarınız asıl yüzünüzü benim kelimelerimden çok daha güzel ortaya koyuyor. Sizin oynadığınız oyuna aldanacak değilim. Çünkü hiç de iyi bir oyun değil."

"Söylesenize geceniz nasıl geçti Yakov Petroviç?" diye sordu küçük Golatkin, gözlerinin içine bakarak.

"Kendinizi kaybediyorsunuz beyefendi!" dedi kahramanımız, ne söyleyeceğini şaşırmış bir halde. "Konuşma tarzınızı değiştireceğinizi umuyorum."

"Ah sevgili dostum!" dedi küçük Golatkin, suratını ekşitip sanki öpecekmiş gibi büyük Golatkin'in yanına gelerek tombul yanağından makas aldı. Kahramanımız kıpkırmızı oldu. Öfkeden konuşamayan, ıstakoz gibi kıpkırmızı kesilen, her yanı tir tir titreyen ve her an kendini kaybedip saldırıya geçecek durumdaki rakibini gören küçük Golatkin derhal daha da pervasız bir şekilde atağa kalktı. Birkaç dakika daha onunla eğlendikten sonra hiç kıpırdamadan duran ve öfkeden aklını kaybetmek üzere olan Golatkin'in yanaklarına vurup, gıdıklayarak, etraftaki gençleri de iğrençlikten başka hiçbir açıklaması olmayan bir küstahlıkla eğlendirdikten sonra koca göbeğine bir yumruk attı.

"Seni ihtiyar Yakov Petroviç, ne kurnazsın sen. Senle ben hepsinin üstesinden geliriz" dedi delici ve kötü bir bakışla.

Sonra kahramanımız toparlanmaya fırsat bulamadan, izleyicilerine sırıtıp, enerjik ve resmi bir havayla büzüldü; "Özel bir iş için" diyerek bodur bacaklarını harekete geçirip yan odaya fırladı. Kahramanımız gözlerine inanamadı. Bir türlü kendine gelemiyordu.

Sonunda toparlandı. Bir anda mahvolduğunu, kendi kendini perişan ettiğini, rezil olduğunu, adının ayaklar altına alındığını, başkalarının önünde aşağılanıp, alaya alındığını fark ederek, en güvenilir arkadaşı diye düşündüğü kişinin kendisini kalleşçe horladığını anlayarak düşmanının peşine düştü. Rezalete tanık olanları hiç düşünmemeye çalışıyordu.

"Hepsi beraber çalışıyor" dedi kendi kendine. "Birbirlerini destekleyip bana karşı kışkırtıyorlar."

Birkaç adım attıktan sonra peşinden gitmenin boşa olduğunu görünce geri döndü.

"Kaçamazsın!" diye düşündü. "Zamanını bekliyorum. Bu yaptıklarını ödeyeceksin!"

Soğukkanlılık ve büyük bir kararlılıkla gidip yerine oturdu.

"Kaçamazsın!" diye tekrarladı.

Artık pasif savunma söz konusu bile değildi. Kararlılık ve saldırganlık havası esiyordu. O anda, öfkesini kontrol edemeyen, kıpkırmızı kesilmiş Bay Golatkin'in kalemini hokkaya batırışını, çalakalem kâğıdı karalayışını bir gören olsaydı, meselenin öyle kolay kolay kapanmayacağını anlardı. İçten içe bir çözüm üretmiş ve içten içe bu çözümü uygulayacağına yemin etmişti. Aslına bakılırsa ilk önce hangi adımı atacağını kendisi de pek bilmiyordu. Ama bunun hiç önemi yoktu.

"Günümüzde sahtekârlık ve küstahlık artık sökmüyor beyefendi. Sahtekârlık ve küstahlıkla hiçbir yere varamazsınız beyefendi, ancak mahvolup gidersiniz o kadar. Yalnız Sahte Demetrius kör insanları kandırarak sahtekârlıkla bir şeyler kazanabilmişti ama o da uzun sürmemişti."

Bay Golatkin böyle düşündüğü halde bazı yüzlerden maskelerin düşmesini, bir iki şeyin açığa çıkmasını bekleyecekti. Önce mesai saatinin bitmesi gerekiyordu, o zamana kadar hiçbir şey yapmayacaktı. Mesai saati bitince ilk adımı atacaktı. Ancak ondan sonra nasıl davranacağını, kibirin boynuzlarını nasıl kırıp, hain yılanı nasıl ezeceğini bilecekti. Kimsenin kendisine paspas gibi davranmasına izin veremezdi. Özellikle de o anki durumda olmazdı. Şu son küçük düşme olayı olmasa, belki o zaman kahramanımız duygularını zapt edip hiçbir şey söylemez; karşı çıkma konusunda çok inatçılık etmeden vazgeçer; biraz tartışır, biraz gücenir, biraz dertlenir, haklı olduğunu kanıtlamaya çalışır, sonra yelkenleri suya indirir; hatta belki biraz da alttan alır, sonra da tamamen kabullenir; hele de karşı taraf haklı olduğunu kabul edecek olursa o zaman yumuşayıp barışır;

kim bilir belki de önceki geceden çok daha geniş temellere oturtulmuş, tatsız benzerliklerini bile unutturacak sıkı ve sıcak bir arkadaşlık kurulabilir ve birlikte yüz yaşına kadar yaşayabilirlerdi.

Kısacası, Bay Golatkin kendini ve haklarını savunmaya kalktığına pişman olmuştu.

"Vazgeçip şaka yaptığını söylese affederdim" diye düşündü. "Bunu herkesin içinde söylese hiç sorun etmezdim. Ama kimseye kendimi bir ayakkabı bezi gibi kullandırmam. Kimseye paspas olmadım, bu onun gibi bir ahlaksızın da böyle bir şeyi denemesine izin vermemem için yeterli bir neden. Yo ben paçavra değilim beyefendi. Değilim!"

Kahramanımız bir karara vardı:

"Bunu siz istediniz beyefendi!"

Bütün gücüyle ve sonuna kadar karşı koymaya karar verdi. Öyle bir adamdı o! Aşağılanmaya tahammülü yoktu, hele bir ahlaksızın kendisine paspas gibi davranmasına asla!

Ama yine de bu konuda fazla iddialı olmayalım. Eğer biri Bay Golatkin'i paspasa çevirmek istese bunu zarara uğramadan, hiçbir direnmeyle karşılaşmadan yapabilirdi, bunu Bay Golatkin de zaman zaman hissederdi. Bu paspas kirli ve iğrenç bir paspas olurdu doğru, ama bu paspas gururlu, canlı ve duygulu bir paspas olurdu. Gurur ve duygular kirli kıvrımlarının derinliklerinde bir yerde gizlenirler, kendilerini savunmazlar ama yine de orada dururlardı.

Zaman geçmek bilmiyordu, sonunda saat dördü vurdu. Birkaç dakika sonra herkes kalktı ve bölüm müdürünü izleyerek eve yollandılar. Bay Golatkin avını gözden kaçırmadan kalabalığa karıştı. Adam vestiyere gidip paltosunu almak için sırasını beklerken hademelere sırnaşmaya başlamıştı. Zaman gelmişti. Nasıl olduysa Bay Golatkin geride kalmamak için kalabalığı

yararak paltosunu almaya çalışıyordu. Ama sıra Bay Golatkin'in arkadaşındaydı. Yine her zamanki gibi tatlı sözlerle işini halletmişti.

Paltosuna yönelen küçük Golatkin alaylı alaylı büyük Golatkin'e bakıp açık açık dalga geçti. Etrafını küstahça şöyle bir araştırdıktan sonra büyük olasılıkla iyi bir etki bırakmak için memurlar arasında bir tur attı; biriyle konuştu, bir başkasına laf attı, bir üçüncüye saygılarını sundu, dördüncüye gülümsedi, bir başkasıyla tokalaşıp merdivenlere yöneldi. Büyük Golatkin de onu izledi. Büyük bir sevinçle ona son basamakta yetişti ve paltosunun yakasından yakaladı. Küçük Golatkin biraz korkmuş görünüyordu ve şaşkın bir ifadeyle etrafına bakındı.

"Neler oluyor?" dedi fısıltıyla.

"Eğer siz bir beyefendi olsanız, dünkü yakınlığımızı unutmazsınız" dedi kahramanımız.

"Ah evet, iyi bir gece geçirdiniz mi?"

Büyük Golatkin bir an için öfkeden konuşamadı.

"Evet geçirdim. Ama izninizle, anlaşılması güç bir oyun oynadığınızı söylemek istiyorum."

"Kim söylemiş? Ah düşmanlarım!" dedi sözde Golatkin, gerçek Golatkin'in elinden kurtularak. Bir kez özgürlüğüne kavuşunca fırlayıp kaçtı, gözüne bir araba kestirip hemen atladı ve kısa süre içinde gözden kayboldu.

Yapayalnız ve ümitsiz kalan bizim küçük memur etrafına bakındı. Başka araba yoktu. Koşmak istedi ama bacaklarında derman yoktu. Üzgün ve ağzı bir karış açık bir halde sokak lambasına dayandı, kendini ezilmiş, bitmiş hissediyordu. Birkaç dakika böyle kaldırımın ortasında kaldı. Bay Golatkin tamamen bitmiş görünüyordu...

DOKUZUNCU BÖLÜM

Her şey, sanki Doğa bile Bay Golatkin'e karşıydı. Ama o hâlâ ayakları üzerindeydi, yenilmemişti. Savaşmaya hazırdı. Vazgeçmeyecekti, ilk şaşkınlığını üzerinden attıktan sonra ellerini canlı ve gayretli bir şekilde ovuşturmasından belliydi bu. Ama tehlike, gerçek tehlike tepesindeydi. Bunu hissediyordu. Bununla nasıl uğraşacaktı? Sorun buydu.

"Böylece bıraksam mı acaba? Hiçbir şey yapmadan onunla ilişkimi kessem?" diye düşündü.

"Neden olmasın? Bunda ne var? Sanki olanlar bana yapılmamış gibi davranırım. Geçip gider. Ben değilmişim gibi yaparım, olur biter. O da öyle yapar. Belki benimle ilişkisini keser. Belki biraz daha uğraşır ve sonra arkasını dönüp gider. Öyle olur. Uysallıkla zafer kazanırım. Tehlike bunun neresinde? Tehlikeli nesi var? Biri bana göstersin. Hiçbir tehlikesi yok. Böyle şeyler her gün oluyor." Bay Golatkin biraz durakladı. Kelimeler dudaklarında dondu kaldı. Böyle şeyler düşündüğü

için kendine lanetler yağdırdı, kendini korkak ve çekingen olmakla suçladı. Bu bahanesi de onu bir yere götürmedi. Hemen o anda bir karara varması şarttı, bunu hissediyordu. Birinin ona kararın ne olması gerektiğini söylemesi için neler vermezdi. Nasıl bulacaktı? Bunun için de zaman yoktu. Daha fazla zaman kaybetmemek için bir arabaya binip eve doğru yollandı.

"Evet, şimdi kendini nasıl hissediyorsun?" diye düşündü. "Nasılsın Yakov Petroviç? Ne yapacaksın? Şimdi ne yapacaksın sefil herif? Bunu kendin istedin, şimdi de ağlayıp sızlanıyorsun!" Köhne arabada sarsıla sarsıla giderken, işte kendisiyle böyle alay ediyordu Bay Golatkin. Böyle yarasını bıçakla deşmekten büyük bir zevk alıyordu, sanki bunda şehvetli bir taraf vardı.

"Şimdi bir sihirbaz gelse ya da bir anlaşma yapılsa da: 'sağ elinin bir parmağını verirsen ödeşiriz, o zaman *öteki Golatkin*'i ortadan kaldırırım; tek parmağı eksik ama mutlu bir adam olursun' deseler, hiç sızlanmadan seve seve kabul ederdim" diye düşündü.

"Canı cehenneme!" diye bağırdı sonunda ümitsizlikle. "Bütün bunlar neden? Neden bunlar olmak zorunda sanki? Olmasaydı ne vardı! Başlangıçta her şey ne iyiydi. Herkes mutlu ve haline razıydı. Ama yo bunlar illa ki olacak! Konuşmakla bir yere varamam. Harekete geçmek gerekli."

Bay Golatkin daha da kararlı bir şekilde dairesine döndü, hiç gecikmeden piposunu aldı, bütün gücüyle nefes çekip dumanını sağa sola üfledi. Heyecanlı adımlarla odada ileri geri gidip geliyordu. Bu arada Petruşka masayı hazırlamaya başladı. Sonunda birden kafasını toparlayan Bay Golatkin piposunu fırlattı, paltosuna sarıldı, yemekte evde olmayacağını söyleyerek dışarı çıktı. Petruşka elinde unuttuğu şapkasıyla merdivenlerde nefes nefese onu yakaladı. Bay Golatkin şapkayı aldı ve unuttuğu için bir gerekçe bulmak dileğiyle: "Ah! Şapkamı unutmuşum!" di-

yerek Petruşka'nın aklına bir şey gelmesini engellemek istedi. Ama Petruşka hiç yüzüne bile bakmadan hemen arkasını dönüp gidince, sesini çıkarmadan şapkasını giydi ve koşarak merdivenlerden indi. Bütün bedeninde pis bir ürperti hissetmesine rağmen, her şeyin iyi olacağını, bu işin bir şekilde halledileceğini için için tekrarlayıp duruyordu. Sokağa çıktı, bir arabaya bindi ve doğru Andrey Filippoviç'e gitti.

"Yarın yapsam daha iyi olmaz mıydı?" diye merak etti tam kapının zilini çalacakken. "Zaten söyleyecek özel bir şeyim var mı? Ortada ne var ki? Saçma sapan bir şey, gerçekten öyle. Önemsiz bir mesele ya da her şey..."

Bay Golatkin birden zili çalıverdi; bir çınlama ve içerden ayak sesleri duyuldu. Tam o sıkıntı anında cesareti ve aceleciliği yüzünden kendine lanetler yağdırdı. İşte yaşadığı olaylar yüzünden neredeyse unuttuğu son sıkıntılı olayları tekrar hatırladı. Ama artık kaçmak için geç kalmıştı. Kapı açıldı. Talihi yardım etti de ona Andrey Filippoviç'in daha bürodan dönmediğini, yemeği de dışarda yiyeceğini söylediler.

"Ben nerede olduğunu biliyorum; İzmaylovski Köprüsü'nün orada yer yemeğini" diye düşündü kahramanımız neşelenerek. Bir mesajı olup olmadığını soran uşağa, "Tamam tamam. Ben tekrar uğrarım" diye yanıt verdi ve neşeli bir havayla merdivenleri koşarak indi. Sokağa çıkınca arabayı göndermeye karar verdi ve arabacıyla hesabını kapattı. Çok uzun süre beklediğini söyleyerek bahşiş isteyen arabacıya fazladan beş kopeği neşeyle verdi ve yürüyerek yola koyuldu.

"Bu senin böylece bırakacağın bir mesele değil" diye düşündü Bay Golatkin. "Aslında iyice düşünülecek olursa bunda yaygara koparılacak ne var? Yo. Yine söylediklerimi tekrar edeceğim: Ne diye endişeleneyim sanki? Didinip, endişelenerek, çaba harcayarak kendimi öldürecek ne var? Olan olmuş artık, yapılacak bir şey yok. Şimdi şöyle düşünmek gerek: Arkası kuvvetli

bir adam daireye giriyor, yetenekli ve terbiyeli biri; kötü günler geçirmiş, fakir ve sorunları var. Fakirlik suç değildir. Benimle ne ilgisi var. Peki bütün bu saçmalıklar neden o zaman? Bazen doğa, birini başka birinin kopyası gibi yapar. Adamı bu yüzden işten atacak değilsiniz ya? Kader bu, kader ya da kör talih, ona bir pislikmiş gibi davranıp işsiz bırakamayız ki. O zaman adalet olur mu? Beş parasız, ezilmiş, üzüntüler yaşamış... İnsanın kalbi sızlar. İnsani duygular onu korumayı gerektirir. Bölüm müdürleri de benim gibi zorba olsalardı durum ne olurdu? Bendeki de ne kafa! Bazen bir düzine insan kadar salak olabiliyorum! Hayır. Onlar iyisini yaptılar, ben de fakir bir zavallıya arka çıktıkları için onlara teşekkür etmeliyim...

İkiz olsaydık ne olurdu? Hiçbir şey! Herkes buna alışırdı. Dışardan gelen biri bunda hiçbir gariplik olmadığını düşünürdü. Hatta oldukça acıklı bir durum; yüce Tanrı iki aynı insan yaratıyor, hayır sahibi yetkililer de bu kutsal sanatı görüp onlara sığınacak yer sağlıyor" dedi Bay Golatkin ve sesini alçaltıp nefesini tutarak devam etti: "Bu dokunaklı ikizlik meselesi olmasa çok daha iyi olurdu tabii... Olmak zorunda mıydı, lanet olsun! Sanki ne gereği vardı? Tanrım! Ne belalı iş! Ne biçim biri olduğuna bir bakın! Boş ve iğrenç bir herif! Alçak! Çanak yalayıcı dalkavuk. İşte böyle bir Golatkin o! Daha pek çok terbiyesizlik yapacak ve adımı lekeleyecek alçak. Şimdi de ben ona göz kulak olup suyuna gitmek zorundayım! Ne ceza! Ama bundan ne çıkar? Hiç önemli değil. O bir alçak. Bay Golatkin ise dürüst. İnsanlar: 'Şu Golatkin alçağın biri. Ona dikkatle baksanıza; dürüst, erdemli, kibar ve bağışlayıcı olanla karıştırmayın, o güvenilir biridir ve terfi etmeyi hak ediyor' diyecekler. Hepsi bu! Tamam o zaman... Ama... Ama ya ikimizi karıştırırlarsa? Her şeyi yapabiliyor. Ah Tanrım! Öyle bir alçak ki senin yerine geçip, özellikle bir pislik gibi davranabilir. Ah Tanrım! Ne korkunç şans!"

Bay Golatkin bu şekilde yakınırken nereye gittiğinin farkına bile varmadan hızlı hızlı yürüyordu. Nevski Prospect'te biriyle kafa kafaya çarpışıp gözünde yıldızlar uçuşunca kendine geldi. Başını kaldırmadan özür diler gibi bir şeyler mırıldandı ve çarptığı adam pek övgü dolu olmayan bazı şeyler homurdanıp gittikten sonra kafasını kaldırıp etrafına bakındı. Kendini, Olsufi İvanoviç'teki yemekli partiye gitmeden önce uğradığı restoranın tam önünde bulunca, midesindeki gurultuların farkına vardı ve yemek yemediğini hatırladı. Görünürlerde bir yemekli parti falan yoktu, bu yüzden de değerli zamanını kaybetmeden, acele bir şeyler yemek için merdivenleri çıkıp restorana girdi. Restoran oldukça pahalı bir yerdi ama bu Bay Golatkin'i durdurmadı. Böyle ıvır zıvır şeyleri düşünerek kaybedecek zamanı yoktu şimdi. Işıl ışıl aydınlatılmış bir salonda, saygıdeğer insanların hafif bir aperitif olarak tüketecekleri çeşit çeşit yiyeceklerin bulunduğu açık büfede bir yığılma vardı. Garson bardakları doldurmak, hizmet etmek, para alıp üzerini vermek için zorlanıyordu. Bay Golatkin bekledi ve sırası gelir gelmez bir balıklı börek aldı. Bir köşeye çekilip, sırtını dönerek iştahla yedi. Bitirince götürüp tabağını bıraktı ve ücretini bildiğini belli eder gibi garsona bakarak on kopek bıraktı.

"Borcunuz bir ruble on kopek" dedi garson küçümseyerek.

Bay Golatkin şaşırmıştı.

"Ne diyorsunuz siz? Yalnızca bir tane yedim."

"On bir tane yediniz" dedi garson sert sert, kesin bir tavırla.

"Sanırım bir hata yapıyorsunuz. Sizi temin ederim bir tane aldım."

"On bir tane aldınız. Ben saydım. Yediklerinizi ödemelisiniz. Biz bedava yemek dağıtmıyoruz."

Bay Golatkin sersemlemişti. "Ne oluyor bana? Bir sihir falan mı var?" diye düşündü. Adam tepesinde dikilmiş karar vermesini bekliyordu. Kalabalık toplandı. Bay Golatkin bu duruma bir

son vermek ve beladan kaçınmak dileğiyle bir ruble çıkarmak için elini cebine attı.

"On bir diyorsa öyledir" diye düşündü, ıstakoz gibi kızararak. "On bir börek yemekte ne var? İnsan açsa on bir börek yer. Bırakın yesin. Bunda gülünecek ve şaşılacak bir şey yok..."

Yan tarafında bir acı hissederek kafasını kaldırdı. Gizem ve sihir birden açıklığa kavuştu. Artık tereddütü kalmamıştı... Kapıda, garsonun tam arkasında, yüzü Bay Golatkin'e dönük olarak bir adam duruyordu, Bay Golatkin o ana kadar orada bir boy aynası olduğunu sanmıştı. O Bay Golatkin'di, yaşlı olan, hikâyemizin kahramanı olan değil, *öteki,* yeni Golatkin'di ve neşesi yerindeydi. I. Golatkin'e sırıtıyor, başını sallayıp göz kırpıyordu. Sanki her an yan odaya geçip, arka yoldan kaçarak izini kaybettirmeye hazır bir halde kıpırdanıp duruyordu. Elinde onuncu böreğin son lokması duruyordu. Bay Golatkin'in gözlerinin önünde onu da ağzına atıp zevkle dudaklarını yaladı.

"Kendini ben diye yutturdu alçak!" diye düşündü Bay Golatkin, utancından kıpkırmızı kesilerek. "Başka insanların gözleri önünde hiç çekinmedi de! Onu görüyorlar mı acaba? Hiç sanmam."

Bay Golatkin sanki parmaklarını yakıyormuş gibi bir rubleyi fırlattı ve garsonun zafer edasıyla, küstahça, tepeden bakan sırıtmasına dikkat bile etmeden kalabalığı yarıp fırladı; geriye bakmaya cesaret edemedi.

"Tanrıya şükür ki, kimseyi tehlikeye atmadı" diye düşündü. "O aşağılığa ve talihe de şükürler olsun ki, her şey bu kadarla bitti. Yalnızca garsonun küstahlığını kaldıramadım. Gerçi o da haklı. Bir ruble on kopek eder, o da haklı. 'Biz bedava yemek dağıtmıyoruz' dedi. Biraz daha kibar olabilirdi küstah!"

Bay Golatkin merdivenleri inerken böyle söylüyordu kendi kendine. Son basamakta çakılıp kaldı; incinen gururun verdiği

acıyla yüzü kıpkırmızı oldu, gözleri yaş doldu. Otuz saniye kadar hareketsiz durduktan sonra kararlı bir adım atıp sokağa fırladı. Yorgunluğuna hiç aldırmadan ve bir kez bile arkasına bakmadan eve gitmek üzere Şestilavoçnaya Caddesi'ne doğru yola koyuldu. İçeri girer girmez alışkanlıklarının tersine paltosunu çıkarmadan kendini sedire attı; piposu aklına bile gelmeden hokkayı önüne çekip bir kalemle kâğıt aldı ve bastırılmış bir heyecandan elleri titreyerek aşağıdaki mektubu yazmaya başladı.

Sayın Yakov Petroviç,

Eğer şartlar ve bizzat siz beni mecbur bırakmasaydınız, kalemi elime almazdım. Zorunluluktan dolayı size açıklama yapıyorum, buna inanın. Sizden rica ediyorum, bu mektubu sizi aşağılamak için kasti bir girişim olarak değil, aramızda geçenlerin kaçınılmaz bir sonucu olarak değerlendirin.

"Biraz ciddi ve etkileyici olmakla birlikte kibar ve saygıdeğer bir yazı oldu sanırım... Burada itiraz edeceği bir şey yoktur. Üstelik haklıyım" diye düşündü Bay Golatkin, yazdıklarını okuduktan sonra.

Beyefendi, adlarını söylemeye tenezzül etmediğim düşmanlarımın bana karşı gösterdikleri kaba ve çirkin hareketlerinin ardında öyle fırtınalı bir gecede garip ve hiç rastlanmamış bir tarzda gelişiniz, aramızda geçen yanlış anlaşmaların temelini atmıştır. Benim hayatıma ve özel ilişkilerime zorla girme çabanız, alışılmış nezaket kurallarının ve sosyal geleneklerin sınırını aşmıştır. Hiç hak etmediğiniz halde sırf amirlere yaranmak amacıyla, benim adımı kullanarak evraklarımı aldığınızı size hatırlatmama gerek yok sanırım. Davranışlarınızın açıklama-

larını yapmaktan kaçınmanızın çirkin ve çıkarcı tarafından da söz etmeyeceğim. Son olarak, sizden hiçbir şeyi saklamamak için restoranda bana karşı olan garip hatta anlaşılmaz davranışınızdan da söz etmeyeceğim. Bir rublelik bir masraf yüzünden yakınmak benden çok uzak bir şey. Bununla birlikte, tanımasam da, görgülü pek çok kişinin önünde gururumu kırmaya yönelik çirkin davranışınıza duyduğum öfkemi de gizleyemeyeceğim...

"Acaba çok mu ileri gidiyorum?" diye merak etti Bay Golatkin. "Biraz ağır mı oldu? Çok dokunaklı değil mi, özellikle de görgülü insanlar konusundaki ima? Yo, hiç önemli değil! Ciddiyet şart. Fırtınayı yatıştırmak için sonunda onu biraz yağlarım. Bakalım."

Eğer yüce kalpliliğinizin ve samimiyetinizin yaptığınız hataları düzeltme ve durumu eski haline getirme konusunda size doğru yolu göstereceğinden emin olmasaydım bu mektubu yazmazdım. Bu mektubu bir hakaret olarak kabul etmeyeceğinizi ve bir açıklama yazarak uşağımla göndereceğinizi umuyorum ve size güveniyorum.

En derin saygılarımla
Y. Golatkin

"Tamam, oldu işte. Yazışma aşamasına geldik. Peki bu kimin suçu? Onun. Bir şeyleri yazıya dökmeye beni zorlayan o. Ben tamamen haklıyım."

Mektubu son kez okuduktan sonra katladı, yapıştırdı ve her zamanki gibi mahmur mahmur bakan Petruşka'yı çağırdı.

"Bu mektubu almanı istiyorum. Anladın mı?"

Petruşka sesini çıkarmadı.

"Bunu alıp daireye götürmeni istiyorum, orada nöbetçi sekreter Vahrameyev'i bulacaksın. Anladın mı?"

"Evet."

"Evetmiş! 'Evet efendim' diyemez misin? Vahrameyev'i bulunca ona efendinin selamlarını getirdiğini ve adres defterinden memur Golatkin'in adresini bulmasını rica ettiğimi söyle."

Petruşka yanıt vermedi. Sanki uşağı bir şeye gülüyormuş gibi geldi Bay Golatkin'e.

"Tamam o zaman. Adresi alınca Bay Golatkin'in oturduğu yere git."

"Tamam."

"Adresi öğrenip mektubu o adrese götüreceksin. Anladın mı?"

"Evet."

"Oraya gittiğinde, bu mektubu götürdüğün adam, yani Golatkin... Ne gülüyorsun budala?"

"Ben mi? Ne diye güleyim? Gülecek ne var?"

"İyi o zaman... Eğer adam sana efendinin nasıl olduğunu falan soracak olursa, çeneni tut ve yalnızca 'Efendim iyi, mektubun yanıtını bekliyor' de. Anladın mı?"

"Evet efendim."

"Güzel. 'Efendim iyi' diyeceksin. 'Gayet iyi, bir yere gitmeye hazırlanıyor' diyeceksin. 'Yazılı yanıt bekliyor' diyeceksin. Anladın mı?"

"Evet."

"İyi, git o zaman."

"Bu ahmakla uğraşmak da ayrı bir iş! Hep güler. Neye güler bilmem. Olanlar oldu! Belki her şey düzelir... Şimdi bu şeytan da birkaç saat ortalarda aylak aylak gezer, sonra da ortadan kaybolur. Hiçbir yere göndermeye gelmez. Ne bela be! Ne bela!"

Dertlerden iyice bıkan Bay Golatkin, Petruşka'yı beklerken iki saat kendini oyalayacak bir şeyler bulmaya karar verdi. Pipo içerek odada dolaşmaya başladı. Sonra piposunu bir kenara bırakıp eline bir kitap aldı. Sedirin üzerinde biraz uzandı. Yeniden pipo içti. Tekrar odada dolaştı. Olanları bir kez daha düşünmek istedi ama bunu da yapamadı. Sonunda bu tür şeylerden usanıp bir şeyler yapmaya karar verdi.

"Petruşka ancak bir saatte döner" diye düşündü. "Anahtarı kapıcıya verip biraz çıkayım... araştırma yapayım."

Araştırma yapmak için hiç zaman kaybetmeden şapkasını aldı, kapıyı kilitleyip çıktı. Kapıcıya anahtarı verirken on kopek bahşiş de verdi. Son zamanlarda çok cömert olmuştu.

İlk önce yarım saat kadar yürüyüp İzmaylovski Köprüsü'ne gitti. Sonra Berendyev'in evinin avlusuna girip pencerelerine baktı. Kırmızı perdeli üç pencere haricinde hepsi karanlıktı.

"Bugün Olsufi İvanoviç'in konuğu olduğunu sanmam" diye düşündü Bay Golatkin. "Hepsi evdeler herhalde."

Bir süre avluda durup bir karara varmaya çalıştı. Ama karar bir sonuca bağlanmadan kaybolup gitti. Elini şöyle bir sallayıp tekrar sokağa çıktı.

"Buraya ne diye geldim sanki? Ne işim var benim burada? Gidip şu işi kendim araştırsam iyi olacak."

Bay Golatkin bu düşünceyle daireye gitmek üzere yola koyuldu. Önünde yürünecek çok yol vardı, üstelik yol çamurluydu ve koca koca kar taneleri hızla düşüyordu. Ama sanki onun için hiç güçlük yok gibiydi. İliklerine kadar ıslanmış, çamurlanmadık bir köşesi kalmamıştı ama amacına ulaşması için hiçbir şeye aldırdığı yoktu. Ulaşmasına da az kalmıştı. Uzakta karanlıkta bir karaltı halindeki binayı görebiliyordu.

"Dur!" dedi birden kendi kendine. "Nereye gidiyorum ben? Gidince ne yapacağım? Diyelim nerede oturduğunu öğrendim,

o arada Petruşka mektupla geri dönmüş olacak. Böyle bir hiç için değerli zamanımı kaybediyorum. Neysecanım önemli değil. Her şey düzelir. Acaba Vahrameyev'e bir uğrayıp baksam mı? Hayır! Sonra uğrarım. Lanet olsun! Keşke hiç çıkmasaydım. Ben böyleyim işte. Gerekli gereksiz hemen dışarı fırlarım. Hmm... Saat kaç olmuş? Dokuz sanırım. Petruşka gelip beni bulamayacak. Ne salağım. Aman ne sıkıntı!"

Salaklık yaptığını açık açık itiraf eden kahramanımız Şestilavoçnaya Caddesi'ne geri döndü. Yorgun ve bitkin halde eve geldi. Kapıcıdan Petruşka'nın henüz gelmediğini öğrendi. "İşte! Tıpkı düşündüğüm gibi" diye düşündü. "Saat dokuz oldu. Ne işe yaramaz şey bu adam. Bir yerlerde içiyordur. Ah Tanrım! Benim için ne berbat bir gün!"

Böyle düşünüp sızlanarak evine girdi. Bir mum yaktı, soyunmadan piposunu aldı, zayıf, yorgun ve aç bir halde sedire uzanıp Petruşka'yı beklemeye başladı. Belli belirsiz yanan mumun ışığı duvarlarda titreşiyordu. Düşünceli bir halde boşluğa bakıyordu, sonunda uyuyakaldı.

Gece geç saatte uyandı. Yanıp bitmek üzere olan mum duman çıkarıyordu. Bay Golatkin ayağa kalkıp kendine geldi, her şeyi hatırladı. Paravanın arkasından Petruşka'nın horultuları geliyordu. Pencereye koştu, hiçbir yerde ışık yoktu. Küçük camı açtı, çıt yoktu. Şehir uyuyordu. Saat sabahın ikisi ya da üçü olmalıydı. Gerçekten de öyleydi, paravanın arkasındaki saat zorlanarak ikiyi vurdu. Bay Golatkin yan odaya gitti.

Uzun bir uğraştan sonra Petruşka'yı kaldırdı ve yatakta oturmasını sağladı. Tam o anda mum da söndü. Yeni bir tane bulup yakması on dakika sürdü. Bu süre içinde Petruşka tekrar uyumuştu.

"Alçak! Hain!" diye bağırdı Bay Golatkin, onu bir kez daha kaldırırken. "Kalk! Uyan!"

Yarım saatlik çabadan sonra Bay Golatkin uşağını kıpırdatıp kendi odasına sürüklemeyi başardı. Ancak o zaman Petruşka'nın kör kütük sarhoş olduğunu anladı, ayakta duramıyordu.

"Aylak serseri!" diye bağırdı Bay Golatkin. "Beni rezil ettin!"

"Ah Tanrım! Mektubu ne yapmış? Ne oldu mektuba? Neden yazdım sanki? Ne gerek vardı? Gururum başıma ne işler açtı. Al işte gururun!"

"Mektubu ne yaptın hırsız? Kime verdin?"

"Kimseye mektup falan vermedim. Bende mektup yoktu.

Bay Golatkin ümitsizlikle ellerini ovuşturdu.

"Dinle Pyotr, beni dinle."

"Dinliyorum."

"Neredeydin? Söyle."

"İyi insanlara gittim."

"Tanrım bana yardım et! Önce nereye gittin? Daireye mi? Dinle Pyotr, herhalde içkiyi fazla kaçırmışsın."

"Ben mi? Eğer içtiysem ölüm çıksın. İşte o kadar!"

"İçip içmemen önemli değil, sadece sordum. Olsun , sarhoşsan sarhoşsun. Hiç aldırmıyorum Petruşka, hiç aldırmıyorum. Belki unuttun, şimdi hatırlarsın. Haydi hatırlamaya çalış. Sekreter Vahrameyev'i gördün mü, görmedin mi?"

"Hayır, sekreter falan yoktu. Ölüm çıksın ki."

"Hayır hayır Petruşka. Biliyorsun hiç önemli değil. Aldırmadığımı biliyorsun. Dışarısı soğuk ve yağmurlu, bir iki tane içsen ne olur. Aldırmıyorum. Kızmadım. Bugün ben de içtim dostum. Hadi hatırlamaya çalış. Vahrameyev'i gördün mü?"

"Gerçeği söyleyeyim, oraya gittim..."

"İyi Petruşka, iyi. Görüyorsun kızmıyorum" diye devam etti kahramanımız, yüzünde gülümsemeyle uşağına dil döküp om-

zunu sıvazlayarak. "Yani bir iki bardak içtin ha? On kopeklik mi? Seni rezil herif! Neyse önemli değil. Görüyorsun ya kızmıyorum. Hiç kızmıyorum dostum hiç."

"Ben rezil herif değilim. Sen istediğini söyleyebilirsin... Çünkü ben çok iyi insanları görmeye gittim. Rezil değilim, hiç olmadım."

"Yo Petruşka tabii değilsin. Dinle bak, ben seni aşağılamak için rezil demedim. Bu seni neşelendirmek için bir şakaydı. Bilirsin ya bazı erkeklere serseri ya da şeytan demek iltifattır. Aptal olmadıkları anlamına gelir. Bazıları bunu sever. Neyse boş ver. Hadi Petruşka. Lafı geveleyip durmayalım. Arkadaşınla konuşuyormuşsun gibi anlat. Vahrameyev'e gittin mi? Sana adresi verdi mi?"

"Evet verdi. İyi bir adam o. 'Efendin iyi bir insan' dedi, 'çok iyi bir insan.' 'Efendine selamlarımı söyle' dedi, 'ona teşekkür et ve saygılarımı ilet' dedi. 'Efendin iyi bir insan Petruşka, sen de iyisin.'"

"Tanrım bana güç ver! Ya adres, ya adres hain!" Bu son sözleri fısıltıyla söyledi.

"Evet, adresi verdi."

"Verdi mi? Nerede oturuyormuş peki şu Golatkin?"

"'Şestilavoçnaya Caddesi'nde bulabilirsiniz onu' dedi. 'Aşağı doğru yürürken sağda merdivenler var, dördüncü katta oturuyor. Golatkin'i orada bulabilirsiniz' dedi."

"Düzenbaz dolandırıcı!" diye bağırdı kahramanımız, sabrını kaybederek. "Sözünü ettiğin kişi benim. Ben *öteki* Golatkin'i soruyorum sahtekâr!"

"Nasıl isterseniz, beni hiç ilgilendirmez. Kendiniz halledin."

"Peki ya mektup! Mektup!"

"Ne mektubu? Mektup falan yoktu. Ben mektup görmedim."

"Ne yaptın onu dolandırıcı?"

"Verdim. 'Selamlarımı söyle, teşekkür et' dedi. 'Efendin iyi bir insan. Selamlarımı söyle' dedi."

"Kim dedi? Golatkin mi?"

Bir an için Petruşka sessiz kaldı. Sonra efendisinin yüzüne bakarak güldü.

"Dinle şeytan!" diye başladı Bay Golatkin öfkeden nefes nefese bir halde. "Sen bana ne yaptın? Hadi söyle! Bana pis bir oyun mu oynadın! Seni şeytan! Seni hain!"

"Nasıl isterseniz öyle olsun. Hiç aldırmıyorum!" dedi Petruşka ciddi ciddi, paravanın arkasına çekilerek.

"Buraya gel! Gel buraya, seni aylak aptal!"

"Gelemem! Gelemem! Bana ne! Ben iyi insanlara gidiyorum. İyi insanlar dürüst yaşarlar. Sahtekârlık yapmazlar, çiftleri olmaz."

Bay Golatkin'in elleri ve ayakları buz gibi oldu. Soluk alamıyordu.

"Evet" diye devam etti Petruşka, "hiç çiftleri olmaz. Tanrı'ya ve dürüst insanlara küfretmezler."

"Sarhoşsun sen, tembel ahmak! Şimdi uyu sefil yaratık, yarın başına gelecekleri görürsün!" dedi Golatkin fısıltıyla. Petruşka bir şeyler daha mırıldandı ve gıcırtılarla yatağına yattı. Uzun uzun esnedikten sonra gerindi ve horultularla deliksiz bir uykuya daldı.

Bay Golatkin kendini ölü gibi hissediyordu. Petruşka'nın davranışı, garip, belli belirsiz olmakla birlikte -aslında sarhoş olduğu için üzerinde durmaya değmez- imaları ve olayların çirkin seyri onu tir tir titretti.

"Gecenin yarısında adama saldıracak ne vardı?" dedi kahramanımız. İğrenç bir duygu onu titretiyordu. "Sarhoş bir adamla ne diye uğraştım ki! Bu durumdaki bir adamdan akıllı bir şey

beklenir mi? Ağzından çıkan her kelime yalan. Ne demek istedi peki? Yüce Tanrım! Neden yazdım o mektubu sanki? Kendi kendimi mahvettim! Bir türlü sakin duramıyorum. Mutlaka saçmalamam gerekir! Yok olup gideceğim. Gururumu da her şeye karıştırırım. 'Gururum incindi, kurtarmam gerek!' Kendi kendimi mahvediyorum!"

Sedire oturmuş bunları söyleyen Bay Golatkin kıpırdamaya bile korkuyordu. Birden gözleri bir şeye takıldı ve bu onu çok heyecanlardırdı. Bunun göz yanılması ya da hayal ürünü olabileceğinden korkarak ürkekçe, ümitle ve anlatılamaz bir merakla elini uzattı. Hayır! Ne göz yanılması ne de hayal ürünüydü. Hiç kuşkusuz bir mektuptu, hem de kendisine yazılan bir mektup. Mektubu masanın üzerinden aldı. Kalbi güm güm atıyordu.

"Bu alçak getirmiş buraya koymuş, sonra da unutmuş" diye düşündü. "Mutlaka öyle olmuştur."

Mektup bir zamanlar arkadaşı olan, genç meslektaşı Vahrameyev'dendi.

"Bunu tahmin etmiştim" diye düşündü kahramanımız. "Ne yazdığını bile tahmin ediyorum."

Mektup şöyleydi:

Sevgili Yakov Petroviç,

Uşağınız sarhoş olduğu için onunla konuşmanın yararı olmayacağını düşünerek mektupla yanıt vermeyi tercih ettim. Bana vermiş olduğunuz, o malum kişiye mektubunu iletme görevini sadakatle yerine getireceğimi bilmenizi isterim. Arkadaşım olan bu kişi -tamamen masum olan bir insanı lekelememek için adından söz etmiyorum- bizimle beraber Karolina İvanovna'nın pansiyonunda, siz de orada kalırken Tambov'dan gelen piyade subayının kaldığı odada kalıyor. Dürüst ve samimi insanlar

arasında hep rastlanabilecek kişilerden biri o. Artık eski dostluğumuzu korumamız imkânsız olduğu için bugünden itibaren sizinle olan arkadaşlığımızı bitirmem gerekiyor. Şimdi sizden ricam, çok saygı duyduğum hanımefendi Karolina İvanovna'nın pansiyonunda kaldığınız zaman, yedi ay önce size sattığım ithal usturadan kalan iki ruble borcunuzu bu mektubu alır almaz hemen ödemeniz. Böyle davranmamın nedeni, bazı akıllı kişilerden duyduğuma göre sizin şerefinizi ve adınızı lekelemiş olmanız, masum ve temiz insanlar için bir tehlike oluşturmanız. Doğruluktan uzaklaşan, sözlerine güvenilmez, iyi niyetli oldukları kuşkulu bazı insanlar vardır.

Karolina İvanovna'ya gelince, o her zaman onurlu ve tavırları edepli bir hanımefendidir, yaşı geçkin bir bekâr olmakla birlikte iyi aile kızı bir yabancıdır; onun gibi insanlara her yerde rastlanabilir. Birçok kişi size bunları anlatmamı istedi, ben de böyle düşündüğüm için anlatıyorum. Bugüne dek öğrenmediyseniz, zamanla nasıl olsa duyacaksınız, çünkü kötü ününüz şehrin bir ucundan öbür ucuna yayılmış durumda. Sonuç olarak, bazı onurlu nedenlerle adını söylemeyeceğim o malum kişiye aklı başında pek çok kişinin saygı duyduğunu, ayrıca onun çok hoş ve neşeli yaradılışta biri olduğunu; işinde olduğu kadar sosyal ilişkilerde de başarılı olduğunu; sözüne ve arkadaşlarına sadık biri olduğunu; yüzlerine gülerken arkalarından konuşmadığını size söylemeliyim.

Her şeye rağmen saygılarımla
N. Vahrameyev

***NOT:** Uşağınızdan kurtulun, o ayyaşın biri, kim bilir başınıza ne işler açar; onun yerine eskiden burada çalışan şimdi işsiz kalan Yevstafi'yi almanızı öneririm. Uşağınız yalnızca bir*

ayyaş değil, aynı zamanda da hırsızın biri. Daha geçen hafta Karolina İvanovna'ya, büyük olasılıkla sizden çalarak biriktirdiğini düşündüğüm şekerleri çok ucuza sattı. Ben bunları size bütün iyi niyetimle söylüyorum; oysaki bazıları kendileri kötü oldukları için herkesi kandırmak ve aşağılamak, özellikle de iyi ve dürüst insanları sırf kıskançlıktan lekelemek için arkalarından iftira atabiliyorlar.

Vahrameyev'in mektubunu okuduktan sonra kahramanımız bir süre kıpırdamadan sedirin üzerinde kalakaldı. Yeni bir ışık, geçen iki gün içinde etrafını sarmış olan gizemli sis tabakasının arasından sızmaya başlamıştı. Biraz olsun bir şeyler anlıyordu artık... Ayağa kalkıp, bir aşağı bir yukarı dolaşarak kendine gelmek, dağınık düşüncelerini belli bir konuda toparlamak ve sonra kendini biraz güçlü hissedince durumunu incelemek istiyordu. Ama ayağa kalkmaya kalkışınca büyük bir halsizlik ve zayıflık hissetti.

"Bunları önceden tahmin ediyordum tabii. Ama nasıl oldu da bunları yazdı ve bütün bu sözler ne demek oluyor? Diyelim ne demek istediğini biliyorum, peki amacı ne o zaman? Benimle konuşabilirdi. 'Durum böyle böyle; bunu bunu yapman gerekir' derdi ben de yapardım. Olaylar böyle istenmeyen bir hal aldı. Keşke bir an önce yarın olsa da işe girişsem! Ne yapacağımı bilirim ben. 'Böyle böyle' diyeceğim. 'Tartışmaya razıyım ama onurumu satmam.' Peki nasıl oluyor da o... Nasıl oldu da o iğrenç herif bu işe karıştı? Neden? Ah keşke bir yarın olsa! O zamana kadar bana iftira atıp duracaklar! Dolap çeviriyorlar, öçlerini almak için çalışıyorlar! Asıl önemli olan hiç zaman kaybetmeyip hemen mektup yazıp böyle böyle, şunlara şunlara razıyım demek. Sabah olur olmaz mektubu gönderirim, ben de onlardan önce erkenden işe giderim ve bu beyefendilerden önce davranırım... Bana iftira atacaklar!"

Bay Golatkin önüne birkaç kâğıt ve bir de kalem aldı; Vahrameyev'e aşağıdaki mektubu yazdı:

Sayın Nestor İgnatyeviç,

Çirkin mektubunuzu üzüntü ve şaşkınlık içinde okudum; çünkü kaba ve kötü niyetli insanlardan söz ederken beni kastettiğinizi gayet açık bir şekilde anladım. Benim huzurumu, şerefimi ve adımı lekelemek için atılan iftiranın nasıl da derinlere inip, hızla yayıldığını gerçek bir sıkıntıyla fark ettim. Daha kötü ve acıklı olanı ise, erdemli, gerçekten yüce gönüllü ve en önemlisi açık ve samimi özelliklere sahip insanların bile onurlarını bir kenara bırakıp kendilerini ve bütün iyi özelliklerini günümüzde her yana yayılan kokuşmuşluğa bırakmış olmaları. Sonuç olarak, sözünü ettiğiniz iki rublelik borcumu ödemeyi en kutsal görevim olarak değerlendirdiğimi söyleyeyim.

Bir hanımla ilgili imalarınıza gelince, bu konuda hiçbir şey anlamadığımı da söylememe izin verin. Lekesiz adımı ve temiz düşüncelerimi korumama da izin vermenizi rica ediyorum. Ne olursa olsun, daha güvenli olduğunu düşünerek kişisel olarak görüşmeyi mektuplaşmaya tercih ettiğim için sizinle karşılıklı görüşmekten memnuniyet duyacağım; ayrıca her türlü barışçıl anlaşmaya da hazırım. O kişiyle karşılıklı anlaşmaya oturmak istediğimi ve yeri, zamanı seçmesini rica ettiğimi iletin lütfen. Sizi incittiğim, arkadaşlığımıza ihanet, size hakaret ettiğim konusundaki imalarınız beni kırdı. Bütün bunları bir yanlış anlamaya, azılı düşmanlarım olarak adlandırdığım kişilerin kıskançlığına ve kötü niyetlerine veriyorum. Amansız küstahlıklarının ve çileden çıkarıcı laubaliliklerinin bir gün mutlaka cezasını bulacağını, kendi ahlaksızlıkları ve edepsizlikleri yüzünden mahvolacaklarını henüz bilmiyorlar. Sonuç olarak sizden ricam, bazılarına garip iddialarının, başkalarının edindikleri yerleri ellerinden alıp kendilerini yerleştirme konusundaki alçakça ve

saçma arzularının hayret, küçümseme ve acımayla karşılanacağını ve onları tımarhanelik edeceğini kendilerine iletmeniz. Üstelik bu tür hareketler yasalarca yasaklanmıştır. Her şeyin bir sınırı var ve eğer bunlar şakaysa hiç de hoş değil ve ayrıca da ahlaka aykırı; benim yukarıda anlattığım fikirler ise tamamen ahlaka dayanmaktadır.

Saygılarımla
Y. Golatkin

ONUNCU BÖLÜM

Önceki günün olayları Bay Golatkin'i çok sarstı. Çok kötü bir gece geçirmiş, beş dakika bile iyi bir uyku uyuyamamıştı. Sanki muzip biri yatağına sert kıllar doldurmuş gibiydi. Bütün geceyi bir o yana bir bu yana dönerek, iç çekip kâh dalıp kâh uyanarak uyuşuk bir halde geçirdi. Bunların arkasından garip bir acı duygusu, bulanık hatıralar, korkunç hayaller kısacası, her türlü tatsızlık izledi.

Zaman zaman gizemli bir alacakaranlık içinde, yüzünde sert bir bakış, dudaklarında kibar ama buz gibi azarlamalarla, öfkeli Andrey Filippoviç'in çökmüş simasını görüyordu. Kendini haklı çıkarmak, düşmanlarının söyledikleri gibi olmadığını, şu şu özelliklere sahip şöyle şöyle bir insan olduğunu kanıtlamak için tam yanına gidecekken, o malum, iğrenç kişi ortaya çıkıyor, tek bir darbeyle her şeyi berbat ediyor, Bay Golatkin'in adını karartıyor, gururunu ayaklar altına alıyor, hem toplumda hem de işyerinde onun yerini alıyordu.

Bazen hem arkadaşlarının yanında hem de görevi başındayken yediği ve uysallıkla kabullendiği o itiraz etmesi güç darbeden kafası çınlıyordu. İtirazın neden güç olduğu konusunda düşünüp dururken hiç farkına varmadan düşünceleri dağılıyor, son zamanlarda tanık olduğu, duyduğu ya da bizzat kendisinin yaptığı küçük ama önemli bazı adilikler aklına geliyordu. Bunları kötü niyet besleyerek yapmıyordu, bazen raslantıyla oluyor, bazen nezaket kurallarını zorlamamak için, bazen de savunmasız olduğundan, kimi zaman da... Bay Golatkin bunların nedenini çok iyi biliyordu. O anda uykusunda bile kıpkırmızı kesiliyor, kızarmasını saklamaya çalışırken de insanın böyle durumlarda kararlılık göstermesi gerektiğini mırıldanıyor ama sonra bunların gereksiz olduğunu söyleyerek olayı kapatıyordu. Ama onu en çok çıldırtan ve çileden çıkaran şey, iğrenç davranışları ve kaba eğilimleriyle o malum kişinin hemen ortaya çıkıp, yüzünde pis bir gülümsemeyle: "Kararlılık mı? Ne ilgisi var? Sende ve bende kararlılık ne gezer Yakov Petroviç?" diye mırıldanıyordu.

Bazen kendini akılları ve terbiyeleriyle ünlü bir topluluğun içinde görüyordu. Kendisi de sevimliliği ve zekâsıyla göze çarpıyor, orada bulunan bazı düşmanları da dahil herkesin ona kanı kaynıyor, bu da onu çok memnun ediyordu. Herkes ona öncelik tanıyor, o da ev sahibinin kenara çektiği bir konuğa kendisinden övgüyle söz ettiğini duyarak bunun tadını çıkarıyordu. Sonra birdenbire kötü niyetli, vahşi ruhlu öteki Golatkin çıkageliyor, tek bir öldürücü darbeyle büyük Golatkin'in zaferini ve debdebesini yıkıyor, onu çamura batırıp, asıl Golatkin'in kendisi olduğunu, onun sahte olduğunu açıkça gösteriyordu; kendisi gerçekti, büyük Golatkin ise göründüğü gibi değildi, o iyi niyetli, iyi terbiye almış insanların arasında olmayı hiç hak etmeyen biriydi. Bunlar öylesine çabuk oluyordu ki, masum ve gerçek olan büyük Golatkin ağzını bile açmaya fırsat bulamadan herkes o sahte ve iğrenç Golatkin'e taraf olup onu adamakıllı küçümse-

yerek dışlıyorlardı. O iğrenç Golatkin'den etkilenmeyen kimse kalmamıştı. Tatlı tavırlarıyla yaltaklanmadığı kimse yoktu o sahte ve işe yaramaz Golatkin'in. Kendini sevdirmediği, gözünden yaş gelene dek yağ yakmadığı kimse kalmamıştı. Asıl şey bütün bunların saniyelik bir anda olmasıydı. Şüpheli ve beş para etmez Golatkin'in hareket hızı şaşırtıcıydı. Birinin kalbini kazandıktan hemen sonra, göz açıp kapayıncaya, kadar bir başkasına yöneliyordu. Birisinden bir gülücük kopartınca bodur bacaklarıyla sıçrayıp bir üçüncüyü kazanmaya gidiyordu. Siz daha hayret etmeye bile zaman bulamadan, dördüncüyle aynı oyuna girişiyordu. Korkunçtu. Tam anlamıyla bir sihirbazlıktı. Herkes ondan memnundu, herkes onu seviyor, herkes onu göklere çıkarıyor, sevimlilikte ve taşlamalı konuşmalarda gerçek Golatkin'den kat kat üstün olduğunu hep bir ağızdan söyleyip gerçek Golatkin'i yerin dibine sokuyorlardı. İyi niyetli ve dürüst Golatkin'i reddedip dışlıyorlar, insanlara sevgi duymakla ünlü Golatkin'i hakaret yağmuruna tutuyorlardı.

Dehşete düşmüş, öfkeli ve acılı Bay Golatkin artık dayanamayıp kendini sokağa atıyor, Ekselansları'na, olmazsa bari Andrey Filippoviç'e gitmek için bir araba tutmaya çalışıyordu. Aman o da ne! Arabacılar düpedüz onu almayı reddediyorlardı. "Tıpatıp aynı iki insanı alamayız efendim. İyi bir adam onuruyla yaşar ve asla çifti olmaz" diyorlardı.

Utancından şaşkına dönen onurlu Bay Golatkin etrafına bakıp arabacıların ve onlarla birlik olan Petruşka'nın haklı olduğunu gördü. Ahlaksız Golatkin hemen yanında duruyor, her zamanki rezilliğiyle, hep övündüğü iyi yetişmişliğin gerektirdiği asaletten uzak birtakım şeyler yapmaya hazırlanıyordu.

Utanç ve ümitsizlikten aklını kaçıracak gibi olan, malıvolmuş ama haklı durumdaki Golatkin kaderin götürdüğü yere doğru gözü kapalı kaçmaya başladı. Ayakları taş kaldırıma basar basmaz, ahlaksız ve iğrenç Golatkin'in kopyaları her yerden

bitiveriyordu. Her bir kopya birbiri ardına takılıp uzun bir ördek sürüsü gibi büyük Golatkin'in arkasında badi badi yürüyordu. Kaçmak imkânsızdı. Zavallı Golatkin dehşetten soluksuz kaldı. Sonunda bu korkunç kopyalar o kadar kalabalıklaştı ki bütün şehri doldurdu, huzuru bozacaklarını düşünen bir polis onları enselerinden tuttuğu gibi polis kulübesine atıverdi... Kahramanımız dehşetten donmuş bir halde uyandı. Böyle dehşet içinde uyanınca, uyanık olmanın da pek iyi olmadığını fark etti. Bezgin ve rahatsızdı. Sanki kalbi oyuluyor gibiydi. Sonunda artık daha fazla dayanamadı. "Tamam artık!" diye bağırdı, cesaretle yatağında oturarak, artık kendine gelmişti.

Çoktan sabah olmuştu. Oda aydınlıktı. Güçlü güneş ışığı, buz tutmuş camlardan içeri süzülüp duvarları yıkıyordu. Bu onu çok şaşırttı, çünkü böyle bir şey ancak öğle saatlerinde olurdu, daha önce hiç olmamıştı. Daha hayretini üzerinden yeni atıyordu ki paravanın arkasındaki saat vurmaya hazırlandığını belli eden bir hırıltı çıkardı.

"Dur bakalım!" diye düşündü Bay Golatkin ve merakla dinlemeye koyuldu...

Fakat saatin bütün gücünü toplayıp bir kez vurması onu dehşete düşürdü.

"Bu da ne?" diye bağırdı kahramanımız, yataktan sıçrayarak. Kulaklarına inanamayan Bay Golatkin paravanın arkasına geçti. Saat gerçekten biri gösteriyordu. Petruşka'nın yatağına baktı, orada değildi, hiçbir yerde yoktu. Yatağı toplanmıştı; Petruşka'nın ayakkabıları da yerinde değildi, bu da evde olmadığının göstergesiydi. Bay Golatkin kapıya koştu. Kapalıydı.

"Nerede bu?" diye fısıldadı, heyecandan tir tir titriyordu. Aklına gelen ani bir düşünceyle masaya koşup, iyice aradı ama Vahrameyev'in mektubu yoktu. Petruşka gitmişti, saat biri gösteriyordu ve Vahrameyev'in mektubundaki karanlık noktalar

aydınlanmaya başlamıştı. Sonunda Petruşka'yı bile satın almışlardı! Evet, durum böyleydi!

"İşte çevrilen dolap buradan başlıyor!" diye bağırdı Bay Golatkin, yüzünde gitgide artan şaşkın bir bakışla alnına vurarak. "Asıl büyük kötülük o iğrenç Alman karısının ininde saklanıyor! Demek beni İzmaylovski Köprüsü'ne yöneltmek bir yanıltmacaydı. O yaşlı cadı benim gözümü boyuyordu demek! İşte beni böyle çökertmeye çalışıyordu! Bu kadar işte! Eğer bu yönden bakacak olursanız, durum kesinlikle böyle. İşlerin tersine dönmesinin nedeni bu. Hepsi aynı kapıya çıkıyor. Onu uzun zamandır saklıyorlar, hazırlıyorlar ve son darbe için bekletiyorlardı. Bak işte nasıl sonuçlandı, nerelere geldi! Neyse önemli değil, kaybedilecek zaman yok!"

Bay Golatkin saatin biri geçtiğini hatırladı dehşet içinde.

"Ya eğer önce davranıp da..." diye inledi. "Yok canım, olur mu hiç. Yalan söylüyorlar. Göreceğiz..."

Aceleyle üzerine bir şeyler giydi; bir kalemle kâğıt alıp şunları karaladı:

Sayın Yakov Petroviç,

Ya siz ya ben. İkimize birden yer yok. Bu yüzden, sizin garip, komik ve gerçekleşmesi olanaksız ikizim gibi görünmek ve bunu herkese yutturmak isteme arzunuzun, size utanç ve düş kırıklığından başka bir şey getirmeyeceğini açık açık söylüyorum. Sizin iyiliğiniz için artık geri çekilip gerçekten asil ve iyi niyetli olanlara yol açmanızı istiyorum. Aksi halde sert önlemler almaya kararlıyım. Kalemimi bırakıp bekliyorum...

Hâlâ emrinizde olan
Y. Golatkin

Notunu bitiren kahramanımız ellerini ovuşturdu. Şapkasını ve paltosunu giyip, yedek anahtarla kapıyı açtıktan sonra daireye gitmek üzere yola koyuldu. Ama oraya varınca içeri girmek konusunda karar veremedi. Çok geç olmuştu. Saati iki buçuğu gösteriyordu. Birden görünüşte önemsiz olan bir şey onu kuşkularından arındırdı. Binanın köşesinde beliren, kırmızı yüzlü, ufak tefek bir adam casus gibi gizlice ve soluk soluğa merdivenleri tırmanıp binaya girdi. Bu adam Bay Golatkin'in gayet iyi tanıdığı memur Ostafyev'di. On kopek karşılığında her türlü şeyi yapan yararlı bir adamdı. Ostafyev'in zayıf tarafını bilen ve bazı acil işler yüzünden daireden uzak kaldığı için on kopeğe daha hevesle atılacağını düşünen kahramanımız müsrif olmaya karar verdi ve arkasından merdivenleri çıkarak ona seslendi; gizemli bir havayla kocaman demir sobanın arkasındaki kuytu köşeyi işaret etti.

"İşler nasıl gidiyor dostum? Neyi kastettiğimi anladın tabii?"

"Nasılsınız beyefendi. Emrinizdeyim."

"Tamam tamam dostum. Zahmetinin karşılığını alacaksın. Nasıl gidiyor?"

"Öğrenmek istediğiniz nedir?" Ostafyev bir karış açık kalan ağzını eliyle kapattı.

"Bak dostum, ben... şey... Aklına bir şey gelmesin. Andrey Filippoviç burada mı?"

"Burada."

"Memurlar?"

"Olmaları gerektiği gibi buradalar."

"Peki Ekselansları da mı?"

"Ekselansları da." Memur yine açık kalan ağzını eliyle kapattı ve Bay Golatkin'e garip bir merakla baktı.

"Ortada olağanüstü bir durum var mı dostum?"

"Yo, hiçbir şey yok."

"Yani benim hakkımda... Bir şey yok değil mi... Anlıyorsun ya?"

"Hayır, şimdilik hiçbir şey yok." Memur yine ağzını kapatıp Bay Golatkin'e garip garip baktı. Bay Golatkin Ostafyev'in ifadesini ve bir şey saklayıp saklamadığını anlamaya çalışıyordu. Sanki ona bir şey saklıyormuş gibi geliyordu. Adam gitgide kaba ve düşmanca bir hal almıştı, artık konuşmanın başındaki kadar ilgi göstermiyordu.

"Adam haklı" diye düşündü Bay Golatkin. "Onun için neyim ben?" Belki de ötekiler ona bir şeyler verip onu "acil bir işe" göndermişlerdi. Artık ödeme yapmanın zamanı gelmişti.

"Al dostum."

"Çok teşekkürler efendim."

"Daha da vereceğim."

"Evet efendim?"

"İşimiz bitince bir bu kadar daha alacaksın, anladın mı?"

Memur yanıt vermedi ama gözlerini dikip hazır olda bekliyordu.

"Şimdi söyle bakalım hakkımda bir şey duydun mu?"

"Sanmam... şu ana kadar yok..." dedi Ostafyev duraklayarak. Bay Golatkin gibi gizemli bir havası vardı ve yere bakıyordu. Kısacası, kendisine söz verilen şeyi kazanmak için elinden geleni yapıyordu. Kendisine verilen parayı hak ettiğini düşünüyordu.

"Hiçbir şey yok mu?"

"Şimdilik yok."

"Ama bir şeyler olabilir, ha?"

"Evet, olabilir tabii."

"Kötü!" diye düşündü kahramanımız.

"Burada senin için bir şeyler daha var dostum."

"Çok teşekkür ederim efendim."

"Vahrameyev dün burada mıydı?"

"Buradaydı efendim."

"Başka biri? İyi düşün dostum."

Memur bir dakika kadar hafızasını yokladı ama pek bir şey bulamadı.

"Hayır efendim, kimse yoktu."

"Hmm!"

Bir sessizlik oldu.

"Bak, şunları da al ve bana bütün her şeyi ayrıntılarıyla anlat."

"Tabii efendim."

Ostafyev tam Bay Golatkin'in istediği gibi bir koyun kadar uysaldı.

"Söylesene dostum, durumu nedir?"

"İyi efendim, gayet iyi" dedi memur sert sert bakarak.

"Ne kadar iyi?"

"Şey..." Ostafyev kaşlarını anlamlı anlamlı oynattı. Ama sonunda çıkmaza girip ne söyleyeceğini bilemedi.

"Kötü" diye düşündü Bay Golatkin.

"Vahrameyev ile araları nasıl?"

"Her şey eskisi gibi."

"Düşünün."

"Diyorlar ki..."

"Evet?"

Ostafyev bir an için elini ağzına götürdü.

"Bana mektup falan yok mu?"

"Kapıcı Mikheyev bugün Vahrameyev'in kaldığı yere, o Alman'ın oraya gitmişti, isterseniz gidip sorayım."

"Evet dostum. Tanrı aşkına yapın bunu. Ben... Aklına bir şey gelmesin sakın, ben sadece, biliyorsun işte. Benim arkamdan bir şeyler yapıyorlar mı bir öğren, onun ne yaptığını öğrenmek istiyorum. Öğreniver dostum, karşılığını alacaksın."

"Tabii efendim, bugün İvan Semyonoviç sizin masanıza oturdu."

"Öyle mi? Benim yerime ha?"

"Andrey Filippoviç öyle yapmasını söyledi."

"Neden peki? Öğren dostum. Tanrı aşkına öğren! Sen bunu yaparsan karşılığını veririm dostum. Bilmek istediğim bu. Sakın aklına bir şey gelmesin."

"Tabii efendim. Hemen giderim. Siz bugün gelmeyecek misiniz?"

"Hayır, şey... Ben şey... Yalnızca bakmaya geldim... Çabalarının karşılığını ödeyeceğim."

"Peki."

Memur çabucak ve hevesle merdivenleri çıktı, Bay Golatkin kendi kendine kaldı.

"Kötü" diye düşündü. "Kötü, kötü! İşler benim açımdan pek iyi gitmiyor. Ne demek oluyor bunlar? O sarhoş imalı kelimeleriyle ne demek istedi? Bunun arkasında kim var? Ah! Biliyorum. Her şeyi öğrenip yerime onu oturtmuşlar... Onlar mı? İvan Semyonoviç'i oraya oturtan Andrey Filippoviç. Peki bunu neden yaptı? Amacı neydi? Belli ki öğrendiler... Bu Vahrameyev'in işi -yok canım, onun işi değil- aptalın biridir o. Ötekiler yaptı bunu. *Öteki* alçağı da bu iş için getirdiler. O Alman da işe karıştı! Zaten bu işte öyle sıradan bir dedikodudan daha büyük bir dolap olduğundan kuşkulanmıştım. Bunu Doktor Rutenspitz'e de söylemiştim. 'Birinin boğazını kesmeye yemin etmişler' demiştim. 'Karolina İvanovna'yı da yanlarına almışlar.' Hayır. Bu usta ellerin işi, belli. Vahrameyev'in harcı değil. Yok efendim,

usta ellerin işi! Vahrameyev aptalın tekidir... Bu işleri kimin yaptığını biliyorum, o sahtekâr yapıyor! Meslek hayatının sırrı da bu zaten, neden toplumda başarı sağladığının açıklaması bu. Dairedeki durumunu bilmek isterdim doğrusu? Peki neden İvan Semyonoviç'i benim yerime koymuşlar? Onlara ne yararı olur ki? Sanki başka birini bulamazlarmış gibi. Gerçi kimi koyarlarsa koysunlar, değişen bir şey olmaz. Zaten bu İvan Semyonoviç uzun zamandır kuşkululer listemdeydi. Çoktandır, onun ne pis, ne iğrenç bir ihtiyar olduğunu söylüyordum. Yahudiler gibi faizle borç para verdiğini söylüyorlar. Hep bizim Ayı'nın marifeti. Bu işe de karıştı. Her şey İzmaylovski Köprüsü'nde başladı..."

Bay Golatkin sanki limon yalamış gibi yüzünü buruşturdu. Hiç de hoş olmayan bir şey hatırladığı belli oluyordu.

"Neyse canım" diye düşündü. "Dönüp dolaşıp kendi dertlerime geliyorum. Şu Ostafyev de neden gelmedi? Tanrı bilir ne işe takıldı, belki de onu alıkoydular. Dolap çevirip işe girişmem iyi oldu. Ostafyev'e on kopek vermem yeter, hemen benim tarafıma geçiverir. Öyle mi acaba? Asıl mesele bu! Belki onlar da aynı şeyi yapmışlardır, o da *onların* tarafında yer almıştır. Dolandırıcıya benziyordu zaten! Bir şeyler saklıyordu alçak! 'Hayır hiçbir şey yok' deyip duruyordu. 'Teşekkür ederim efendim' diyordu durmadan. Üçkâğıtçı herif!"

Ani bir ses duyan Bay Golatkin sobanın arkasına sindi. Biri merdivenlerden inip dışarı çıktı.

"Bu da kimdi böyle?" diye düşündü kahramanımız kendi kendine. Biraz sonra başka ayak sesleri duyuldu. Merakına yenilen Bay Golatkin'in sobanın kenarından burnunun ucunu çıkarmasıyla sanki iğne batırılmış gibi geri çekmesi bir oldu. Bu kez tanıdık biriydi. O alçak, dalavereci, o ahlaksız her zamanki hızlı adımlarıyla, sanki birini tekmeleyecekmiş gibi ayağını atarak fırlayıp gitmişti.

"Alçak" diye mırıldandı kahramanımız kendi kendine. Adamın koltuğunun altında Ekselansları'na ait yeşil evrak dosyası dikkatinden kaçmamıştı.

"Bir başka özel görev" diye düşündü sinirinden kıpkırmızı kesilip sobanın arkasına iyice büzülerek. Büyük Golatkin'in varlığından habersiz küçük Golatkin çıkar çıkmaz, üçüncü bir ayak sesi duyuldu. Bay Golatkin bunun az önce giden memur olduğunu tahmin etti. Evet, bir memurdu ama Ostafvey değil, düz ve parlak saçlı memur Pisarenko'ydu. Sobanın arkasına gelmesi Bay Golatkin'i çok şaşırttı.

"Neden başkalarını bu işe karıştırdı?" diye geçirdi aklından. "Bu canileri ilgilendiren hiçbir şey yok ki!"

"Evet?" dedi Pisarenko'ya dönerek. "Seni kim yolladı dostum?"

"Sizin işiniz için geldim. Şu ana kadar hiçbir şey olmadı. Ama olursa size haber vereceğiz."

"Ostafyev nerede?"

"Çıkamadı. Ekselansları iki kez büroya geldiler. Ben de kalamam."

"Sağ ol dostum. Söylesene..."

"Gerçekten kalamam... Her an bizi sorabilir... Siz biraz daha burada kalın, eğer sizinle ilgili bir şey olursa haber vereceğiz."

"Biraz dur dostum..."

"Lütfen! Kalamam" dedi Pisarenko, ceketinin ucunu Bay Golatkin'in elinden kurtararak. "Gerçekten zamanım yok. Siz biraz daha burada bekleyin, biz size haber vereceğiz."

"Bir dakika! Bir dakika! Bak burada bir mektup var. Emeklerinin karşılığını alacaksın."

"Peki."

"Bunu Bay Golatkin'e vermeye çalış."

"Bay Golatkin'e mi?"

"Evet, Bay Golatkin'e."

"Tamam. İşim biter bitmez veririm. Siz burada kalın. Sizi burada kimse göremez."

"Yo sakın kimse beni görmesin diye burada durduğum aklınıza gelmesin. Burada duracak değilim. Şu yan sokakta olacağım. Oradaki cafede bekleyeceğim. Bir şey olursa bana haber ver. Tamam mı?"

"Tamam. Şimdi izin verin gideyim. Her şeyi anladım."

"Emeklerinin karşılığını alacaksın dostum!" diye bağırdı sonunda özgürlüğüne kavuşmayı başaran Pisarenko'nun arkasından.

"Gitgide daha da kabalaştı alçak" diye düşündü kahramanımız, sobanın arkasından çıkarken. "O da düzenbazın teki, bu çok açık. Önce şöyle böyle dedi... sonra... Gerçi acelesi vardı. Bir sürü iş vardır. Ekselansları da iki kez büroya gelmiş... Neden acaba? Neyse canım! Belki de bir şey yoktur. Görürüz bakalım."

Tam kapıyı açıp gidecekti ki Ekselansları'nın arabası tangırdayarak girişe geldi. Daha Golatkin kendine gelemeden içinden biri çıktı. Bu, on dakika önce dışarı çıkan küçük Golatkin'den başkası değildi. Bay Golatkin birden Genel Müdür'ün evinin iki adım ötede olduğunu hatırladı.

"Özel bir görev için gitmiş" diye düşündü.

Yeşil, büyük dosyayı ve bazı kâğıtları aldıktan sonra arabacıya emirler verip giriş kapısını açtı, neredeyse bizim Bay Golatkin'e çarpacaktı ama onu görmezden gelerek yukarı fırladı.

"Berbat!" diye düşündü kahramanımız. "Şu hallere bak. Tanrım şu adama bak!"

Yarım dakika kadar kahramanımız kıpırdamadan öylece kalakaldı. Sonunda bir karara vardı. Kalbi güm güm atıp, bütün vücudu tir tir titrerken arkadaşının arkasından gitti.

"Ne olursa olsun. Hiç umurumda değil" diye düşündü, şapkasını ve paltosunu vestiyere verirken.

Bay Golatkin büroya girerken hava neredeyse kararıyordu. Ne Andrey Filippoviç ne de Anton Antonoviç oradaydı. İkisi de Genel Müdür'ün yanında rapor veriyorlardı, o da Ekselanları'na rapor vermeye hazırlanıyordu. Hem bu yüzden, hem de hava kararmakta olduğu ve mesai saati bitmek üzere olduğu için, bazı memurlar özellikle de yaşça büyük olanlar Bay Golatkin içeri girdiğinde zaman geçirmeye çalışıyorlardı. Bir araya toplanmışlar konuşup gülüşüyorlar, genç ve düşük dereceli memurlar da bu velveleden yararlanıp pencerenin kenarında yazı tura oynuyorlardı. Yapılması gereken şeyi gayet iyi bilen ve gözlerine girmek isteyen Bay Golatkin iyi tanıdığı bazı memurların yanına sokulup zaman geçirmeyi denedi. Ama meslektaşları nedense onun selamına biraz garip biçimde karşılık verdiler. Onu karşılayışlarındaki soğukluk, kabalık, hatta sertlik Bay Golatkin'i çok şaşırttı. Kimse elini uzatmamıştı. Bazıları yalnızca merhaba deyip geçmişti, bazıları başıyla selam vermiş, biri onu hiç fark etmemiş gibi yapıp arkasını dönmüş, bazıları da -bu Bay Golatkin için en kırıcı olanıydı- yani en düşük dereceli olan, yazı tura oynamak ve sokaklarda sürtmekten başka bir şey bilmeyen bazı memurlar kaçışa olanak vermeyecek bir şekilde etrafını sarmışlardı. Hepsi de küstah bir merakla ona bakıyorlardı.

Bu pek iyiye işaret değildi. Bunu hissetti ve olanları görmezlikten geldi. Sonra birdenbire hiç beklenmedik bir şey Bay Golatkin'i perişan etti.

Birden, en sıkıntılı anında, küçük Golatkin etrafını saran memurların arasında beliriverdi. Neşeyle, gülerek eğleniyor, dalkavukluk yapıyor, hoplayıp zıplıyor, kahkahalar atıyordu. Kısacası, bir gün önce Bay Golatkin'in en kötü anında ortaya çıktığı zamanki gibiydi. Hoplayıp zıplayarak gülücükler atıyor, hiçbir gruba katılıp herkese iyi akşamlar diliyordu. Biriyle to-

kalaşıyor, ötekinin omuzuna vuruyor, bir başkasıyla hafifçe kucaklaşıyor, bir diğerine Ekselansları'nın kendisine verdiği görevden, nereye gittiğinden, ne yaptığından, ne getirdiğinden söz ediyor, belki de en iyi dostu olan bir başkasını da dudağından öpüyordu... Kısacası, her şey Bay Golatkin'in rüyasındaki gibi olmuştu.

Böyle dilediği gibi hoplayıp zıplarken, herkesle kendi yöntemince ilgilenip kendine çekmeye çalışırken, birden ve büyük olasılıkla da kazara, fark etmeden eski dostu Bay Golatkin'e de elini uzattı. Bay Golatkin de, o alçak herifi gözlemlemek için yeterince zaman bulmuş olmasına rağmen, büyük olasılıkla kazara, hiç beklenmedik şekilde uzatılan bu eli tuttu ve içten gelen garip, ani bir dürtüyle dostça sıktı. Düşmanının hareketi mi onu kandırmıştı, yoksa soğukkanlılığını mı kaybetmişti ya da kalbinin ta derinliklerinde tamamen savunmasız olduğunu mu hissetmişti bunu söylemek çok zor. Ama Bay Golatkin tamamen kendi özgür iradesiyle ve tanıkların önünde ebedi düşmanının elini ciddiyetle sıkmıştı. Ebedi düşmanı, aldattığı, haince kandırdığı bu masum adamın yaptığı hatayı anlayınca birden, küstahlıkla, kabaca ve yüzsüzce, hiç merhamet duymadan elini çekiverdi! O zaman şaşkınlığı ve öfkesi, korkusu ve utancı nasıl da büyük olmuştu! Bununla da yetinmeyip sanki kirli bir şeyden kurtarmış gibi elini sallamış, daha da beteri cebinden çıkardığı bir mendille parmaklarını silip, başını çevirerek tükürmüştü. Bu arada da yalancıktan etrafına bakıp yaptığını herkesin görmesini sağlamış, Bay Golatkin için kötü şeyler hissetmelerini istemişti. İğrenç Golatkin'in bu davranışı oradaki memurlar arasında bir öfke yarattı. Boş kafalı küçük memurlar bile bunu onaylamadıklarını gösterdiler. Her taraftan mırıltılar yükseldi. Bu genel kıpırdanma büyük Golatkin'i etkiledi ama küçük Golatkin'in iyi zamanlanmış, ani saldırısı kahramanımızın son umutlarını da paramparça etti ve dengeyi düşmanından yana çevirdi.

"İşte bizim Rus Faublas beyler! Size genç Faublas'ı sunuyorum" diye bağırdı her zamanki küstahlığıyla, kalabalığın arasından yolunu açtı ve donup kalan gerçek Golatkin'i göstererek.

"Hadi kucaklaşalım dostum!" diye devam etti dayanılmaz bir laubalilikle, kalleşçe aşağıladığı adama doğru giderken. Aşağılık Golatkin'in herkesin bildiği bir konuda ima taşıyan saldırısı yerini bulmuştu. Kahramanımız düşmanlarının ellerinin ağırlığını üzerinde hissetti. Ama kafasını topladı. Işıl ışıl gözler ve soluk yüzünde sert bir gülümsemeyle kalabalığın arasından koptu ve acele adımlarla Ekselansları'nın çalışma odasına gitti. Yolda Ekselansları'nın huzurundan dönen Andrey Filippoviç ile karşılaştı, o anda kendisine tamamen yabancı bir sürü insan vardı ama onlara hiç aldırmadan yoluna devam etti. Cesaretle, kararlılıkla, kendi cüretine şaşarak ve içten içe dua ederek Andrey Filippoviç'e yaklaştı. Adam bu hiç beklenmedik saldırıdan afalladı.

"Ah! Ne vardı... Ne istiyorsunuz?" diye sordu bölüm müdürü, Bay Golatkin'in kekelemelerini dinlemeden.

"Andrey Filippoviç... Andrey Filippoviç Ekselanları'yla özel olarak görüşebilir miyim?" diye sordu kahramanımız açık açık, Andrey Filippoviç'e büyük bir kararlılıkla bakarak.

"Ne? Olacak şey değil" dedi Andrey Filippoviç Bay Golatkin'i tepeden tırnağa süzerek.

"Kimsenin o alçak, sahtekârın maskesini düşürmemesine şaşıyorum Andrey Filippoviç, bunu söyleyeceğim."

"Ne?"

"Şu sahtekâr..."

"Kimden söz ediyorsunuz?"

"Malum kişiden Andrey Filippoviç, herkesin bildiği malum kişiden söz ediyorum. Bu konuda da haklıyım. Sanırım efendimiz böyle bir davranışı takdir eder" dedi Bay Golatkin heye-

canla. "Siz de bunun onurlu bir davranış olduğunu ve efendimizi bir baba olarak görmemin iyi niyetimi gösterdiğini anlarsınız Andrey Filippoviç. Hayırsever efendimize baba gözüyle bakıyorum ve ona gözü kapalı güveniyorum. Durum bu..."

Sesi titremeye başladı, yüzü kızardı ve kirpiklerinden iki damla yaş süzüldü.

Andrey Filippoviç Bay Golatkin'in dediklerine öyle şaşırmıştı ki elinde olmadan birkaç adım geriledi. Huzursuzlukla etrafına baktı. Olayların nasıl sonuçlanacağını söylemek biraz zordu. Ama birden Ekselansları'nın odasının kapısı açıldı ve birkaç memurla birlikte efendileri dışarı çıktı. Oradaki herkes peşlerine takıldı. Ekselansları Andrey Filippoviç'i çağırdı ve işle ilgili bir şey konuşmaya başladı. Herkes gidince Bay Golatkin kendine geldi. Daha da sakinleşerek, en arkadan aksayarak gelen ve yüzünde sert ve endişeli bir bakış taşıyan Anton Antonoviç'in kanatlarının altına sığındı.

"Dilimi tutamadım ve her şeyi yüzüme gözüme bulaştırdım" diye düşündü kendi kendine. "Neyse canım önemli değil."

"Hiç olmazsa siz beni dinleyip durumumla ilgilenmeye razı olursunuz umarım" dedi yumuşak ve heyecandan titreyen bir sesle. "Hepsi bana sırt çevirdi ben de size geldim. Andrey Filippoviç'in ne demek istediğini merak ediyorum. Lütfen bana açıklayın."

"Zamanla her şey açıklığa kavuşur" dedi Anton Antonoviç sert bir şekilde ve artık konuşmayı sürdürmek istemediğini belli eden bir bakışla sustu. "Yakında her şeyi duyarsınız. Bugün size resmi olarak bildirilecek."

"'Resmi olarak' ne demek Anton Antonoviç? Neden 'resmi olarak bildirilecek'?" diye sordu ürkekçe.

"Amirlerimizin kararlarını tartışmak bize düşmez Yakov Petroviç."

"Amirlerimiz mi?" dedi Bay Golatkin gitgide daha da korkarak. "Ne oldu ki? Onları rahatsız edecek bir şey göremiyorum Anton Antonoviç. Belki dünü kastediyorsunuzdur siz."

"Hayır. Dünle bir ilgisi yok. Hayır, sizinle ilgili başka bir şey var."

"'Başka bir şey' mi Anton Antonoviç? Hiç sanmam."

"Birini kandırmaya kalkışmayacak mıydınız?" diye sordu Anton Antonoviç, şaşkın Bay Golatkin'in lafını keserek.

Bay Golatkin titredi ve kâğıt gibi bembeyaz kesildi.

"Tabii, eğer iftiraları ciddiye alıp öteki tarafı dinlemeden düşmanların sözlerine kulak asarsanız, tabii ki masumlar bir hiç uğruna acı çekerler" dedi güçlükle duyulur bir sesle.

"Kesinlikle. Peki ya sizin size pek çok iyilikleri dokunmuş saygıdeğer, ahlaklı bir aileden gelen asil, genç bir hanımın temiz adına karşı davranışınıza ne demeli?"

"Ne davranışı Anton Antonoviç?"

"Peki ya fakir ama onurlu o yabancı hanımefendiye karşı olan övgüye değer davranışınız, onu da mı bilmiyorsunuz?"

"Dinleyin Anton Antonoviç, lütfen beni dinleyin!"

"Ya aslında sizin suçlu olduğunuz bir konuda bir başkasına iftira atıp kalleşlik etmeniz, buna ne dersiniz?"

"Ben onu evimden kovmadım Anton Antonoviç" dedi kahramanımız, titreyerek. "Uşağım Petruşka'yı da bu işe karıştırmadım... Ekmeğimi yedi Anton Antonoviç. Konukseverliğimden yararlandı" dedi kahramanımız, bunları öyle bir ifade ve duyguyla söylemişti ki çenesi titremeye başladı, neredeyse gözlerinden yaş gelecekti.

"Öyle mi diyorsunuz Yakov Petroviç?" dedi Anton Antonoviç yüzünde yapmacık bir gülümsemeyle. Sesindeki kurnazlık ifadesi Bay Golatkin'in kalbini burdu.

"Size bir şey daha sormama izin verin Anton Antonoviç. Ekselansları bütün bunları biliyor mu?"

"Elbette! Şimdi bana izin verin. Sizinle harcayacak zamanım yok. Bugün bilmeniz gereken her şeyi öğreneceksiniz."

"Lütfen Anton Antonoviç, bir dakika daha durun, Tanrı aşkına!"

"Sonra söylersiniz."

"Olmaz Anton Antonoviç, biliyorsunuz ben... Lütfen dinleyin... Ben özgür düşünceli biri değilim. Bunlardan uzak duruyorum. Diyecektim ki..."

"Peki peki. Bunları çok dinledim."

"Yo Anton Antonoviç, bunları dinlemediniz. Bu başka Anton Antonoviç. Güzel şeyler söyleyeceğim... Tanrı birbirinin aynı iki kişi yaratmış, velinimetlerimiz Tanrı'nın bu eserini görünce bunları kanatlarının altına almışlar. Bunlar iyi Anton Antonoviç, gayet iyi, siz de biliyorsunuz, görüyorsunuz ya ben özgür düşünceli biri değilim. Velinimetimize baba gözüyle bakıyorum. 'Durum böyle böyle' derim, 'genç bir adam çalışmalıdır' derim...

"Beni destekleyin Anton Antonoviç. Benden yana olun. Kötü bir niyetim yok... Tanrı aşkına Anton Antonoviç, bir şey daha söyleyeceğim... Anton Antonoviç!"

Ama Anton Antonoviç uzaklaşmıştı bile. Kahramanımız bu olanlardan öylesine sarsılmış ve şaşırmıştı ki, ne nerede olduğunu, ne yaptığını, ne de neler duyduğunu biliyordu. Kendisine ne olduğunu ve ne olacağını hiç bilmiyordu.

Kendini onun gözünde temize çıkarmak, mantıklı ve akılcı bir açıklama yapmak için memur grubunun içinde Anton Antonoviç'i yalvaran gözlerle aradı. Ama o ana kadar olan her şeyi ortaya çıkaran tamamen bilinmeyen ve umulmayan yeni ve korkunç bir ışık, hastalıklı kafasına yavaş yavaş girmeye başla-

mıştı. Tam o anda şaşkın kahramanımız kaburgasında bir dürtülme hissetti, dönüp bakınca Pisarenko'yu gördü.

"Mektubunuz var efendim."

"Ah! Demek gidip geldin dostum."

"Hayır. Mektup sabah saat onda gelmişti. Kapıcı Sergey Mikheyeviç, Vahrameyev'in evinden getirdi."

"Peki peki dostum. Karşılığını alacaksın."

Bay Golatkin böyle dedikten sonra mektubu yan cebine sakladı ve ceketini üst düğmesine kadar ilikledi. Sonra etrafına bakıp, kendini kapıya doğru ilerleyen memur kalabalığının arasında, holde buldu, mesai saati bitmişti. Nasıl olup da paltosunu giydiğini ve şapkasını elinde tuttuğunu hiç hatırlamıyordu.

Bütün memurlar hareketsiz duruyor ve saygıyla bekliyorlardı. Ekselansları merdivenlerin başında durmuş nedense gecikmiş arabasını beklerken Andrey Filippoviç ve iki müşavirle çok ilginç bir konuşma yapıyordu. Bu üçlüden uzakta duran Anton Antonoviç Setoçkin ve diğer bazı memurlar Ekselansları'nın şakalaşıp güldüğünü görerek gülüşüyorlardı. Merdivenin tepesinde biriken memurlar da gülümsüyordu. Tek gülmeyen şiş göbekli kapıcı Fedoseyiç'ti. O, kapının tokmağını tutmuş tek hareketiyle kapıyı açıp, yerlere kadar eğilerek, Ekselansları'nı törenle uğurlayacağı en sevdiği şeref anını sabırsızlıkla bekliyordu. Ama sevincin ve mutluluğun en büyüğü Bay Golatkin'in adi ve değersiz düşmanına aitti. Bir an için meslektaşlarını unutmuş, her zamanki çirkin telaşeciliğinden bile vazgeçmiş, herhangi birine yanaşmak için uygun fırsatı dahi kollamıyordu. Dikkat kesilmişti, gözlerini Ekselansları'ndan ayırmıyor, büyük olasılıkla daha iyi duyabilmek için uzanıp duruyordu. Kol, bacak ve kafa hareketleri iç dünyasını yansıtıyordu.

"Serseri herif!" diye düşündü kahramanımız. "Göze girmiş gibi görünüyor alçak! Ne beyni, ne karakteri, ne zarafeti ne de

duygusu var, nasıl başarılı olduğunu merak ediyorum doğrusu! Şansı var aşağılık herifin. Tanrım! Nasıl da herkesle kaynaşıp arkadaş oluyor. Daha da ilerleyecek! Yemin ederim çok yol katedecek! Şansı var, zirveye kadar çıkacak! Acaba herkesin kulağına neler fısıldıyor, aralarında neler çeviriyorlar, ne esrarlardan konuşuyorlar, merak ediyorum. Tanrım! Ben de onlarla kaynaşabilsem. 'Böyle böyle' derim... 'Böyle böyle... Her şey benim suçumdu, bir daha yapmayacağım' derim. 'Ekselansları, genç bir adam işi olmadan yaşayamaz bu devirde. Artık belirsiz durumum beni rahatsız etmiyor.' Hepsi bu! Hiçbir şekilde karşı çıkmayacağım. Her şeye uysallıkla ve sabırla katlanacağım. Evet böyle yapacağım. Gerçekten böyle mi yapmalı? Yo. O alçağın mantıklı davranmasını bekleyemezsin, kalın kafalının teki. İnsan zorla anlayış aşılayamaz ki. Her şey ona vız geliyor. Yine de denemeli. İyi bir anına rastlarsam..."

Acı, heyecan ve şaşkınlık anında her şeyin böyle bırakılmaması gerektiğini, karar anının geldiğini ve anlaşması gereken biri olduğunu hissederek, Ekselansları'nın uzun süredir beklenen arabası gürültüler çıkararak girişe doğru gelirken kahramanımız aşağılık ve anlaşılmaz arkadaşına doğru biraz daha yaklaşıyordu. Fedoseyiç tek hareketle kapıyı açıp yerlere kadar eğilerek Ekselansları'nı uğurladı. O ana kadar beklemekte olan herkes birden kapıya hücum etti. Büyük Golatkin bir an için küçük Golatkin'den uzaklaştı.

"Kaçamazsın!" diye düşündü kahramanımız, avını gözden kaçırmadan kalabalığı yararken. Kalabalık birden yol açınca, özgürlüğüne kavuşan kahramanımız düşmanının peşine düştü.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

Bay Golatkin hızla giden düşmanının arkasından kanat takmış gibi uçarak koşarken ciğerleri patlayacaktı. İçinde büyük bir enerji hissediyordu. Bütün enerjisine rağmen eğer o mevsimde Petersburg'da sivrisinek olsaydı, tek kanat darbesiyle onu kolayca yere devirebilirdi. Hiç gücünün kalmadığını, tükendiğini hissediyordu. Sanki onu taşıyan, altında bükülüp kıvrılan bacakları değil, oldukça garip bir dış güçtü. Yine de bütün bunlar iyi bir sonuç getirebilirdi.

"Olabilir de, olmayabilir de" diye düşündü kahramanımız, böyle koşmaktan neredeyse soluksuz kalmıştı. "Ama artık oyun bitti, buna hiç kuşku yok. Ben bittim, bu kesin. Sonuç belli oldu."

Yine kendini canlanmış hissetti birden. Tek ayağını arabaya atmış olan düşmanının paltosunu yakalayınca, sanki zafer kazanmış gibi oldu.

"Beyefendi! Beyefendi!" diye bağırdı alçak Golatkin'e. "İnanıyorum ki..."

"Bırakın lütfen" dedi duygusuz düşmanı başından savarak. Tek ayağını arabaya atmış, öteki de havada sallanırken dengesini koruyup arabaya binmeye çabalıyordu. Bir yandan da büyük Golatkin'in doğanın ona verdiği bütün gücüyle tuttuğu paltosunu kurtarmaya çalışıyordu.

"Yalnızca on dakika Yakov Petroviç..."

"Üzgünüm hiç zamanım yok."

"Kabul etmelisiniz Yakov Petroviç... Lütfen Yakov Petroviç... Tanrı aşkına Yakov Petroviç. Konuşarak halledelim... Erkek erkeğe... Bir saniye Yakov Petroviç!"

"Acelem var sevgili dostum" dedi *öteki* içtenlik kılığına girmiş bir laubalilikle. "Başka sefere... Gerçekten şimdi olmaz."

"Alçak!" diye düşündü kahramanımız. "Yakov Petroviç!" diye bağırdı acıyla, "ben hiçbir zaman size düşman olmadım. Kin dolu insanlar beni size kötü tanıttılar. Oysa ben... İsterseniz hemen siz ve ben beraber bir yerde oturalım, olur mu Yakov Petroviç? Şu kafeye gidelim, her şeyi erkek erkeğe konuşalım. Her şey ortaya çıkacak Yakov Petroviç, çıkmak zorunda."

"Kafeye mi? Peki, olur. Ama bir şartla, tek bir şartla, her şey ortaya çıkacak" dedi küçük Golatkin, kahramanımızın omzuna yüzsüzce vurarak. "Siz iyi bir dostsunuz, sizin için tenha bir ara sokağa gitmeyi de kabul edebilirim, öyle isterdiniz ya. Az değilsiniz, istediğiniz şeyi nasıl yapacağınızı iyi biliyorsunuz" dedi gülümseyip tatlı sözlerle dil dökerek.

İki Golatkin'in gittiği kafe ana caddeden uzakta, tenha bir köşedeydi ve o anda boştu. Onlar zili çalar çalmaz tombul bir Alman kadın tezgâhın arkasında belirdi. Bay Golatkin ve adi düşmanı ikinci odaya geçtiler. Soluk suratlı, kısa saçlı bir oğlan, bir kucak dolusu odunla sönmekte olan sobayı canlandırmaya uğraşıyordu. Küçük Golatkin'in isteği üzerine çikolata geldi.

"Güçlü kuvvetli bir kadın" dedi küçük Golatkin, büyük Golatkin'e çapkınca göz kırparak.

Kahramanımız kıpkırmızı oldu ama bir şey söylemedi.

"Bağışlayın, unutmuşum. Sizin zevkinizi biliyorum. Biz zayıf, ufak tefek Alman hanımları severiz, siz ve ben, öyle değil mi Yakov Petroviç? Cazibeli, ince Alman hanımları? Onlarla beraber otururuz, onları yoldan çıkarırız, *Biersuppe, Milchsuppe**'lerine gönlümüzü kaptırırız, yazılı güvenceler veririz. Böyle yaparız değil mi seni Faublas, seni yılan!"

Bu, acımasız ve boş laflarla inceden inceye bir hanımı ima eden küçük Golatkin sevimli bir gülümseme ve karşılaşmalarına duyduğu sahte memnuniyet gösterisiyle büyük Golatkin'e yaltaklanıyordu. Ama Bay Golatkin'in onun sözlerine kanacak kadar aptal, eğitimsiz ya da görgüsüz olmadığını fark eden alçak yaratık hemen taktik değiştirip açık olmaya karar verdi. Sahte Golatkin kahramanımızın sırtına vurarak, çileden çıkarıcı bir arsızlık ve laubalilikle çirkin konuşmasına devam etti. Bununla da yetinmedi ve toplum kurallarına hiç uymayan bir şekilde yılışmaya başladı ve karşı koymasına, bağırmasına hiç aldırmadan öfkeli Golatkin'in yanağından makas alma oyununu kafasına koydu. Böyle bir ahlaksızlıkla karşılaşan kahramanımız öfkeden köpürerek sesini çıkarmadı ama bir süre tabii.

"Bunlar düşmanlarımın söyledikleri" diye yanıt verdi sonunda, kendine akıllıca hâkim olarak. Sesi titriyordu. Küçük Golatkin'in ise neşesi yerindeydi ve toplum kurallarına hiç uymayan birtakım oyunlara girişti.

"Dediğiniz gibi olsun" dedi küçük Golatkin ciddiyetle, fincanındakini açgözlülükle bitirdikten sonra fincanı masaya bıraktı. "Sizinle kaybedecek zamanım yok. Nasıl geçiniyorsunuz şimdi Yakov Petroviç?"

---

* Biersuppe: Biralı çorba.
* Milchsuppe: Sütlü çorba.

"Size tek bir şey söyleyeceğim Yakov Petroviç" dedi kahramanımız sakin sakin ve asaletle. "Ben asla size düşman olmadım."

"Hmm... Petruşka nasıl? Adı buydu değil mi? Nasıl, iyi mi? Aynı mı?"

"Aynı" dedi büyük Golatkin biraz şaşırarak. "Bilmiyorum, Yakov Petroviç ama samimi ve onurlu bir açıdan bakacak olursak, siz de kabul edersiniz ki..."

"Evet ama siz de biliyorsunuz ki Yakov Petroviç, zor günler yaşıyoruz" dedi küçük Golatkin sakin ve anlamlı bir havayla, sanki üzgün, pişman ve acınacak bir haldeymiş gibiydi. "Size yalvarıyorum Yakov Petroviç, siz zeki bir adamsınız, adaletli bir karara varabilirsiniz" dedi adi bir yaltaklanmada bulunarak. "Yaşam oyun değildir. Siz de biliyorsunuz." Kendisine bilge ve yüce konuları konuşacak kadar bilgili havası vermişti.

"Yakov Petroviç ben, sözü gevelemekten nefret eden, açık açık, erkek erkeğe, dobra dobra ve onurlu bir şekilde konuşmayı seven biri olarak size tamamen masum olduğumu açıkça söylüyorum. Karşılıklı yanlış anlaşma sonucu her şey olabiliyor... Size açık açık söylüyorum, her şey olabilir. İnsan meseleyi böyle görürse, durumu soylu ve yüce bir bakış açısından değerlendirirse, ben de bazı konularda yanıldığımı açıkça, hiç sıkıntı duymadan kabul edebilirim. Siz de biliyorsunuz, çok akıllı ve yüce gönüllüsünüz... Hiç sıkılmadan, sahte utangaçlıklara kapılmadan kabullenmeye hazırım..." dedi vakarlı ve asil bir havayla.

"Kader, Yakov Petroviç. Neyse bunları bir tarafa bırakalım" diyerek iç geçirdi küçük Golatkin. "Şu kısa dakikalarımızı güzel ve yararlı konulardan konuşarak geçirsek, iki dost gibi. Daha sizinle doğru dürüst iki kelime bile edemedik. Tabii bu benim suçum değil."

"Benim de değil!" diye araya girdi kahramanımız hevesle. "İçimden bir ses bunun kader olduğunu söylüyor" diye ekledi gönül alıcı bir tonda. Sesi gitgide zayıflamaya ve titremeye başlamıştı.

"Nasılsınız bakalım?" diye sordu *öteki* Golatkin tatlılıkla.

"Biraz öksürüyorum" dedi kahramanımız daha da tatlı bir tonda.

"Kendinize iyi bakın. Ortalıkta bu kadar salgın varken anjine yakalanabilirsiniz. Sizden saklayacak değilim ya, ben içime fanila giymeye başladım."

"Evet, insan kolayca anjin oluverir" dedi kahramanımız kısa bir sessizlikten sonra. "Yakov Petroviç, ben yanıldığımı anladım! Sade ama konuksever çatım altında geçirdiğimiz mutlu saatlerin anısı beni duygulandırıyor."

"Mektubunuzda öyle demiyordunuz ama" dedi küçük Golatkin, gücenerek. Bir kez daha tamamen haklıydı.

"Hatalıydım Yakov Petroviç! Şimdi o yersiz mektup konusunda hatalı olduğumu açıkça görüyorum. Utancımdan yüzünüze bakamıyorum. İnanmazsınız... Verin o mektubu bana gözünüzün önünde yırtıp atayım. Eğer bu olmazsa o zaman her kelimesine tamamen zıddı bir anlam vererek tekrar okuyun yalvarırım. Hatalıydım. Bağışlayın beni Yakov Petroviç. Korkunç bir şekilde suçluyum."

"Ne dediniz?" dedi Bay Golatkin'in kalleş arkadaşı, gayet kayıtsız ve dalgın bir havayla.

"Suçluyum dedim Yakov Petroviç, hiç sıkıntı duymadan..."

"Ah tamam öyleyse" dedi küçük Golatkin kabalıkla.

"Hatta bence aynı yaratılmış iki kişinin..." diye ekledi kahramanımız mertçe, sahtesinin kalleşliğini hiç fark etmeden.

"Sizce mi?"

Tam o anda adi Golatkin yerinden kalkıp şapkasına uzandı. Hâlâ oyunun farkına varmayan büyük Golatkin de kalktı, sahte dostuna iyi niyetle gülümseyip saflıkla hoş görünmeye ve dostluk kurmaya çalışıyordu.

"Elveda Ekselansları!" diye bağırdı küçük Golatkin birden.

Düşmanının yüzündeki alay ifadesini fark eden kahramanımız ahlaksızın uzattığı ele iki parmağını uzattı. Küçük Golatkin'in yüzsüzlüğü artık sınırları aşıyordu. Önce uzatılan iki parmağı tuttu, sonra o gün yaptığı adi oyunu tekrarlamaya karar verdi. Artık bu kadarı da fazlaydı...

Tam parmaklarını sildiği mendili cebine koyarken büyük Golatkin kendine geldi ve her zamanki adiliğiyle yan odaya kaçan düşmanının arkasına düştü. Adam sanki çok doğal bir şey yapıyormuş gibi tezgâhın yanında dikilmiş, pasta yiyerek ahlaklı biriymiş gibi Alman tezgâhtarla kibar bir sohbete girişmişti.

"Hanımların yanında olmaz" diye düşündü kahramanımız, öfkesine hâkim olup tezgâhın yanına giderken.

"Hiç fena parça değil. Ne dersiniz?" dedi küçük Golatkin, hiç kuşkusuz Bay Golatkin'in sonsuz sabrına güvenerek pis oyunlarına başladı.

Tombul Alman kadın aptal gözleriyle iki müşteriye baktı ve tek kelime bile Rusça anlamadığı her halinden belli olan bir havayla nezaketle gülümsedi. Kahramanımız ateş parçası gibi kıpkırmızı oldu, kendini kontrol edemeyerek utanmaz adamı paramparça etmek niyetiyle üzerine yürüdü. Ama küçük Golatkin her zamanki gibi tabanları yağlayıp kaçmıştı bile. Tabii büyük Golatkin'in doğal olarak kapıldığı şaşkınlıktan kurtulduktan sonra bacaklarının bütün gücüyle düşmanının arkasına düştüğünü söylemeye gerek yok. Ama o anlaşma gereği kendisini bekleyen arabaya binmişti bile. Tam o anda iki müşterisinin

kaçtığını gören tombul Alman çığlığı basıp bütün gücüyle küçük zili çaldı. Neredeyse havada dönen kahramanımız parayı ödemeden giden utanmaz adamınkiyle kendi borcunu karşılamak için kadına para atıp üstünü bile beklemeden döndü ve gecikmeye rağmen düşmanını yakalamaya koyuldu. Bütün gücüyle arabanın çamurluğuna yapıştı ve içeri tırmanmaya uğraşarak bir süre asılı bir şekilde gitti. Küçük Golatkin de ondan kurtulmak için elinden geleni yapıyordu. Olan bitenden haberi olmayan arabacı kırbaçlayıp, ayaklarıyla vurarak atını hızlandırmaya uğraşıyordu. At birden arka ayaklarını atıp dörtnala gitmeye başladı. Sonunda kahramanımız kendini yukarı kaldırmayı başardı ve arabacıyla sırt sırta, azılı düşmanıyla yüz yüze, diz dize oturdu, sağ eliyle adi adamın modası geçmiş paltosunun kürk yakasına yapışmıştı.

Düşmanlar bir süre sessizce gittiler. Kahramanımız güçlükle soluk alıyordu. Yol berbattı ve kahramanımız hoplayıp zıplayarak her an boynunu kırma tehlikesiyle yüz yüze yoluna devam ediyordu, bir de üstelik yenilgiyi kabullenmeyen düşmanı onu itip arabadan düşürmeye uğraşıyordu. Havanın da olabildiğince berbat olması olayı iyice kötüleştiriyordu. Koca koca taneler halinde yağan kar gerçek Bay Golatkin'in iliklenmemiş paltosundan içeri girip duruyordu. Göz gözü görmüyordu. Nereden geçtiklerini, hangi caddeden gittiklerini anlamak çok zordu. Bu olanlar Bay Golatkin'e hiç yabancı gelmiyordu. Bir an için bunları rüyasında görüp görmediğini düşündü. Üzüntüsü sonunda şiddetli bir acıya dönüşmüştü. Düşmanına iyice dayanıp bağırmaya çalıştı ama sesi dudaklarında dondu.

Tam o anda Bay Golatkin her şeye boş vermeye karar verdi. Hepsi esrarengiz bir şekilde oluyordu ve karşı koymak boşa güç harcamaktan başka bir şey değildi. Ama birden tam bu kararı verirken, ani bir sarsıntı olayın bütün seyrini değiştirdi. Patates çuvalı gibi arabadan düştü ve yerde yuvarlanıp dururken öfke-

sinin aslında gereksiz olduğunu kendine itiraf ediyordu. Ayağa kalkınca arabanın tanıdık bir avluda, Olsufi İvanoviç'in evinin avlusunda durduğunu gördü. Aynı anda düşmanının büyük olasılıkla Olsufi İvanoviç'i ziyaret etmek amacıyla merdivenlerden çıktığını fark etti. Anlatılamaz bir kederle arkasından gidip onu yakalayacaktı, neyse ki bundan vazgeçti. Önce arabacının hesabını gördükten sonra caddeye fırladı ve bacaklarının bütün gücüyle koşmaya başladı.

Lapa lapa kar yağıyordu, karanlık basmıştı. Kahramanımız koşmuyor sanki, önüne gelen kadın erkek çoluk çocuk herkese çarparak uçuyordu. Dört bir yandan bağrışmalar, çığlıklar, korku dolu sesler geliyordu ama Bay Golatkin hiçbirinin farkında değildi. Ancak Semyonovski Köprüsü'nde iki köylü kadına çarpıp, onları sattıkları malların üzerine devirip, kendi de düşünce aklı başına geldi.

"Neyse canım, önemli değil" diye düşündü. "Belki de böylesi daha iyi oldu." Sonra zencefilli ekmeklerin, elmaların, bezelyelerin ve düşürdüğü diğer şeylerin parasının ödemek için elini cebine attı. Aniden bir ışık belirdi; elini cebine atınca o gün eline tutuşturdukları mektubu fark etti. İyi bildiği bir meyhaneye koştu, içeri girer girmez hemen üzerinde mum yanan, küçük bir masaya oturdu. Etrafına hiç aldırmadan, siparişini almak için başında dikilen garsonu da görmezlikten gelerek zarfı açtı ve onu şaşırtan şu satırları okudu:

Benim yüzümden acı çeken, kalbimin soylu sevgilisine,

Zor durumdayım, ölüyorum, beni kurtarın! İftiracı, entrikacı ve adi adamın biri beni tuzağa düşürdü, tükendim ben, bittim! Ondan nefret ediyorum, oysa ki siz... Bizi ayırdı, size yazdığım mektupları çaldı, hem de bunları tek ve en iyi özelliği olan size benzerliğiyle başardı. İnsan yakışıklı olmasa da zekâsı, güçlü duyguları ve iyi tavırlarıyla sevdirir kendini...

Ben mahvoldum! Beni zorla evlendiriyorlar. Bunu planlayan kişi de, beni yüksek sosyeteden başka birileri için düşünen velinimetim, babam Olsufi İvanoviç. Ama ben kararımı verdim, bütün gücümle karşı koyuyorum. Bu akşam saat dokuzda, evimizin önünde arabanızla beni bekleyin. Balo veriyoruz, yakışıklı teğmen de gelecek. Dışarı çıkarım, kaçarız.

Her yerde insanın ülkesine hizmet edebileceği başka işler bulunur. Ne olursa olsun en önemli şeyin masumiyet olduğunu unutmayın dostum.

Hoşça kalın. Girişte arabayla bekleyin. Saat tam ikide sizin koruyucu kollarınıza koşacağım.

Mezara kadar sizin olan
Klara Olsufyevna

Birkaç dakika yıldırım çarpmış gibi kalakaldı. Sonra korku dolu bir keder ve heyecanla, yüzü kâğıt gibi bembeyaz, birkaç kez bir aşağı bir yukarı dolaştı. Mektup hâlâ elindeydi. Kendisi farkında değildi ama herkes ona bakıyordu. Pejmürde kılığı, hareketlerinin kontrolsüzlüğü, yürüyüşü, daha doğrusu odada bir aşağı bir yukarı dolaşışı, el hareketleri, kendi kendine söylediği anlaşılmaz sözler diğer müşterilerin dikkatini çekti. Garson bile ona kuşkuyla bakmaya başladı. Biraz toparlanan kahramanımız kendini odanın ortasında, yemeğini bitirip bir ikonun önünde şükran duası eden yaşlı başlı, saygıdeğer bir adama kaba ve garip bir şekilde bakarken buldu. Adam da duasını bitirip yerine oturmuş ve kahramanımıza bakmaya başlamıştı. Kahramanımız etrafına huzursuzlukla bakındı ve herkesin kendisine kuşku dolu gözlerle baktığını gördü. Birden, kırmızı yakalı, emekli bir asker yüksek sesle *Polis Gazetesi* istedi. Bay Golatkin ürperdi,

kızardı ve başını eğince kıyafetinin değil herkesin içinde, evde bile giyilmeyecek durumda olduğunu fark etti. Ayakkabıları, pantolonu ve bütün sol tarafı tamamen çamura batmıştı. Pantolonunun sol şeridi kopmuş, paltosu birçok yerinden yırtılmıştı. Sıkıntı içinde daha önce oturduğu masaya gitti. Garson ısrarlı ve küstah bakışlarla yaklaşıyordu. Bay Golatkin şaşkın ve üzgün bir halde başında dikildiği masayı incelemeye başladı. Birisinden kalan kirli tabaklar, peçeteler, çatal, kaşık ve bıçak masada duruyordu.

"Burada kim yemek yemiş?" diye merak etti. "Ben miyim acaba? Her şey olabilir."

Tekrar kafasını kaldırınca, yanında dikilen ve bir şey söylemek üzere olan garsonu gördü.

"Borcum ne kadar dostum?" diye sordu kahramanımız titreyen bir sesle.

Etraftan bir kahkaha koptu. Garson da gülümsedi. Bay Golatkin baltayı taşa vurup, bir gaf yaptığını fark etti. Öyle şaşkın bir haldeydi ki, orada öylece dikilmektense, sırf bir şeyler yapmak için elini cebine sokup mendilini aradı. Ama mendili yerine cebinden Doktor Rutenspitz'in dört gün önce yazdığı ilacın çıkması hem onu hem de etrafındakileri şaşırttı. "Aynı eczaneden al" düşüncesi geçti aklından. Birden titredi ve neredeyse korkuyla bağıracaktı. Yeni bir ışık parladı. Gözlerinin önünden kırmızımsı iğrenç bir sıvı geçti. Elindeki şişe düşüp kırıldı. Bir çığlık atarak geriledi. Her yanı titriyordu. Şakaklarından ve kaşlarından ter süzülüyordu.

"Demek hayatım tehlikede!"

Odada bir gürültü ve heyecan vardı. Herkes etrafını çevirmiş, bir şeyler söylüyor, hatta tutmaya çalışıyorlardı. Ama kahramanımız konuşmuyor, kıpırdamıyor, görmüyor, duymuyor ve hissetmiyordu. Sonunda onu tutmaya çalışan herkesten kendini

kurtarıp meyhaneden dışarı kaçmayı başardı. Sokakta karşısına ilk çıkan arabaya kendini atıp hızla eve yollandı.

Yolda, elinde resmi bir zarf taşıyan dairenin hademesi Mikheyev'e rastladı.

"Biliyorum dostum, haberim var, resmi bir şey bu" dedi bitkin haldeki kahramanımız zayıf bir sesle.

Gerçekten de Andrey Filippoviç imzalı bir emir, görevini İvan Semyonoviç'e devretmesini söylüyordu. Emiri alıp hademeye on kopek verdikten sonra dairesine girince Petruşka'nın Karolina İvanovna'ya gitmek üzere bütün eşyalarını topladığını gördü. Kadın onu Yevstafi'nin yerine alacaktı.

ON İKİNCİ BÖLÜM

Petruşka sallanarak Bay Golatkin'in odasına girdi. Tavırları kayıtsızdı ve yüzünde adi bir zafer ifadesi vardı. Kafasında bir düşünce olduğu ve kendisini haklı gördüğü belli oluyordu. Sanki Bay Golatkin'in değil de, başka birinin uşağıymış gibi yabancı görünüyordu.

"Saat kaç oldu dostum?" diye başladı kahramanımız nefes nefese.

Tek kelime etmeyen Petruşka paravanın arkasına gitti ve geri dönünce kayıtsız bir ses tonuyla yedi buçuk olduğunu söyledi.

"Ah iyi. Aramızda her şey bitmişe benziyor oğlum."

Petruşka hiçbir şey demedi.

"Madem öyle, şimdi dostunla konuşuyormuşsun gibi bana söyle bakalım, neredeydin?"

"Ben mi? İyi insanlarla beraberdim."

"Biliyorum dostum, biliyorum. Sen beni her zaman memnun ettin, onun için ben de sana referans vereceğim. Demek onlarla berabersin, öyle mi?"

"Evet efendim, siz de bilirsiniz ki iyi insanlardan size kötülük gelmez."

"Biliyorum dostum, biliyorum. Bugünlerde iyi insanlar pek kalmadı. Değerlerini bil dostum. Nasıllar iyiler mi?"

"Bildiğiniz gibi efendim. Artık sizinle çalışamayacağımı biliyorsunuz."

"Biliyorum, biliyorum dostum. Ne kadar gayretli ve çalışkan olduğunu bilirim. Her şeyin farkındayım. Sana saygım var dostum. Uşak bile olsa dürüst insanlara saygı duyarım."

"Evet, biliyorum. Siz de bilirsiniz ki, bizim gibiler şartların daha iyi olduğu yerlere gitmek zorundadırlar. Bu böyledir. Benim de yapabileceğim bir şey yok. İyiler olmadan olmaz efendim."

"Evet evet. Hak veriyorum. İşte paran ve referansın. Şimdi el sıkışıp vedalaşalım. Sana sormak istediğim son bir şey var" dedi Bay Golatkin ciddiyetle. "Biliyorsun dostum, her şey olabilir. Yaldızlı salonlar da bile hüzün vardır dostum, bundan kaçamazsın. Sana karşı her zaman iyi oldum ben..."

Petruşka sesini çıkarmadı.

"Sana karşı her zaman iyi oldum ben... Gömleklerimin durumu nedir?"

"Hepsi orada. Altı keten gömlek, üç çift çorap, dört gömlek göğüslüğü, bir fanila, iki takım iç çamaşır. Hepsini biliyorsunuz. Hiçbir şeyinizi almadım. Ben efendimin eşyalarını korurum. Siz beni bilirsiniz efendim. Böyle bir zaafım yoktur. Bilirsiniz."

"Sana inanıyorum dostum. Sana inanıyorum. Bunu kastetmedim. Biliyorsun..."

"Biliyorum. Herkes biliyor efendim. General Stolbnyakov ile çalışırken Saratov'daki çiftliğine gittiği zaman bana da izin verirdi..."

"Yo dostum. Bunu demek istemedim. Böyle bir şey demek istemedim. Sakın aklına bir şey gelmesin..."

"Biliyorum. Sizin de gayet iyi bildiğiniz gibi bizim gibilerin istekleri hep küçümsenir. Ama çalıştığım her yerde benden memnun kaldılar. Bakanlar, generaller, senatörler, kontlar, hepsiyle çalıştım. Prens Svinçatkin, Albay Pereborkin, General Nedobarov, o da çiftliğine giderdi..."

"Evet dostum, evet. Çok iyi. Şimdi ben de gidiyorum. Şimdi artık yollarımız ayrılıyor dostum, kimin nerede kendisini bulacağı belli olmaz. Şimdi giyinmeme yardım et. Üniformamı, pantolonlarımı, çarşafları, battaniyeleri, yastıkları hazırla..."

"Hepsini denk mi yapayım?"

"Evet dostum lütfen. Denk yap. Başımıza neler geleceğini kim bilir? Şimdi gidip bana bir araba bul."

"Araba mı?"

"Evet dostum, şöyle geniş bir şey olsun, uzun bir süre için. Aklına bir şey gelmesin..."

"Uzağa mı gideceksiniz?"

"Bilmiyorum dostum. Hiç fikrim yok. Kuş tüyü yatağımı da almalıyım. Ne dersin dostum? Sana güveniyorum."

"Gerçekten hemen gitmeyi düşünüyor musunuz efendim?"

"Düşünüyorum dostum, düşünüyorum. İşler bu hale geldi. Böyle oldu işte."

"Biliyorum efendim. Bizim alayda bir yüzbaşıya da aynı şey olmuştu. Bir arazi sahibinin kızını kaçırmıştı."

"Kaçırdı mı? Nasıl yani sevgili dostum?"

"Evet ya kaçırdı ve başka bir evde evlendiler. Her şey önce-

den hazırlanmıştı. Bir kovalamaca yaşandı ama merhum prens onlardan yana olunca her şey tatlıya bağlandı."

"Evlendiler demek, öyle mi? Peki sen benim durumumu nereden biliyorsun?"

"Biliyoruz efendim, her yerde dedikodular kaynıyor. Hepimiz biliyoruz. Herkesin başına gelebilir. Bir uşak olarak sözüme aldıracak olursanız size bir şey söyleyeceğim efendim, bir düşmanınız var, hem de çok güçlü biri."

"Biliyorum dostum, biliyorum. Sana güveniyorum, şimdi ne yapacağız? Ne önerirsin?"

"Eğer böyle bir şeye kalkışıyorsanız, o zaman hazırlamanız gereken şeyler var, çarşaflar, yastıklar, iki kişilik kuş tüyü bir yatak, iyi bir battaniye... Aşağıda bir kadın var, tilki kürkü satıyor, belki bir bakıp alabilirsiniz. Hemen gidip bir bakın. Şu anda tam ihtiyaç duyacağınız şey bu, saten çizgili tilki kürkü bir palto..."

"Tamam dostum, doğru. Sana tamamen güveniyorum. Gidip alalım o zaman. Ama çabuk ol. Tanrı aşkına acele et! Neredeyse sekiz oluyor. Tanrı aşkına acele et!"

Petruşka denklemeye çalıştığı yastıkları, battaniyeleri, ufak tefek öteberiyi bırakıp paldır küldür odadan çıktı. Bay Golatkin yine mektubu çıkardı ama okuyamadı. Başını ellerinin arasına alıp duvara dayandı, sersemlemişti, ne düşünebiliyor, ne de hareket edebiliyordu. Ona neler olduğunu bilmiyordu. Zaman ilerliyordu ama ne Petruşka'dan, ne de paltodan haber vardı, gitmeye karar verdi. Sokak kapısını açınca aşağıda gürültü patırtı duydu. Aynı apartmanda oturan bir sürü kadın anlaşılmaz bir şeyler konuşuyorlar, bağırarak tartışıyorlardı. Neler olduğunu anlamıştı. Petruşka'nın sesi ve bazı ayak sesleri geldi.

"Tanrım! Bütün dünyayı bu işe karıştıracak!" diye inledi Bay Golatkin sıkıntıyla. Odasına döndü ve sedirin üzerine uza-

narak yüzünü yastığa gömdü. Yaklaşık bir dakika kadar öylece yattıktan sonra birden ayağa fırladı, Petruşka'yı beklememeye karar verdi, şapkasını, paltosunu ve ayakkabılarını giydi, cüzdanını kaptığı gibi merdivenlerden inmeye başladı.

"Hiç uğraşma! Boş ver! Her şeyi kendim hallederim. Şimdilik kimseye ihtiyacım yok, her şey yoluna girecek" diye mırıldanıyordu Bay Golatkin, merdivenlerde Petruşka'ya rastladığı zaman. Sonra fırlayıp avluya çıktı ve gitti. Canı çok sıkılıyor, bir türlü ne yapacağına, bu bunalımlı anında nasıl davranacağına karar veremiyordu.

"Tanrı aşkına, ben ne yapacağım şimdi, işte bütün mesele bu" diye bağırdı ümitsizlikle, sokakta öyle körü körüne başıboş giderken. "Bütün bunlar olmak zorunda mıydı sanki? Bir de bu iş çıkmasaydı her şey düzelmiş olacaktı. Kararlı, ustaca ve güçlü bir hareket her şeyi yoluna koyacaktı. Bu işe el atacaktım. Nasıl yapılması gerektiğini de biliyordum. 'Böyle böyle' diyecektim, 'bu durum böyle olmaz. İşler bu şekilde halledilmez, olmaz efendim. Taklitçilikle bir yere varamazsınız. Sahtekârlık bir işe yaramaz, vatana bir yararı olmaz. Anlıyor musunuz efendim?' İşte böyle olacaktı. Ama olmaz, yok canım böyle olmaz. Salak salak zırvalıyorum ben de, kendi kendimi mahvedeceğim o kadar. Sen kendinin celladısın! Seni ahlaksız herif, neler oluyor görüyorsun işte! Peki ben nereye gideceğim, ne yapacağım? Ne işe yararım ben? Ne zavallı bir herifim ben!

Şimdi ne olacak? Bir araba tutmalıyız. 'Bir araba tutun' diyor hanımefendi, 'tutmazsanız küçük ayaklarımız ıslanır sonra...' Kimin aklına gelirdi? Ah benim namuslu küçük hanımım, sizin böyle bir şey yapacağınız kimin aklına gelirdi. Bu hep ahlak kuralları öğretilmeden yetiştirilmenin sonucu. Tabii canım anladım ben, ahlaksızlıktan başka bir şey değil. Küçükken ara sıra sopalayacaklarına onu şekerlerle tatlılarla beslemişler, yaşlı adam, 'Sen şöylesin, böylesin, seni kontla evlendireceğim' diye-

rek büyütmüş. İşte şimdi olacağı bu. Şimdi bize elindeki kozları gösterdi işte. 'Bunları bunları yapacağız' diyor. Onu kapı dışarı çıkarmamaları gerekirken yatılı okula gönderdiler, hem de Fransız göçmeni Madam Falbala mıydı neydi kadının adı. Hepsini orada öğrendi zaten! Şimdi böyle bir kız oldu işte. 'Gel de mutluluğu gör' diyor. 'Araba tutun, saat bilmem kaçta pencerenin altında olun' diyor, 'İspanyol aşk şarkıları söyleyin. Sizi bekleyeceğim. Beni sevdiğinizi biliyorum, beraber kaçıp bir kulübede yaşayacağız.' Bu işe yaramaz, küçük hanım. Yapılması gereken buysa, hiç işe yaramaz. Genç ve masum bir kızı ailesinin rızası olmadan alıp götürmek yasalara aykırıdır. Hem neden yapayım? Ne gerek var? Kaderin gösterdiği kişiyle evlenip otursun, işte o kadar. Ben devlet memuruyum. Bu yüzden işimi kaybedebilirim. Bu işin sonu mahkemede biter küçük hanım! Bilmiyorsanız ben söyleyeyim. Bu, hep o Alman kadının başının altından çıkıyor. Hep o cadının işi. Bütün patırtıyı o başlattı. Andrey Filippoviç'in aklıyla bana iftira etti, dedikodular yaydı, saçma sapan hikâyeler uydurdu. Her şey onun işi. Yoksa Petruşka bu işe nasıl karışırdı? Onlarla ne işi olurdu? O alçağın işi değil de ne? Yo küçük hanım, yapamam. İmkânsız. Bu seferlik beni bağışlayın. Her şeyin kaynağı sizsiniz, küçük hanım, o Alman cadısı falan değil, onun işi değil, hep sizin işiniz. O iyi bir kadındır, bu işte bir suçu yok, suç sizin küçük hanım. Hiç suçum olmayan bir iş için benim de başımı derde sokacaksınız... Ben burada kontrolümü kaybediyorum, aklım başımdan gidiyor, siz evlilikten söz ediyorsunuz! Bunun sonu ne olur? Nasıl sonuçlanır? Söyleyin bakalım."

Kahramanımız böyle bir sonuca vardı sıkıntı içinde. Birden etrafına bakınca, Liteynaya Caddesi'nde olduğunu fark etti. Hava berbattı. Buzlar çözülmüş, karla karışık yağmur başlamıştı. Tıpkı bütün talihsizliklerin başladığı, asla unutulmayacak o korkunç gece yarısı olduğu gibiydi.

"Böyle bir havada nasıl yola çıkacaksın?" diye düşündü. "Ölümün demektir. Ah Tanrım! Hem araba nereden bulacağım? Köşede bir karaltı var sanki. Gidip bir bakalım. Ah Tanrım!" Araba olduğunu düşündüğü şeye doğru güçsüz adımlarla ilerledi kahramanımız. "Yo olmaz. Gidip ayaklarına kapanarak yalvaracağım. 'Durum böyle böyle Ekselansları' diyeceğim. 'Kaderim sizin ellerinizde. Beni koruyun Ekselansları, beni destekleyin. Bunlar yasalara aykırı şeyler' diyeceğim. 'Beni mahvetmeyin. Sizi babam bildim. Beni yüzüstü bırakmayın. Onurumu, adımı, itibarımı koruyun... Beni o ahlaksızla bir tutmayın. Ben başkayım, o başka Ekselansları. İkimizin yolları ayrı ayrı. Ben ona benzemem' diyeceğim. 'Onu gönderin Ekselanları. Bir emir verip onu gönderin, yalvarırım size, bu korkunç, haksız taklit olayına bir son verin ki, başkalarına örnek olmasın. Size baba gözüyle baktım.' Astlarının iyiliğini düşünen hayırsever bir amir böyle bir şeyi destekler. Bu mertliktir. 'Hayırsever efendimiz, sizi babam bildim' derim. 'Ben bu işten çekiliyorum. Kaderimi sizin ellerinize bırakıyorum. Hiç itirazsız size inanıyorum,' derim. Hepsi bu!"

"Arabacı siz misiniz?"

"Benim."

"Bu akşam için bir araba istiyorum."

"Uzağa mı gidilecek efendim?"

"Bu akşam için istiyorum, nereye gerekirse oraya gidilecek."

"Yani şehir dışına mı?"

"Belki dostum. Henüz ben de bilmiyorum, onun için bir şey diyemem. Belki her şey yoluna girer. Bilirsin işte."

"Evet, anlıyorum efendim. Tanrı herkesin işini dilediği gibi yapsın."

"Dilerim dostum, öyle olsun. Teşekkürler. Ne kadar istersin?"

"Şimdi mi gitmek istiyorsunuz?"

"Evet, tabii. Yok canım. Belli bir noktada biraz bekleyeceksin... Birazcık, çok değil..."

"Bütün gece için tutacaksanız, böyle bir havada altı rubleden aşağı gitmem."

"Peki peki. Karşılığını alacaksın dostum. Yani artık gidebiliriz öyle mi?"

"Tabii binin. Bir dakika içerisini düzelteyim. Tamam. Binin. Nereye?"

"İzmaylovski Köprüsü'ne dostum."

Sürücü yerine tırmandı, iki sıska atını ot torbasından güçlükle ayırıp İzmaylovski Köprüsü tarafına yola koyuldu. Bay Golatkin birden ipi çekip arabayı durdurdu ve başka bir sokağa gitmesini arabacıdan rica etti. Arabacı denileni yaptı, on dakika sonra Bay Golatkin ve yeni arabası Ekselansları'nın evinin önünde durdu. Arabadan indi, arabacıya beklemesini söyledi ve yüreği ağzında ikinci kata çıkıp zili çaldı. Kapı açıldı ve kendini Ekselansları'nın evinde buldu.

"Ekselansları evdeler mi?" diye sordu kapıyı açan uşağa.

"Ne istiyorsunuz?" diye sordu uşak, onu tepeden tırnağa süzerek.

"B-ben memur Golatkin'im dostum. Konuşmaya geldim."

"Bekleyin, şimdi olmaz..."

"Bekleyemem dostum. İşim çok önemli ve gecikmesi imkânsız."

"Sizi kim gönderdi? Evrak getirdiniz mi?"

"Hayır, kendi işim için geldim. Haber ver dostum, bir şey anlatacağımı söyle."

"Söyleyemem. Kimseyi içeri almamamı emrettiler. Konukları var. Sabah onda gelin."

"Sen haber ver. Bekleyemem. İmkânsız. Sonra bunun hesabını verirsin..."

"Gidip haber versene, ayakların mı aşınır?" dedi orada bir sandalyede oturup aylaklık yapan bir başka uşak.

"Ne aşınması canım! Kimseyi içeri alma dedi. Memurlar sabah kabul ediliyor."

"Git canım. Dilin mi kopacak?"

"Peki söyleyeyim. Dilim falan kopacağından değil, öyle emir aldım. İçeri girin."

Bay Golatkin bekleme odasına girdi. Masada bir saat vardı. Şöyle bir baktı. Saat sekiz buçuktu. Bir acı duydu. Tam dönüp gideceği sırada, sırık boylu uşak avazı çıktığı kadar bağırıp Bay Golatkin'in geldiğini duyurdu.

"Ne ses be!" diye düşündü kahramanımız anlatılamaz bir acıyla. "'Böyle böyle' diyecekti, 'size bir şey arz etmeye gelmiş. Acaba kabul eder misiniz?' demesi gerekiyordu. Her şeyi mahvetti. Bütün çabalarım boşa gitti. Neyse canım."

Düşünecek zaman yoktu zaten. "Gelsin" emriyle uşak geri döndü ve Bay Golatkin'i çalışma odasına götürdü.

İçeri girdiği anda kör olduğunu sandı, hiçbir şey görmüyordu. İki üç karaltı fark edebilmişti.

"Tabii ya, konukları vardı" düşüncesi geçti aklından.

Sonra Ekselansları'nın frakındaki yıldızı ayırt etti ve yalnızca o siyah fraka doğru ilerledi, sonunda da iyice seçebildi.

"Ne vardı?" diye sordu tanıdık bir ses tepesinden.

"Memur Golatkin Ekselansları."

"Evet?"

"Bir açıklama yapmaya geldim."

"Ne açıklaması?"

"Evet efendim, dediğim gibi bir şey söyleyecektim Ekselansları."

"Kimsiniz siz?"

"G-G-Golatkin Ekselansları, memur Golatkin."

"Evet, ne istiyorsun?"

"Böyle böyle diyeceğim" diye düşündü. "Ona baba gözüyle bakıyorum. 'Ben bu işten çekiliyorum, beni düşmanlarımdan koruyun' diyecektim."

"Ne istiyorsunuz?"

"Tabii..."

"Tabii ne?"

Bay Golatkin hiçbir şey söylemedi. Çenesi seğirmeye başlamıştı.

"Evet?"

"Bunun şövalyelik olduğunu düşündüm Ekselansları. Şövalyelik sandım. Amirimi baba gibi gördüm... Gözümde yaşlarla size yalvarıyorum beni koruyun... böyle bir durumda beni destekleyin..."

Ekselansları arkasını döndü. Birkaç dakika kahramanımızın gözleri hiçbir şey göremedi. Göğsünde büyük bir ağırlık vardı. Ciğerleri patlıyordu. Nerede olduğunu bile bilmiyordu. Sıkıldı. Üzüldü. Sonra ne olduğunu bilemedi.

Kendine geldiğinde Ekselansları konuklarıyla konuşuyordu. Etkileyici ve hararetli bir şekilde bir şey tartışıyordu. Kahramanımız ziyaretçilerden birini hemen tanıdı. Andrey Filippoviç'ti. Yüzü tanıdık geldiği halde ötekini çıkaramadı. Uzun boylu, iri yarı, gür favorili, keskin ve anlamlı bakışları olan, yaşlı bir adamdı. Boynunda bir madalya, ağzında da puro vardı. Ağzından hiç çıkarmadan durmadan içiyor, arada bir de Bay

Golatkin'e bakıp anlamlı anlamlı başını sallıyordu. Bay Golatkin rahatsız olmaya başladı. Gözlerini kaçırınca bir başka misafiri gördü. Kapıda, kahramanımızın o zamana kadar ayna sandığı, okuyucunun gayet iyi tanıdığı Bay Golatkin'in yakın arkadaşı duruyordu! Küçük Golatkin o ana kadar yandaki küçük odada acele acele bir şeyler yazıyordu. Koltuğunun altında kâğıtlarla doğru Ekselansları'nın yanına gitti, Andrey Filippoviç'in tam arkasına sokulmayı başarmıştı, purolu konuk görünmesini engelliyordu, Ekselansları'nı beklemeye başlamıştı. Konuşulan konuyla ilgileniyor, kibarca dinleyip başıyla onaylıyor, arada bir ayak değiştiriyor, sanki konuşmak için izin ister gibi Ekselansları'na bakıp sırıtıyordu.

"Şeytan!" diye düşündü Bay Golatkin, elinde olmadan bir adım atarak. O sırada Ekselansları döndü ve kararsız bir şekilde Bay Golatkin'e doğru geldi.

"Tamam, siz gidebilirsiniz. Sizin meselenizle ilgileneceğim, birisi size yolu göstersin." General gür favorili yabancıya baktı. O da başıyla onayladı.

Bay Golatkin kendisini yanlış anladıklarını hissetti.

"Mutlaka açıklamalıyım" diye düşündü. "'Durum böyle böyle Ekselansları' diyeceğim."

Tereddütle yere baktı ve Ekselansları'nın ayakkabılarındaki kocaman beyaz lekeleri fark etti.

"Herhalde yırtık olacak değil ya?" diye düşündü. Gerçekten de öyle olmadıklarını keşfetti. Rugan oldukları için yansıma yapıyordu.

"Işıklı kısım* dedikleri şeyler" diye düşündü. "Ressamlar böyle der. Başka ortamlarda 'parlak noktalar' diye adlandırılır bunlar."

* Bir resimdeki ışıklı ve detaylı kısım.

O anda kafasını kaldırdı ve işlerin kolayca kötüye gitmesi, kötü bir şekilde noktalanması mümkün olduğu için bir şeyler söylemesi gerektiğini anladı. İleri doğru bir adım attı.

"'Durum böyle böyle' diyorum Ekselansları, 'sahtekârlık insanı hiçbir yere götürmez.'"

General sesini çıkarmayıp zilin ipini hızla çekti. Kahramanımız bir adım daha attı.

"O aşağılık soysuzun biridir Ekselansları" dedi, heyecan ve korku içindeydi, ama bir yandan da kararlılık ve azimle Ekselansları'nın yanında kıpırdanıp duran adi ikizini işaret ediyordu. "İşte söylemeye çalıştığım buydu, hepimizin tanıdığı birinden söz ediyordum."

Bu kelimeler genel bir karmaşa yarattı. Andrey Filippoviç ile yabancı kafalarını salladılar. Ekselansları bütün gücüyle zili çalıp sabırsızlıkla uşaklarını çağırdı. Tam o anda küçük Golatkin ileri atıldı.

"Ekselansları" dedi, "konuşmak için izninizi rica ediyorum. Sesinde kararlılık vardı. Kendini haklı gördüğü her halinden belli oluyordu.

"Siz kimin huzurunda bu şekilde konuştuğunuzu, kimin karşısında durduğunuzu, kimin odasında olduğunuzu biliyor musunuz acaba?" diye sordu Bay Golatkin'e, Ekselansları'nın kendisine konuşma izni vermesini beklemeden.

Küçük Golatkin çok heyecanlıydı, yüzü kıpkırmızıydı, öfkeyle alev alev yanıyordu. Gözlerinde yaş vardı.

"Bassavryukovlar!" diye bağırdı kapıda beliren uşak, sesinin son perdesinden.

"Ukraynalı soylular" diye düşündü Bay Golatkin ve sırtında dost bir el hissetti, arkasından da bir başkasını daha. Düşmanı önden yaygarayla yolu gösterirken onu da kapıya doğru itiyorlardı.

"Olsufi İvanoviçler'de olduğu gibi" diye düşündü ve kendini girişte buldu. Etrafına bakınca Ekselansları'nın iki uşağını ve ikizini gördü.

"Dostumun paltosu! Dostumun paltosu! En iyi dostumun paltosu!" diye bağırdı ahlaksız adam, uşaklardan birinin elindeki paltoyu kaparken. Sonra kahramanımızı komik ve rezil bir duruma düşürmek için paltoyu kafasına attı. Kafasında paltoyla zar zor yolunu bulmaya çalışan Bay Golatkin uşakların gülmelerini duydu. Bu seslere hiç aldırmadan holden çıktı ve kendini aydınlık merdiven boşluğunda buldu. Küçük Golatkin de arkasından geldi.

"Güle güle Ekselansları" diye bağırdı büyük Golatkin'in arkasından.

"Alçak!" dedi kahramanımız, kendini kaybederek.

"Umurumda bile değil..."

"Ahlaksız!"

"Nasıl isterseniz öyle olsun..." dedi değerli Golatkin'in değersiz düşmanı, merdivenlerin tepesinden, gözlerini bile kırpmadan ötekinin gözlerinin içine bakarak, sanki onu konuşması için kışkırtmaya çalışıyordu. Kahramanımız öfkeli bir hareket yapıp aşağı koştu ve sokağa çıktı. O kadar kötü bir durumdaydı ki, arabaya nasıl ve kimin yardımıyla bindiğinin farkında bile değildi. Tekrar aklı başına gelince Fontanka boyunca gittiğini anladı.

"İzmaylovski Köprüsü'ne doğru gidiyoruz herhalde" diye düşündü. Düşünmeye çalıştığı bir şey daha vardı ama yapamıyordu.

"Neyse canım, olsun" dedi İzmaylovski Köprüsü'ne doğru giderken.

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Hava biraz daha düzeliyor gibiydi. O ana kadar korkunç bir şekilde yağan karla karışık yağmur yavaş yavaş azalmış sonra da tamamen durmuştu. Gökyüzü açılmış, yer yer küçük yıldızlar göz kırpmaya başlamıştı. Yerlerin ıslak ve çamurlu oluşu havada rutubet ve sıkıntı yaratıyordu. Bay Golatkin güçlükle soluk alıyordu. Sırılsıklam olan ve ağırlaşan paltosu Bay Golatkin'i daha da sıkıyor, güçsüz bacakları ağırlığını kaldıramıyordu. Arada bir ürperiyor, vücudundan ter boşalıyordu. O kadar kötü bir haldeydi ki, her zamanki alışılmış kararlılığı ve azmiyle her şeyin mutlaka düzeleceğini bile söylemeyi unuttu.

"Şimdilik bunlar pek önemli değil" dedi inatçı kahramanımız. Hâlâ korkmuyordu. İyice ıslanmış şapkasının kenarlarından yüzüne damlayan soğuk damlaları sildi. Sonra boş ver diye ekleyip Olsufi İvanoviç'in avlusundaki yakacak odun yığının kenarındaki büyükçe bir kütüğün üzerine oturdu. O anda İspanyol

serenatları ve ipekli merdivenler aklına bile gelmedi. Herhalde o anda, sıcak olmasa bile en azından kuytu ve sakin bir köşeyi düşünüyordu. Hikâyenin başında, Olsufi İvanoviç'in evindeki merdiven aralığında, bir sürü döküntünün ortasında, kocaman bir dolapla eski bir paravan arasında sıkışıp iki saat beklediği o köşeyi özlemle düşündü. Şimdi de Olsufi İvanoviç'in avlusunda iki saattir bekliyordu. Daha önceki sakin ve güzel küçük köşe göz önüne alınınca burasının bazı dezavantajları vardı kuşkusuz. Öncelikle, Olsufi İvanoviç'in evindeki son baloda kopan gürültüden sonra içeri girmemesi için bazı önlemler alınmıştı hiç kuşkusuz, ikinci olarak da anlaşmaları üzerine Klara Olsufyevna'dan gelecek işareti bekliyordu. Böyle şeyler olurdu, hep olmuştu, kahramanımızın da dediği gibi: "Biz ne ilkiz ne de son olacağız." Çok uzun zaman önce okuduğu bir roman aklına geldi, orada da kitabın kahramanı olan kız penceresine pembe bir kurdele bağlayarak Alfred'ine işaret gönderiyordu. Ama o anda, o karanlıkta, hele de Petersburg'un ünlü, nemli ve güvenilmez havasında pembe kurdele söz konusu olamazdı, kısacası imkânsızdı.

"Hayır. Artık ipekli merdivenler devri geçti" diye düşündü kahramanımız. "En iyisi gözden uzak bir yerde durmalı. Öyle yapsam iyi olur." Odunların yanında, pencereye doğru bir yer seçti. Avluda, arabacılar ve dolaşıp duran bir sürü kişinin yanı sıra tekerlek tıkırtıları ve atların soluk alış sesleri vardı. Kahramanımızın durumu fena değildi, en azından kuytuda olmanın avantajını taşıyor, kimseye görünmeden her şeyi görebiliyordu. Bütün pencereler aydınlıktı. Olsufi İvanoviç'in evinde büyük bir toplantı vardı ama müzik sesi gelmiyordu.

"Demek ki balo verilmiyor, başka bir şey için toplanmışlar" diye düşündü kahramanımız, yüreği ağzında bir halde. "Acaba bugün müydü?" düşüncesi belirdi kafasında. "Belki tarihte bir yanlışlık vardır. Her şey olabilir. Belki mektup dün yazılmıştır

da, o alçak Petruşka bu işe burnunu soktuğu için elime geçmemiştir. Belki de yarını kastediyordu. Yarın arabayı ayarlayıp gelmemi istiyor olabilir."

Ani bir korkuyla, mektubu okumak için elini cebine attı. Ama mektubun orada olmamasına çok şaşırdı.

"Bu da ne demek oluyor?" diye fısıldadı Bay Golatkin, yarı ölü gibi. "Nereye koydum? Kayıp mı oldu acaba? Bir bu eksikti!" dedi inildeyerek. "Ya yanlış birinin eline geçerse? Belki de geçti bile! Ah Tanrım! Ne olacak şimdi? Peki ya... Ah ne korkunç şans!"

Yaprak gibi titremeye başladı, o utanmaz ikizinin düşmanlarından bilgi alarak mektubu çalmak için üzerine palto attığını düşündü.

"Üstelik delil olarak kullanacak!" diye düşündü Bay Golatkin. "Ama neden?"

İlk korku sersemliğini atınca kan beynine çıktı. Homurdanarak, dişlerini gıcırdatıp, kaşlarını çatarak kütüğün üzerine oturdu tekrar ve düşünmeye çalıştı. Ama düşüncelerinin hiçbir şeyle bağlantısı yoktu. Yüzler ve bazıları bulanık, bazıları canlı çoktandır unutulmuş olaylar zihninde canlanıyor, garip şarkılar kafasında dolaşıyordu. Daha önce hiç yaşamadığı bir keder yaşıyordu.

"Ah Tanrım" diye düşündü biraz olsun kendine gelip, hıçkırıklarını bastırmaya çalışarak, "ah Tanrım, şu derin talihsizlikten beni kurtar! Ben mahvoldum, bittim ben, artık buna hiç kuşku yok. Başka türlü olması da olanaksızdı zaten. Önce, işimi kaybettim, gerçekten de kaybettim, bu kaçınılmazdı.

"Yo, nasıl olsa düzelir canım. Şimdilik yetecek kadar param var, oturacak bir yer ve eşya gerekiyor. İlk iş olarak Petruşka'dan kurtulayım. O alçak olmadan da idare edebilirim, tutacağım evdeki uşaklardan yararlanırım. Harika! İstediğim gibi girip

çıkarım, geç geldiğim için homurdanıp duran Petruşka olmayacak. En iyisi bu. Tamam ama şimdi bu yararsız şeylerden konuşmamın ne anlamı var?"

Yine çıkmaz durumu aklına geldi. Etrafına bakındı.

"Ah Tanrım! Ben neden söz ediyorum?" dedi, şaşkınlık içinde ateşli başını elleri arasına alarak.

"Gitmeyecek misiniz efendim?" dedi bir ses, tepesinde. Birden ürperdi. Arabacı, iliklerine kadar sırılsıklam olmuş bir halde önünde dikiliyordu, yapılacak bir işi olmadığı için sabırsızlanmış ve odunların arkasına kadar gelip Bay Golatkin'e bir bakmak istemişti.

"Tamam dostum, uzun sürmez. Sen bekle..."

Arabacı kendi kendine söylenerek gitti.

"Ne diye homurdanıyor bu?" diye düşündü Bay Golatkin. "Bütün gece için tutmadım mı ben onu? Ne hakkı var? Bütün gece için tutmuştum, hepsi bu kadar. İstersem bütün gece orada dikilip durur. Ben nasıl istersem öyle olur. İstersem giderim, istemezsem gitmem. Burada, odunların arkasında durmam kimseyi ilgilendirmez. Eğer bir beyefendi odunların arkasında durmak istiyorsa, odunların arkasında durur. Böyle yapmakla kime ne zararı dokunur ki? İşte böyle küçük hanım. Kulübede yaşamamız konusuna gelince artık günümüzde kimse bunu yapmıyor. Artık bu endüstri çağında iyi davranışlar sergilemeden kimse bir yere varamıyor. Siz bunun en korkunç örneğisiniz. 'Şef olarak çalışırsınız ve deniz kıyısında bir kulübede yaşarız' diyorsunuz. Şeflerin deniz kıyısında işi ne? Hem sonra şeflik sizin ve benim gibilerin harcı değil. Diyelim, yani sırf lafın gelişi, bir dilekçe verdim ve dedim ki: 'Beni şef yapın ve düşmanlarımdan koruyun.' 'Bir sürü şefimiz var bizim' derler onlar da. 'Madam Falbala'nın yatılı okulunda ahlak dersi almıyorsunuz' derler. Ahlaklılık evde oturup babaya saygı göstermek ve zamanından ön-

ce evlenmeyi düşünmemektir, küçük hanım. Zamanı gelince talipler çıkar. Kuşkusuz bazı konularda yetenek sergilemek de gerekir, zaman zaman biraz piyano çalacak, Fransızca konuşacak, tarih, coğrafya, aritmetik ve kutsal kitabı bileceksiniz ama hepsi bu kadar. Sonra yemek pişirebilmek de şart. İyi yetiştirilmiş kızların bilmesi gereken bir şeydir bu. Peki durum ne? Öncelikle küçük hanım, sizi göndermezler. Peşinize düşerler ve son kozlarını oynayıp sizi manastıra kapatırlar. Peki sonra küçük hanım? O zaman benim ne yapmamı istersiniz? Bazı aptal romanlarda olduğu gibi yakınlardaki bir tepeye çıkıp gözümde yaşlarla sararıp solayım mı, sizi çevreleyen soğuk duvarları seyredip, Alman şairlerinin anlattıkları gibi öleyim mi? Böyle mi olsun? Öncelikle size bir dost olarak bu işlerin hiç de böyle olmadığını söyleyeyim. Size temiz bir dayak gerekli, ayrıca size Fransız kitapları okuttukları için anne babanızı da dövmek gerek. O kitaplardan hayır gelmez. Zehir saçarlar küçük hanım! Kaçıp deniz kıyısında bir kulübe bulacağımızı ve orada öpüşüp koklaşarak mutluluk içinde yaşayacağımızı mı sanıyorsunuz? Bebeğimiz olduğu zaman da babamıza gidip: 'Bakın Olsufi İvanoviç, bu küçük bebeği bizim üzerimizdeki beddualarınızı kaldırmanız için uygun bir fırsat olarak düşünün' mü diyeceğiz? Yo küçük hanım, bunlar böyle olmaz. Öpüşüp koklaşma falan olmayacak, bunu hiç ümit etmeyin. Artık zamanımızda kocalar efendidir, iyi yetiştirilmiş eşleri de onların nazına boyun eğmek içindir. Endüstri çağında artık romantik kelimelere yer yok. Jean Jacques Rousseau'nun zamanı geçmişte kaldı. Günümüzde, kocalar işten eve karınları aç geliyorlar, 'yemekten önce bir parça ringa balığıyla, biraz votka olsa ne iyi olurdu hayatım' derler. Sizin bunları hazır etmeniz gerekir küçük hanım. Kocanız bunları iştahla yerken belki size dönüp bakmayacak bile. 'Koş mutfağa canım, yemeğe bir bakıver' diyecek. Belki haftada bir kez sizi şöyle soğuk bir şekilde öpecek. İşte böyle olacak küçük

hanım, yalnızca soğuk bir öpücük. Peki benim bunlarla ne ilgim var? Neden beni kendi hayallerinize karıştırdınız? 'Benim yüzümden acı çeken kalbimin soylu sevgilisine' falan filan diyorsunuz. Öncelikle, ben size uygun değilim küçük hanım. Sizin de bildiğiniz gibi öyle iltifat etmeyi beceremem. Hanımlara güzel kelimeler söylemeye meraklı değilim. Çapkınlardan hoşlanmam. Yakışıklı olmadığımı da itiraf ediyorum. Bende palavra falan bulamazsınız. Açık bir yapım ve sağduyum var. Dolaplarla işim yok. Entrikacı değilim ve bununla gurur duyarım. İyi insanların karşısında maske takarak dolaşmam. Size söylenmesi gereken her şeyi söylemek için..."

Birden sıçradı. Kırmızı sakalından sular damlayan arabacı yine ona odunların kenarından bakıyordu.

"Şimdi geliyorum dostum. Hemen geliyorum" dedi titreyen zayıf, bir sesle.

Arabacı ensesini kaşıdı, sakalını sıvazladı, bir adım gerileyerek kuşkuyla baktı.

"Geliyorum dostum. Birkaç saniye daha beklemem gerekiyor."

"Bir yere gitmeyecek misiniz?" diye sordu arabacı, kararlı bir şekilde yaklaşırken.

"Evet, geliyorum. Görüyorsun ya birini bekliyorum."

"Anlıyorum."

"Sen nerelisin dostum?"

"Köleyim ben."

"Efendin iyi mi bari?"

"Fena değil."

"Biraz daha burada oyalan dostum. Uzun zamandır mı Petersburg'dasın."

"Bir yıldır arabacılık yapıyorum."

"Memnun musun?"

"Fena değil."

"Tanrı'ya şükret dostum. İyi adamlar arıyorsun tabii ama bugünlerde iyisine rastlamak zor. İyi biri seni rahat ettirir, sana yiyecek içecek verir. Ama bazen dostum, zenginler bile ağlar... Bunun hazin bir örneğini görüyorsun işte, bu iş böyle dostum..."

Arabacı birden ona acıdı.

"Biraz oyalanırım efendim. Çok bekleyecek misiniz?"

"Hayır, anlarsın işte dostum... Artık beklemeyeceğim. Sen ne dersin? Sana güveniyorum. Artık beklemeyeceğim."

"Bir yere gitmeyecek misiniz?"

"Hayır dostum. Ama senin hakkını veririm. Borcum nedir sevgili dostum?"

"Anlaştığımız gibi efendim. Uzun zaman bekledim. Herhalde paramı kesmezsiniz efendim."

"Al o zaman." Arabacıya altı ruble verdi ve tatsız bir şey olmadan hemen gitmeye karar verdi. Arabacıyla işini bitirdiğine göre artık bekleyecek bir şey yoktu. Avludan çıktı, sola döndü; nefes nefese ama sevinçle bacaklarının tüm gücüyle yola koyuldu.

"Her şey düzelecek" diye düşündü. "Böylelikle bir dertten kurtuldum." Birden kafası çok rahatladı.

"Keşke her şey yoluna girse!" diye düşündü ama bunun olacağına pek inanmıyordu.

"Biliyorum canım... Hayır. Başka bir girişim denesem daha iyi olacak. Acaba şey yapsam daha iyi olmaz mı..."

Onu saran kuşkulardan kurtulmanın bir yolunu ararken Semyonovski Köprüsü'ne kadar koştu ve oraya gelince geri dönmeye karar verdi.

"En iyisi bu" diye düşündü. "Başka bir girişimde bulunmalıyım. Evet bunu yapmalıyım. Hiçbir şey yapmadan yalnızca dışardan gözlemleyeceğim. 'Ben seyirciyim, yabancıyım, hepsi bu' diyeceğim. Ne olursa olsun suçlusu ben olmayacağım. Hepsi bu. Artık böyle olacak."

Kahramanımız gerçekten de karar verdiği gibi yaptı ve geri döndü. Artık yabancı olma konusunda verdiği mutlu kararla heves içinde yürüdü.

"En iyisi bu. Sen hiçbir şeyin sorumlusu değilsin, gör bakalım görmen gerekeni."

Hesapları tamamen doğruydu. Rahatlamış bir halde, odunların huzurlu ve koruyucu gölgesine geri döndü. Bu kez uzun süre beklemesi gerekmedi. Birdenbire her pencerede bir karışıklık oldu; gölgeler ortaya çıktı kayboldu; perdeler açıldı ve Olsufi İvanoviç'in pencereleri dışarı bakıp avluda bir şeyler arayan insanlarla doldu. Kahramanımız bu karmaşayı odun yığınlarının güvenliğinde ilgi ve merakla izliyordu, gölgenin izin verdiği ölçüde kafasını uzatarak sağa sola bakıyordu. Birden paniğe kapıldı, tepeden tırnağa ürperdi, neredeyse korkudan bayılıverecekti. Onların herhangi bir şeye değil *kendisine* baktıklarını fark etti. Hepsi ona bakıyor ve onun bulunduğu tarafı işaret ediyorlardı. Kaçış imkânsızdı, görürlerdi! Panik halinde odun yığınının köşesine büzüldü. Ancak o zaman hain odun yığınının kendisine yaptığı oyunu fark edebildi, onu tamamen gizleyememişti. Eğer o anda mümkün olsa, odun yığınlarının arasındaki fare deliklerine büyük bir zevkle girebilir ve orada hiç sesini çıkarmadan otururdu. Ama bu söz konusu bile değildi. Acı içinde, pencerelere doğru cesaretle baktı. Yapılacak en iyi şey buydu. Birden büyük bir utançla kıpkırmızı kesildi. Hepsi onu görmüştü. Herkes eliyle işaretler yapıyor, başını sallıyor, onu çağırıyordu. Pencerelerden bazıları açıldı. Birkaç ses bir ağızdan ona bir şeyler söylemeye başladı.

"Bu cadı kızları daha çocukken dövmemelerine çok şaşıyorum" diye mırıldandı hayretler içinde.

Birden o hepimizin tanıdığı şahıs üzerinde üniforması, şapkasız ve soluk soluğa koşarak geldi. Bay Golatkin'i görmekten duyduğu büyük memnuniyeti dile getiriyordu.

"Demek buradasınız Yakov Petroviç?" diye şakıdı rezil adam. "Üşüteceksiniz. Burası çok soğuk. İçeri gelsenize."

"Hayır. Burada iyiyim ben Yakov Petroviç" diye mırıldandı kahramanımız uysallıkla.

"Gelmelisiniz Yakov Petroviç. Hepsi rica ediyorlar, bizi bekliyorlar. 'Lütfen bize Yakov Petroviç'i getir' dediler bana."

"Yo Yakov Petroviç, görüyorsunuz ya ben... Ben eve gitsem daha iyi olacak" dedi kahramanımız, öylesine dehşet ve utanç içindeydi ki, kendini hem donmuş, hem de diri diri yanmış gibi hissediyordu.

"Olmaz olmaz!" dedi iğrenç adam. "Olmaz öyle şey! Hadi gelin!" dedi ciddi ciddi, büyük Golatkin'i merdivenlere doğru çekiştirirken. Bay Golatkin gitmek istemiyordu ama onca seyircinin önünde direnmenin aptalca olacağını düşünerek gitti. Neler olduğunu anlayamadığı için aslında bu gidişe gitmek demek pek doğru olmaz.

Kendine çekidüzen verip aklını başına almaya zaman bulamadan salona giriverdi. Sapsarı, üstü başı dağınık ve perişan bir halde etrafına bakındı, bir sürü insan vardı. Korkunçtu! Her yer insanla dolup taşıyordu. Sayısız bir kalabalıktı, güzel hanımlar vardı. Herkes onu çevrelemiş, sıkıştırmış, bir yöne çekmeye çalışıyordu.

"Kapıya doğru gitmiyoruz" düşüncesi geçti kafasından. Gerçekten de doğruydu. Onu Olsufi İvanoviç'in konforlu koltuğuna doğru götürüyorlardı. Koltuğun bir kenarında rengi solgun, mahzun, hüzünlü ama gösterişli bir kıyafet içinde Klara Olsuf-

yevna duruyordu. Bay Golatkin kızın kuzguni saçlarını süsleyen minik, beyaz çiçeklerin güzelliğine vuruldu. Koltuğun öbür tarafında, siyah frakının yakasında yeni nişanını taşıyan Vladimir Semyonoviç duruyordu. Bay Golatkin, daha önce de söylediğimizi gibi, Olsufi İvanoviç'in yanına götürülüyordu. Bir yanında Bay Golatkin'i de memnun edecek kadar efendi ve iyi niyetli bir havaya bürünmüş olan küçük Golatkin, öteki yanında da ciddi görünüşlü Andrey Filippoviç duruyordu.

"Bütün bunlar da ne demek oluyor?" diye meraklandı Bay Golatkin.

Kimin önüne doğru yöneltildiğini görünce birden beyninde bir şimşek çaktı. Çalınan mektup aklına geldi... Ölçülemez bir acıyla Olsufi İvanoviç'in koltuğunun önünde durdu.

"Şimdi ben ne yapacağım?" diye düşündü. "Cesur ol, hiç çekinmeden açık açık konuş, ama asaleti elden bırakma. Böyle böyle de."

Ama kahramanımızın korktuğu başına gelmedi. Olsufi İvanoviç elini uzatmadı ama onu gayet iyi karşıladı, en azından yüzüne baktı ve heybetli beyaz başını ciddi, üzgün ama aynı zamanda da nazik bir şekilde salladı. Yani en azından Bay Golatkin'e öyle geldi. Bu donuk gözlerde sanki ışıldayan gözyaşları görmüştü. Kafasını kaldırınca Klara Olsufyevna'nın kirpiklerinde de minik damlacıkların parıldadığını fark etti. Vladimir Semyonoviç de farklı bir durumda değildi. Andrey Filippoviç'in sakin ve sarsılmaz asaleti de gözyaşlarından daha az etkili sayılmazdı. Genç memur da için için ağlıyordu. Belki de Bay Golatkin'e öyle geliyordu, çünkü o anda güçlü bir coşkunun etkisi altındaydı, donmuş yanaklarından kızgın gözyaşlarının süzüldüğünü hissediyordu. Kaderiyle ve insanlarla barışmıştı artık. O anda yalnızca Olsufi İvanoviç'e karşı değil, oradaki herkese, hatta artık ona hiç zararlıymış gibi gelmeyen, ikizi değil de tamamen yabancı ve sevimli biri gibi görünen düşmanına karşı

bile sevgi duyuyordu. Sesi hıçkırıklarla boğulurken, dokunaklı bir konuşmayla Olsufi İvanoviç'e içini dökmek istedi. Ama aşırı duyguluydu. Sesi çıkmadı, yalnızca anlamlı bir şekilde kalbini işaret etti. Andrey Filippoviç, kır saçlı ihtiyarı kuşku içinde bırakmamak için Bay Golatkin'i bir kenara çekti ve görünüşe göre onu tamamen serbest bıraktı. Kahramanımız kendi kendine gülümseyerek ve bir şeyler mırıldanarak, biraz şaşkın ama insanlarla ve kaderle barışık bir halde yoğun konuk kalabalığının arasında dolaşmaya başladı. Herkes ona yol açıyor, garip bir merak ve esrarlı, açıklanamaz bir ilgiyle izliyordu. Kahramanımız yan odaya geçti, orada da aynı ilgiyle karşılandı. Bütün kalabalığın onu izlediğini, her adımını takip ettiğini, kendi aralarında, kafalarını sallayarak merakla fısıldaştıklarını belli belirsiz fark ediyordu. Neler olduğunu çok merak ediyordu. Etrafına şöyle bir bakınca yanında küçük Golatkin'i gördü. Onu hemen kolundan tutup bir kenara çekti ve ileride yapacağı şeylerde kendisini desteklemesini, kritik anlarda onu yalnız bırakmamasını rica etti. Golatkin ciddiyetle başını salladı ve kuvvetle elini sıktı. Kahramanımızın coşkusu çok büyüktü, kalbi yerinden fırlayacaktı. Nefesi kesildi. Göğsünde korkunç bir ağırlık hissetti. Bunca insanın bakışları altında ezildi, sıkıştı... O anda peruklu memuru gördü. Adam genel ilgiden hiç etkilenmediğini belli eden sert ve sorgulayan bir şekilde onu süzüyordu. Kahramanımız hemen yanına gidip ona gülümsemek ve her şeyi aydınlığa kavuşturmak istedi ama nedense bunu başaramadı. Bir an için bilincini kaybetti; hafızası ve duyuları onu yüzüstü bırakıp gittiler. Kendine geldiğinde konukların etrafında büyük bir halka oluşturduklarını fark etti. Birden yan odadan ona seslendiler ve bütün kalabalık bu bağırtıyı tekrarladı. Büyük bir gürültü ve heyecan koptu. Herkes kapıya koştu, giderken onu da sürüklediler. Hemen yanında taş kalpli, peruklu memur vardı. Adam, kahramanımızın kolundan tuttu ve Olsufi İvanoviç'in tam

karşısında ama biraz uzağında bir sandalyeye oturttu, kendisi de yanına oturdu. Oradaki herkes Olsufi İvanoviç ile Bay Golatkin'i çevreleyecek şekilde birkaç sıra halinde oturuyordu. Hepsi suspus olmuş, hareketsiz duruyor, büyük bir sessizlik içinde Olsufi İvanoviç'e bakıp umulmadık bir şey söylemesini bekliyorlardı. Bay Golatkin, *öteki* Golatkin ile Andrey Filippoviç'in Olsufi İvanoviç'in yanında oturduklarını fark etti. Sessizlik uzun sürdü. Bir şey bekliyorlardı.

"Sanki aileden biri uzun bir yolculuğa uğurlanıyor" diye düşündü kahramanımız. "Neredeyse ayağa kalkıp dua edeceğiz."

Ani bir karışıklık Bay Golatkin'in bütün düşüncelerini dağıttı. Uzun süredir beklenen şey oluyordu.

"Geliyor! Geliyor!" kelimeleri dağıldı kalabalıkta.

"Kim geliyor?" sorusu geçti Bay Golatkin'in kafasından. Garip bir duygu onu ürpertti.

"Şimdi!" dedi memur, dikkatle Andrey Filippoviç'e bakarak. Andrey Filippoviç de ciddi ve vakarlı bir havayla başını sallayan Olsufi İvanoviç'e bir bakış attı.

"Kalkalım" dedi memur Bay Golatkin'i ayağa kaldırarak. Herkes kalktı. Memur, Bay Golatkin'in, Andrey Filippoviç de küçük Golatkin'in koluna girdi. Bekleyiş içindeki bir kalabalık etraflarını sarmıştı. Birbirlerinin aynısı olan bu iki adamı bir araya getirdiler. Şaşırıp kalan kahramanımız etrafına bakmaya başladı. Herkes ona elini uzatmış bekleyen küçük Golatkin'i işaret ediyordu.

"Bizi barıştırmak istiyorlar" diye düşündü kahramanımız birden ve çok etkilenerek küçük Golatkin'e elini verdikten sonra yanağını da uzattı. *Öteki* de aynı şeyi yaptı. Tam o anda büyük Golatkin hain dostunun gülümseyerek etraftakilere kurnazca göz kırptığını gördüğünü sandı. Sanki yüzünde fesat bir şeyler vardı ve Yahuda öpücüğü vermek için yaklaşırken yüzünü ekşittiğini

düşündü. Kafasında çanlar çalıyor, gözleri kararıyordu. Sanki her kapıdan benzer Golatkin'ler akın akın geçit yaparak geliyorlardı. Ama artık çok geçti, o hain öpücük yanağına konmuştu bile.

Tam o anda hiç beklenmedik bir şey oldu. Kapı gümbürtüyle açıldı ve eşikte duran adam Bay Golatkin'in kanını dondurdu. Yerinde çakılıp kalmıştı. Çığlığı boğazında kaldı. Göğsü daraldı. Bunu çok önceden biliyor, böyle bir şey olacağını tahmin ediyordu. Yabancı ağır ağır ve ciddiyetle ona doğru ilerledi. Gelen çok iyi bildiği, sık sık gördüğü, hatta o gün gördüğü biriydi. Siyah frak giymiş, tıknaz bir adamdı; yakasında önemli bir nişanı taşıyordu; siyah, gür favorileri vardı; bir purosu eksikti. Gözleri Bay Golatkin'i korkudan dondurdu. Ciddi ve vakarlı yüzüyle bu korkunç adam hikâyemizin zavallı kahramanına doğru yaklaştı. Kahramanımız elini uzattı. Yabancı, uzatılan eli tuttu ve arkasından çekti... Kahramanımız etrafına baktı, sıkılmış ve şaşırmıştı.

"Bu Operatör Doktor Krestyan İvanoviç Rutenspitz, sizin eski bir dostunuz Yakov Petroviç" dedi iğrenç bir ses Bay Golatkin'in kulağının dibinde. Dönüp baktı. İğrenç, aşağılık ikiziydi bu. Yüzü pek hayra işaret olmayan uğursuz bir sevinçle parıldıyordu. Coşkuyla ellerini ovuşturuyor, başını sağa sola oynatıyor, memnuniyetle etrafına bakıyordu. Neredeyse sevinçten oynayacaktı. Birden fırladı, uşaklardan birinin elindeki mumu alıp Doktor Rutenspitz ve Bay Golatkin'in yollarını aydınlattı. Bay Golatkin odadaki herkesin birbirlerini iterek arkalarından geldiğini ve hep bir ağızdan: "Sakın korkmayın Yakov Petroviç, eski bir dostunuz Doktor Rutenspitz" dediklerini duydu.

Sonunda oldukça aydınlık merdivenlere geldiler, orası da kalabalıktı. Giriş kapısı hızla açıldı ve Bay Golatkin Doktor Rutenspitz ile beraber kendini dışarda buldu. Aşağıda dört atlı bir araba duruyordu. Atlar sabırsızlıkla soluyorlardı. Kötü ni-

yetli küçük Golatkin oraya da yetişerek merdivenlerden inip arabanın kapısını açtı. Doktor Rutenspitz Bay Golatkin'i arabaya yöneltti. Aslında buna hiç gerek yoktu, çünkü ona yardım edecek bir sürü gönüllü vardı zaten. Dehşet içinde arkasına baktı. Işıl ışıl olan giriş yoğun bir kalabalıkla doluydu. Her taraftan meraklı bakışlar onu izliyordu. Merdivenlerin tepesinde Olsufi İvanoviç rahat koltuğuna kurulmuş, aşağıda olanları dikkatli bir ilgiyle izliyordu. Herkes bekliyordu. Bay Golatkin arkasına bakarken kalabalıktan sabırsız mırıltılar yükseldi.

"Ayıplanacak bir şey olmadığına inanıyorum... yani benim resmi pozisyonum açısından... herhangi bir önlem alınmasını gerektiren, halkın ilgisini çekecek bir şey" dedi kahramanımız, şaşkınlık içinde. Bir gürültü koptu. Herkes kafasını sallıyordu. Bay Golatkin'in gözlerinden yaşlar süzüldü.

"Hazırım öyleyse... Doktor Rutenspitz'e tam bir inancım var, kaderimi onun ellerine bırakıyorum..."

O bunları söyler söylemez kulakları sağır eden, korkunç bir bağrış koptu ve bütün kalabalıkta yankılandı. Sonra Doktor Rutenspitz ve Andrey Filippoviç Bay Golatkin'i kollarından tutup arabaya bindirdiler. *Öteki* de her zamanki hainliğiyle arkadan iterek yardım ediyordu. Zavallı Bay Golatkin son kez arkasını dönüp herkese ve her şeye baktı, benzetmek yerinde olursa titreyen ıslak bir kedi gibi arabaya tırmandı. Doktor Rutenspitz de hemen arkasından bindi. Kapı çarpılarak kapandı. Kırbaçlar şakladı. Atlar fırladılar... Herkes arabanın arkasından koştu. Düşmanlarının tiz ve çılgın veda çığlıkları arkasından çınladı. Bir süre arabanın etrafındaki insanları hayal meyal gördü ama yavaş yavaş geride kaldılar ve sonunda tamamen kayboldular. Bay Golatkin'in çirkin ikizi herkesten daha uzun süre kaldı. Ellerini yeşil üniformasının pantolon ceplerine sokmuş, yüzünde memnun bir gülümseme ile arabaya ayak uydurmuş, bir o tarafa bir bu tarafa zıplayıp, bazen de pencerenin kenarına asılarak

yukarı sıçrayıp Bay Golatkin'e elveda öpücükleri gönderiyordu. Ama sonunda o da yoruldu. Gitgide küçüldü küçüldü ve tamamen yok oldu. Bay Golatkin'in kalbi sızladı. Kan beynine yükseldi. Boğulacaktı. Ceketinin ve gömleğinin önünü açıp kar ya da soğuk su sürmek istiyordu. Sonunda kendini kaybetti...

Kendine geldiği zaman atların onu hiç bilmediği bir yere götürdüklerini gördü. Sağda ve solda ormanın karaltısı vardı. Issızdı. Birden korkudan kaskatı kesildi. Karanlıkta iki kırmızı göz, şeytani bir sevinçle parlayan iki kırmızı göz ona bakıyordu. Bu Doktor Rutenspitz değildi! Kimdi peki? O muydu yoksa? Evet oydu! Daha önceki Doktor Rutenspitz değil bir başka, korkunç Doktor Rutenspitz'di!

"Sanırım ben iyiyim Doktor Rutenspitz" diye başladı kahramanımız, ürkek ve titreyen bir sesle. Uysal ve itaatkâr bir tavır kullanarak korkunç Doktor Rutenspitz'i yatıştırmak istiyordu.

"Hak ettiğinizden çok daha iyi, aydınlık, hizmetçisi olan, sıcak bir yere gidiyorsunuz" kelimeleri geldi Doktor Rutenspitz'in sert ve korkunç karar cümlesi olarak.

Kahramanımız bir çığlık atıp başını ellerinin arasına aldı. Yazık! Uzun zamandır böyle bir sonu bekliyordu!

Bilim ve felsefenin en temel sorunu olan "**ÖTEKİ**", özlemini duyduğumuz, ulaşmak istediğimiz üst kimlik arayışımızdır. Bu arayışın neden olduğu "öteki nevrozu" dengelenemediğinde, şizofren bir kimlik açığa çıkıyor.

Golatkin'i bir gölge gibi izleyen, hayalet gibi etrafında uçuşan, "**ÖTEKİ**", tüm insanlığın günlük toplumsal yaşamında, hasta edici bir fren ya da geliştirici itici bir güçtür.

Yayınevimizin isim babası olan Dostoyevski'nin "**ÖTEKİ**" romanını okurken, sanatın anlatım gücünün, bilimin ve felsefenin anlatım gücünden çok daha soyutlayıcı, çok daha yaşamla iç içeliğine de tanık olacaksınız

ISBN 975-8012-63-0

